150. TORSTAINA 30. MARRASKUUTA 2000

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi kansanterveyslain 14 ja 49 §:n, erikoissairaanhoitolain 59 §:n ja mielenterveyslain 34 §:n muuttamisesta 5011

Hallituksen esitys HE 149/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 33/2000 vp

2) Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta 5033

Hallituksen esitys HE 155/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 34/2000 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi yrittäjien eläkelain 1 ja 9 §:n sekä työntekijäin eläkelain 10 a ja 19 c §:n muuttamisesta 5033

Hallituksen esitys HE 194/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 32/2000 vp

4) Hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta..... 5033

Hallituksen esitys HE 104/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 37/2000 vp
Lakialoite LA 69/1999 vp, 54, 96/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 4, 53, 140, 145, 194/2000 vp

5) Hallituksen esitys vuoden 2001 veroasteikkolaiksi..... 5037

Hallituksen esitys HE 101/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 35/2000 vp
Lakialoite LA 165/2000 vp

6) Hallituksen esitys laiksi varallisuusverolain muuttamisesta..... 5037

Hallituksen esitys HE 103/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 36/2000 vp

7) Hallituksen esitys laiksi aikuiskoulutustuesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 5038

Hallituksen esitys HE 150/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 11/2000 vp

Ainoa käsittely

8) Hallituksen esitys vuoden 2000 kolmanneksi lisätalousarvioksi.... 5042

Hallituksen esitys HE 191/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 34/2000 vp

Mietintöjen pöydällepano

9) Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 a §:n muuttamisesta..... 5051

Hallituksen esitys HE 193/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 35/2000 vp
Lakialoite LA 52/2000 vp

10) Hallituksen esitys laiksi vuodelta 2001 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta..... 5051

Hallituksen esitys HE 132/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 36/2000 vp
Lakialoite LA 104, 109, 116, 147/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 16, 29, 52, 103/2000 vp

11) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi..... 5052

Hallituksen esitys HE 154/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 37/2000 vp
Lakialoite LA 17, 131, 132, 152, 157/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 51, 57, 63, 222, 231, 232/2000 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Jouni Backman /sd
Eva Biaudet /r
Nils-Anders Granvik /r
Satu Hassi /vihr
Ville Itälä /kok
Ulla Juurola /sd
Timo Kalli /kesk
Bjarne Kallis /skl
Ossi Korteniemi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Kari Kärkkäinen /skl
Markku Laukkanen /kesk
Henrik Lax /r
Johannes Leppänen /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Maija Perho /kok
Sirpa Pietikäinen /kok

Sari Sarkomaa /kok
Kimmo Sasi /kok
Timo Seppälä /kok
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Säde Tahvanainen /sd
Anu Vehviläinen /kesk

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu seuraava edustaja:
Timo Kalli /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

30.11. edustajat
Satu Hassi /vihr
Johannes Koskinen /sd
Kimmo Sasi /kok

30.11. ja 1.12. edustajat
Ville Itälä /kok
Maija Perho /kok

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

30.11. edustajat
Sirpa Pietikäinen /kok
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Säde Tahvanainen /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

30.11. edustajat
Janina Andersson /vihr
Nils-Anders Granvik /r
Liisa Jaakonsaari /sd
Timo Kalli /kesk
Bjarne Kallis /skl
Kari Kärkkäinen /skl
Markku Laukkanen /kesk
Henrik Lax /r
Johannes Leppänen /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Leena Rauhala /skl
Unto Valpas /vas

30.11. ja 1.12. edustajat
Jouni Backman /sd
Ulla Juurola /sd

Hallituksen esityksen n:o 190 siirto

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että sivistysvaliokuntaan 28 päivänä kuluvaa kuuta pidetyssä istunnossa lähetetty hallituksen esitys n:o HE 190/2000 vp siirrettäisiin työvoimapoliittista aikuiskoulutusta koskevana käsiteltäväksi työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laeiksi kansanterveyslain 14 ja 49 §:n, erikoissairaanhoitolain 59 §:n ja mielenterveyslain 34 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 149/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 33/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 33. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Yleiskeskustelu:

[1] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Meillä on käsillä hammashuoltouudistus, joka on ollut vireillä 90-luvun alusta saakka mut-

ta jonka toteuttamiseen on kulunut, voi sanoa, lähes kymmenen vuotta. Tämä uudistus sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkökulmasta katsottuna on tämän syksyn töistämme ihan kärkihankkeita. Nyt osuu tämä ensimmäisen käsittelyn keskustelu sellaiseen kiireiseen hetkeen, että esimerkiksi minulla ei ainakaan ole henkilökohtaisesti mitään mahdollisuutta tänään seurata salikeskustelua pitempään tämän puheenvuoroni jälkeen, koska meillä on vielä suuri keskeneräinen hanke valiokunnassa, joka koskettaa kuntouttavaa työtoimintaa, ja määräajat siinä ovat niin lähellä, kellot soivat, että palaan niitä valmisteluja tekemään. (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Anteeksi, ed. Vehkaoja, keskustelu jatkuu vasta sen jälkeen, kun sali hiljenee. Toivon, että edustajat istuutuvat.

Puhuja: Niin, arvoisa puhemies, olen kuitenkin ajatellut yleispiirteisesti selostaa tätä uudistusta ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan tämän uudistuksen yhteydessä tekemää työtä, joka on oman mielipiteeni mukaan ollut erittäin rakentavaa ja kauaskantoista.

Hallituksen esitys perustuu siihen ajatukseen, että tässä yhteydessä tehtäisiin päätös ainoastaan vuonna 46 ja sen jälkeen syntyneiden henkilöiden hammashuollon tukemisesta julkisin varoin joko kansanterveyslain tai sitten sairausvakuutuksen avulla. Nyt kun olemme valiokunnassa kuunnelleet asiantuntijoita mittavan määrän, kävi jo tämän käsittelyn alkuvaiheessa hyvin esille se, etteivät asiantuntijat kyenneet oikeastaan erottelemaan tässä projektissa tätä hanketta näin lyhytaikaisiin vaiheisiin, olihan hallituksen alun perinkin tarkoitus tuoda seuraavaa vaihetta koskeva uudistusesitys eduskunnalle ilmeisesti vuoden 2002 budjetin yhteydessä. Näin olisimme joutuneet ensi vuonna sekä valiokunnassa että tietysti myös muussa valmistelukoneistossa jälleen saman aihepiirin ympärillä tekemään tätä työtä eduskunnassakin, tietysti myös ministeriössä. Sitten syntyi tämmöinen kaikkia osapuolia yhdistävä rationaalinen idea, että yritämme työstää hammashuoltouudistuksen kerralla lainsäädäntönsä puolesta kuntoon niin, että voisimme päästä muihin tärkeisiin hankkeisiin, kun tämä saadaan valmiiksi. Näin myös kunnissa päästään suunnittelemaan tätä uutta vaihetta hammashuollossa tavallaan rauhallisemmin ja järkevämmin.

Korostan sitä, että emme ole lähteneet muuttamaan hallituksen esitystä, joka on kolmiportainen. Tämä vaiheittaisuusrakenne säilyy valiokunnan esityksessäkin. Olemme tehneet kuitenkin teknisesti sen muutoksen, että varsinaisiin pykäliin ei ole enää jätetty välivaiheen elementtejä vaan siirtymäsäännöksen kaltaiset lainkohdat on kaikkineen siirretty voimaantulosäännöksiin. Näin ollen meillä on nyt edessä sellainen mahdollisuus, että me voimme tämän kokonaisuuden hyväksyä sellaisessa muodossa kuin se sitten tulee olemaan voimassa koko väestöä koskevasti tämän siirtymäkauden jälkeen. Kolme siirtymävaiheen osaa ovat siis seuraavat: Vuoden 2001 loppuun asti on välttämätöntä aikaansaada julkisesti tuettu hammashuolto kansanterveyslain puolella vain vuonna 56 ja sen jälkeen syntyneille ja vuoden 2002 marraskuun loppuun asti vuonna 46 ja sen jälkeen syntyneille sekä kunnan erikseen päättämille muille ryhmille. Hammashuollon laajennus 46 ja 55 syntyneisiin tulee voimaan 1. päivänä huhtikuuta 2001. Samoin hampaiden tutkimus ja hoito on järjestettävä kaikille iästä riippumatta pään ja kaulan alueen säde- tai stytostaattihoidon vuoksi hampaiden tutkimusta ja hoitoa tarvitseville.

Tämän maagisen päivämäärän, 1. joulukuuta 2002, jälkeen tämän ehdotuksen mukaisesti koko Suomen väestö on julkisesti tuetun hammashuollon piirissä täällä tänään ja toisessa käsittelyssä tehtävän eduskunnan päätöksen mukaisesti. Tämä tieto, niin kuin sanoin, helpottaa suunnittelua erinomaisesti.

Valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt tietysti monien asioiden tiimoilla tärkeisiin kysymyksiin vielä erikseen huomiota. Esimerkiksi kansanterveyslain puolella terveydenhuollon potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa lainsäädännössä todetaan, että kiireellinen hoito on aina järjestettävä. Me haluamme huomauttaa, että tämä vaatimus koskee ja on aina tähänkin saakka koskenut periaatteessa hammashuoltoa, vaikka siitä ei ole pidetty meteliä, vaikka näin ei ole ollut. Kiireellisen hoidon järjestäminen on ensisijainen tehtävä.

Toivomme myöskin, että kun kansanterveystyön puolella hammashuoltoa lähdetään nyt laajentamaan toivon mukaan niissäkin kunnissa, joissa se on ollut aika minimaalinen, näiden ikärajaa koskevien lisävaatimusten johdosta ei nyt toiminnan piirissä olevia erillisryhmiä unohdeta,

vaan heidän mahdollisuutensa jatkuvat entisellään.

Valiokunnan kannanotot olivat kansanterveyslain puolen hammashuollon järjestämisestä täysin yhteneväiset, ja siihen osaan tästä kokonaisuudesta ei liity eriäviä mielipiteitä. Voidaan sanoa, että tämä on suuri voitto myöskin sille asialle, että hammashuollosta tulee terveydenhuollon aito osa. Sehän on ollut lapsipuolen asemassa oikeastaan näihin aikoihin saakka, emmekä me tällä esityksellä vielä onnistu kokonaan ongelmaa poistamaan, koska siihen liittyy esimerkiksi kysymys maksukaton piiriin pääsemisestä.

Tämä yksittäinen kysymys tulee välittömästi ajankohtaiseksi siinä vaiheessa, kun koko väestö saadaan julkisesti tuetun hammashuollon piiriin. Haluamme kuitenkin myöskin palauttaa mieliin, että maksukattokysymyksiin valiokunta palaa ensi kevään kuluessa joka tapauksessa, koska aikomuksena on laajasti selvittää asiakasmaksuja ja sairastamisen omavastuita Suomessa ja todellakin päästä miettimään, mitä keinoja olisi näiden kansainvälisesti vertaillen hyvin korkeiden omavastuiden alentamiseen ja vähintäänkin omavastuitten lisäämisen estämiseen olemassa.

Siirryn sairausvakuutuslain puolelle ja haluan todeta, että sillä puolella valiokunnan kannanotot eivät olleet yksimieliset. Kysymys erimielisyydestä kilpistyy ennen kaikkea uudistuksen rahoitusvaatimuksiin. Nythän on niin, että kun lähdettiin hallitusohjelmassa liikkeelle hammashuoltoasiassa, sinne tuli kustannusneutraaliusvaatimus. Se lähtee jo hallitusohjelmasta. Valiokunta on kyllä kantansa lausunut tässä asiassa ja ponnen muodossa jo aiemmin vaatinut, että kustannusneutraalius tulee nähdä laajempana kuin sairausvakuutuksen tai terveydenhuollon sisäisenä kysymyksenä. Varmaan monet teistä muistavat sen debatin, mitä on käyty tämän salin puolella nimenomaan tästä kysymyksestä.

Yrityksemme liittyi tietenkin tämän vuoden budjettiriiheen siinä mielessä, että olisimme todella toivoneet, että pontemme olisi voitu ottaa huomioon, kun tätä esitystä tehtiin. Näin ei tapahtunut, ja osa uudistuksen rahoituksesta ollaan hoitamassa sillä tavalla, että sairausvakuutuksen omavastuuosuuksia korotetaan. Tämä on erittäin valitettavaa. Valiokuntamme hyvin yksituumaisessa hengessä yritti löytää sairausvakuutuksen sisältä muunlaisia säästöjä voidakseen rahoittaa uudistusta niin, että yksittäinen kansalainen ei joutuisi kärsimään.

Erityisesti selvitimme, mitä mahdollisuuksia olisi saada puuttuva rahoitus työterveydenhuollon puolelta, jossa budjetoidut määrärahat eivät olleet toteutuneet, vaan oli jäänyt säästöä. Kansaneläkelaitoksesta saadun selvityksen mukaisesti budjetin laadinta siellä perustuu kuitenkin siinä määrin arvioihin, että siitä ei saatu apua tähän kysymykseen. Vielä selvitettiin, olisiko voitu käyttää hallituksen täydennysbudjetissa mainitsemaa sairausvakuutusmaksujen kertymää koskevaa lisäystä tässä katteena. Sitä koski sama ongelma, eli kysymys on arvioista, joten sekin mahdollisuus poistui päiväjärjestyksestä.

Olimme viimeksi sellaisen vaatimuksen edessä, että mikäli haluamme hankkia sairausvakuutuksen piiristä tai ylipäätään mistään lisärahoitusta muualta kuin hallitus on esittänyt, sen täytyy olla sellainen asia, joka vaatii säännösmuutoksen. Tällöin meidän etsiskelymme luonnollisesti vaikeutui suunnattomasti. Aikapulakin vaivasi, ja selvityksien saannissa oli tästä syystä tietysti omat ongelmansa.

Kun loppuvääntö budjetista lähti käyntiin, nimenomaan hammashuoltouudistuksen rahoituspuolesta sairausvakuutuksen puolella tuli ensimmäinen koetinkivi valiokuntamme asioissa. Sekä hallituspuolueiden piiristä että myös opposition piiristä oli todellakin tyytymättömyyttä hallituksen esityksen rakennelmaan. Tiukkojen vääntöjen jälkeen, jotka todellakin olivat uuvuttavia, hallituksen esitystä muutettiin niin, että matkaomavastuun vuotuista omavastuun määrää vähennettiin hallituksen esittämästä. Hallitus esitti 1 100 markkaa, ja näiden vääntöjen tuloksena se tulee nyt olemaan 935 markkaa, kun se tänä vuonna on 900 markkaa. Emme pystyneet mitätöimään sitä hallituksen esitystä, jossa matkakerran omavastuu nousee nyt 10 markalla. Tämä on tietysti tämän esityksen, sanotaanko, se vaje taikka huono puoli.

Sitten voi tietysti sanoa, että sairausvakuutuksen piirissä voidaan kokea ongelmaksi myös se, että proteettinen työ ei kuulu tuetun hammashuollon piiriin. Kansanterveystyön puolella proteettisia töitä voidaan suorittaa; siellä on omat taksansa, ja se hieman tätä tilannetta tietysti helpottaa viimeistään siinä vaiheessa, kun koko väestö on tuetun hammashuollon piirissä. Proteettinen hoito koskee ennen kaikkea vanhusväestöä. Siltä osin täytyy olla varovainen, että tämän

tyyppisissä rajauksissa ei ole, sanotaanko epäsuorasti, kysymys suorastaan ikään perustuvasta rajauksesta, vaikka sitä ei sanota suoraan, kun tämä on niin selkeä seikka muutoin.

Leikillisesti olemme todenneetkin, että ihan niin täydellistä tästä uudistuksesta ei voitu saada, etteikö seuraavalle sukupolvellekin kenties, toivottavasti ei kuitenkaan ihan niin kauas, jäisi tehtävää paikkailla tätä hyvää uudistusta niiltä osin, mihin tällä kertaa eivät voimat riittäneet. Kysymys ei ollut halusta, vaan todellakin taloudellisista rajoista.

Totta kai, kun tässä on valittu tällainen kaksilinjamalli, että sekä sairausvakuutus että julkinen sektori nyt vastuuta ottavat ja jollakin systeemillä sitä jakavat, kysymyksiä herää siitä, miten hoidetaan yhteistyö, miten hoidetaan mahdollisesti työnjako. Kunnilla on mahdollisuus tietysti hankkia ostopalveluina yksityisen sektorin hammashuoltopalveluja, jos siihen päädytään. Silloin noudatetaan kuitenkin kunnan hammashuollosta säädettyjä taksoja, jotka ovat noin kolmanneksen huokeampia kuin yksityisen sektorin taksat. On selvää, että hammashuollon osalta ei voitu lähteä spekuloimaan tällaisissa työjaollisissa kysymyksissä tässä yhteydessä, koska tähän liittyy hyvin paljon arvausta.

Siinä vaiheessa, kun koko väestö pääsee julkisesti tuetun hammashuollon piiriin, tilanne hammashuollossa tulee hyvin identtiseksi muun terveydenhuollon tilanteen kanssa. Emme me ole kauheasti miettineet täällä, miten työnjako terveydenhuollon osalta muutoin toimii julkisen sektorin ja yksityisen sektorin välillä.

Niin kauan kuin emme kajoa tähän kokonaissysteemiin, josta kyllä myös on jo avattu poliittista keskustelua — ministeri Mönkäre on juuri poistumassa, vaikka hän on ansiokkaasti tätä keskustelua avannut — katsottiin kuitenkin valiokunnassa, että emme me lähde pilottina puuttumaan tähän kysymykseen, vaan se on sitten isompi kysymys miettiä, mitä järjestelmille tehdään laajemmin tai tulevaisuudessa. Mielestäni olisi kuitenkin erittäin järkevää kehittää tätä yhteistyötä ja mahdollisesti myös työnjakoa.

Siinä voidaan nyt hammashuollossa, joka lähtee tavallaan puhtaalta penkiltä — paitsi tietysti 56 ja sen jälkeen syntyneet ovat olleet jo ennestään tämän valinnanmahdollisuuden piirissä — tavallaan enemmän pilottimaisesti myös ottaa ehkä kunnianhimoiseksi tehtäväksi katsella, miten lähdetään rakentamaan tämmöistä yhteistyötä kunnallisen sektorin ja yksityisen sektorin välille. Eihän tässä ole kysymys mistään vihamielisyyssuhteista sinänsä. Mutta ne ratkaisut perustuvat varmasti aika paljon vapaaehtoisuuteen.

Arvoisa puhemies! Esityksessä oli myöskin esillä voimakkaasti suuhygienistien asema, jota ei kuitenkaan tässä yhteydessä katsottu voitavan lähteä muuttamaan. Oikeastaan tärkein peruste sille oli jälleen aikapula. Tarkoituksemme on nyt kuitenkin palata kysymykseen siitä, miten sairausvakuutuspuolella korvataan niitä hoitoja, jotka eivät ole lääkärin hoitoja, myöhemmin ensi vuoden puolella. Suuhygienistit eivät ole suinkaan ainoa ryhmä, vaan meille tuttu ryhmä jo monen, aiemman vuoden takaa ovat esimerkiksi ne psykoterapeutit, jotka tekevät työtä esimerkiksi psykologin perustutkinnon tai sairaanhoitajan perustutkinnon pohjalta, joten työmaata sillä puolella vielä riittää.

Alan tässä lopetella johdantopuheenvuoroani, kun muutama vastauspuheenvuorokin on pyydetty, toteamalla vielä lopuksi, että itsestäni tuntuu nyt siltä, että lama on lopullisesti ohi, kun olemme saaneet tämän moneen kertaan lykätyn ja uhanalaisen hammashuoltouudistuksen tähän vaiheeseen.

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että 90-luvulla sosiaali- ja terveysvaliokunta piti hammashuoltouudistuksen hengissä vähän kapinaotteella. Hallitushan esitti useaan otteeseen hylättäväksi tätä uudistusta, mutta vain myöhennettiin voimaantuloa. Tällä tavalla tämä idea pysyi hengissä, ja liittyihän siihen semmoinen välivaihekin, että käynnistettiin oikeus joka kolmas vuosi tapahtuviin hampaan tutkimuksiin sairausvakuutuksen puolelta. Uskon, että se myös omalta osaltaan oli vahva ilmaisu siitä, että olemme eduskunnassa täysin tosissamme tämän uudistuksen kanssa.

Haluan erittäin paljon kiittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan kaikkia jäseniä siitä rakentavasta yhteistyöstä, joka tämän asian ympärillä on ollut. Tunnelmat ovat oikeastaan olleet juuri silloin parhaimmillaan, kun olemme voineet tehdä tätä työtä, jossa olemme ikään kuin päässeet vielä parantelemaan hallituksen esitystä näin suuressa määrin. Sanoisin näin, että aika harvoin nykyisessä systeemissä edes tarjoutuu tilaisuutta tehdä näin periaatteellisesti merkittävää muutosta hallituksen esityksiin. Me olemme varmasti ja saamme olla ylpeitä siitä, että olemme saaneet aivan varmasti järkevämmän kokonaisuuden aikai-

seksi kuin hallituksen esitys oli. Kerralla kuntoon hampaat!

Ensimmäinen varapuhemies: Vakiintuneen käytännön mukaan en anna vastauspuheenvuoroja valiokunnan esittelypuheenvuoroon, mutta sen sijaan ed. Keräsen puheenvuoron jälkeen. Seuraavana ed. Keränen.

[2] **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä olevan lakipaketin myötä päättyy pitkä vääntö siitä, pitääkö hammashuolto saattaa tasavertaiseen asemaan muun kansanterveystyön kanssa. Hallitus oli esittänyt, että ensi vuonna otettaisiin järjestelmällisen hammashuollon piiriin vuonna 46 syntyneet ja sitä nuoremmat. Valiokunta teki kuitenkin asian käsittelyssä hyvää työtä ja muutti esitystä. Hallituksen alkuperäiseen esitykseen sisältyi tietenkin se mahdollisuus, että vanhempien ikäluokkien pääsyä hammashoitoon olisi voitu viivästyttää. Näinhän tähänkin asti on tehty, vuosikaudet. Hammashuolto on ollut lupeissa, mutta aina sitä on vain siirretty.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta muokkasi hallituksen esityksiä niin, että koko väestö tulee nyt hammashuollon piiriin. Siirtymäsäännöksillä kunnille ja kansanterveystyön kuntayhtymille annetaan kuitenkin mahdollisuus ottaa vielä puuttuvat ikäluokat hammashuoltoon porrastetusti niin, että joulukuun alusta vuonna 2002 hammashuolto kuuluu kaikille. Yksityiskohtaiset päivämäärät käyvät ilmi mietinnöstä ja valiokunnan muokkaamasta lakitekstistä, joten en puutu niihin tämän enempää. Valiokunnan puheenjohtaja Vehkaoja esitteli nämä asiat myös äsken hyvin ja perusteellisesti. Ed. Vehkaoja esitteli lakipaketin myös muutoin, joten tässä vain muutamia asioita, arvoisa puhemies.

Valiokunta kävi keskustelua siitä, että on tiettyjä erityisryhmiä, jotka tulisi saattaa hammashuollon piiriin kiireisemmin. Lakitekstissä näistä erityisryhmistä mainitaan vain hallituksen esityksen mukaisesti pään ja kaulan alueelle sädehoitoa saaneet ja saavat. Muitakin tärkeitä ryhmiä toki on. Esimerkiksi sädehoito myös muualle annettuna on riskitekijä, mikäli hampaat eivät ole hoidetut, samoin sydänleikkaukset tai diabetes. Valiokunnassa näitä erityisryhmiä ei kuitenkaan ryhdytty luettelemaan, koska ei kuitenkaan olisi takeita siitä, että kaikki ryhmät tulisivat mukaan. Mielestäni on myöskin osattava sen verran luottaa meidän terveydenhuoltojärjestelmäämme, että hampaat hoidetaan silloin, kun se on välttämätöntä. Kyllä terveydenhuolto osaa priorisoinnin ilman pykäliäkin. Valiokunta lausuu mietinnössään lyhyesti myöskin kiireellisen hammashoidon tarpeesta ja ehdottaa muun muassa ostopalvelujen rajoitusten purkamista näiltä osin. Asia on hyvä ja kannatettava.

Toinen merkittävä asia tässä lakipaketissa on lasten ja nuorten mielenterveyshoito, johon eduskunta vuosi sitten antoi erillismäärärahan. Nythän erillismäärärahaa ei ole tulossa, vaan kuntien valtionosuuksia lisätään tätä tarkoitusta varten 25 miljoonaa markkaa. Valiokunnassa käytiin näiltä osin perusteellista keskustelua muun muassa ennaltaehkäisyn merkityksestä ja puhuttiin myös siitä, että lasten vakaisiin kasvuoloihin pitäisi pystyä vaikuttamaan perhetyöllä ja lastensuojelulla. Keskustelua käytiin myös siitä, että yleensäkin vanhempien kasvatustehtävän tukeminen on toki kotien perustehtävä ja siihen vaikuttavien ratkaisujen tekeminen kaikilla yhteiskunnan sektoreilla olisi kaikkein tärkein mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyn muoto. Tästä ei kuitenkaan kirjattu ajatuksia mietintöön, laki kun koskettelee nimenomaan jo syntyneitten häiriöitten hoitoa.

Omasta mielestäni olisi erittäin tärkeää, että eduskunta jossakin sopivassa välissä kävisi perusteellista keskustelua tällaisten monilla yhteiskunnan eri sektoreilla tehtävien päätösten merkityksestä tulevien kansalaistemme tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Perheiden kasvatustehtävän tukeminen olisi todellista säästämistä pitkällä tähtäyksellä.

Lastenpsykiatrian osalta lakipakettiin sisältyy asetuksenantamisvaltuus mielenterveyshoidon eräisiin seikkoihin. Henkilökohtaisesti en ole yhtään innostunut siitä, että tällä tavalla ollaan ikään kuin hivuttamassa takaisin normiohjausta, jossa valtiovalta ikään kuin ylhäältäpäin määrää, miten kuntien on velvoitteensa hoidettava. Valiokunnan käytössä oli asetustekstiluonnos. Kuntien rahoitusmahdollisuudet ovat osassa kuntia varmaan todellisesti niukat, osassa ehkä eivät, vaan jossakin on kenties jäänyt päälle säästövaihde ja nimenomaan sillä tavalla, että sosiaali- ja terveydenhuolto voi jatkuvasti olla se toiminta-ala, jolta säästetään. Onkohan valtiovallan antamalla esimerkillä tähän jotain osuutta? Kun kuntien rahoitusmahdollisuudet mielenterveyshoitoon ja yleensäkin terveydenhuoltoon ovat

kuitenkin rajalliset, katsoisin, että tämän tyyppinen asetus juuri tässä tilanteessa on tarpeellinen. Asetuksella valtiovalta ikään kuin haluaa priorisoida lasten ja nuorten mielenterveyshoidon tärkeyttä.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on yksimielisesti hyväksymässä hammashuollon muutosta, emmekä oppositiossakaan halunneet vastustaa kansanterveyslain muutosta. Olemme varsin tyytyväisiä siihen, että kansanterveyslakiin sorvattu siirtymäsäännös antaa kunnille kuitenkin kohtuullisesti aikaa tehtävien järjestämiseen. Sen sijaan olemme oppositiossa tyrmistyneitä siitä, että sairausvakuutuksen puolella hammashuollon korvauksiin tarvittava raha revitään muilta sairailta. Tosin sama idea, siis hampaitten hoitaminen muitten potilasryhmien kustannuksella, sisältyy jossain määrin piilevänä myös kansanterveyslain muutokseen, kun hammashuoltoon ei kerta kaikkiaan suunnata riittävästi lisäresursseja. Ensi vuoden talousarvioon on otettu vain 10 miljoonaa markkaa. Tätä voisi kritisoida tosiaan kovastikin.

Emme voi hyväksyä sitä, että tutkimuksen ja hoidon tai matkakustannuksien omavastuuosuutta korotetaan. Matkakustannusten omavastuuosuuden korotus kohdistuu erityisesti niihin ihmisiin, jotka asuvat etäällä keskuksista ja etäällä kuntien keskuksista. Nämä ihmiset maksavat jokaisesta edestakaisesta matkastaan lääkäriin nyt muutoksen jälkeen 110 markkaa, kun taas lähellä sairaaloita asuvat selviävät parinkympin bussimaksulla. Onneksi valiokunta, siis hallituspuolueet, kuten puheenjohtaja Vehkaoja äsken esitti, kuitenkin uskalsi puuttua hallituksen esitykseen siltä osin, että matkakorvausten kattosummaa ei nostettu 1 100 markkaan vaan päädyttiin 935 markkaan. Tämä on sentään vähän siedettävämpi ja tulee niitä ihmisiä vastaan, jotka paljon sairastavat.

Kustannusten osalta tulemme yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että tutkimuksen ja hoidon sekä matkakorvausten omavastuuosuudet säilytetään nykyisellään.

[3] **Jukka Vihriälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja käytti perustellun ja hyvän puheenvuoron esitellessään mietinnön. On erittäin tärkeää, että nyt koko väestö saadaan hammashuollon piiriin. Tätä asiaa, voi sanoa, on käsitelty tässä talossa, kun olen viidettä kautta täällä, joka vaalikauden aikana, ja nyt se on menossa eteenpäin.

Mutta kun ed. Vehkaoja totesi ja myöskin valiokunnan mietinnössä on todettu, että proteettisia toimenpiteitä ja hammasteknisiä toimenpiteitä ei oteta korvattavuuden piiriin eikä tästä valiokunta myöskään mietinnössään juuri mitään lausu muuta kuin toteaa, niin miksi niitä ei oteta? Johtuuko se pelkästään kustannussyistä vai käsiteltiinkö tätä valiokunnassa myöskin tältä pohjalta ja todettiin, että nämä jäävät korvauksen ulkopuolelle? Nehän ovat erittäin tärkeitä ja, niin kuin täällä todettiin, myöskin vanhenevalle väestölle tosi välttämättömiä.

Ensimmäinen varapuhemies: Totean, että vastauspuheenvuoron pituus tästä eteenpäin on yksi minuutti.

[4] **Timo Ihamäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Vehkaoja puheenvuorossaan kehui sosiaali- ja terveysvaliokuntaa hyvästä työstä. Kiitos vaan! Minä voin sanoa, että puheenjohtaja Vehkaojan puheenvuoro oli myöskin hyvä esittelypuheenvuoro.

Haluan kuitenkin muistuttaa, että ministeri Perho meni budjettiriiheen lakiesityksellä, joka piti sisällään koko väestön hammashoidon, mutta sitten kustannusvarovaisista syistä hallitus teki tämän esityksen, jota me valiokunnassa paransimme täyteen voimaan.

[5] **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenjohtaja Vehkaoja kiitteli, ja niihin kiitoksiin on syytä palata. Hän kuitenkin totesi, että nyt lama on ohi, kun tämä laki tulee voimaan. Meillä on erilaisia käsityksiä siitä, koska lama on taittunut. Edustamassani puolueessakin siitä on jonkinlainen käsitys. Mutta se, että hän ilmoittaa näin, on sikäli huolestuttavaa ja asialla on se huono puoli, että tällä tavoin toteutettuna, kuin tässäkin tämä sinänsä uusi myönteinen hyvä asia laitetaan täytäntöön, se rahoitetaan muitten sairaitten ja kuntien maksurasitusta ja kuntien kustannuksia lisäämällä. En minä ainakaan tässä vaiheessa tällaista julistusta uskaltaisi tehdä, ennen kuin meillä on riittävästi markkoja tämän tyyppisten asioitten toteuttamiseen ja täytäntöönpanoon.

[6] **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaoja totesi, että suuhygienistien asemaa tullaan selvittämään jatkossa. Toivoisin, että silloin otettaisiin huomioon ammattikorkeissa tapahtuva suuhygienistien koulutus. Esimerkiksi Turun ammattikorkeassa viime syksynä oli suuhygienistikoulutuksessa vain 19 viikkotuntia. Loppu oli niin sanottua vapaata opiskelua, mutta yhtään palautetuntia ei opettajille ollut siihen varattu. Näin ollen neljän vuoden koulutus voitaisiin suorittaa kahdessa vuodessa. Ei tällä tuntimäärällä, mikä nyt on, voi edellyttää, että suuhygienistit pystyisivät suorittamaan diagnoosiin perustuvia suun tarkastuksia, ei todellakaan. Eivät kansalaiset voi sellaiseen luottaa, että laatu olisi korkea tai ammattitaso olisi säilynyt.

Mitä tulee maksuihin, niin tulen omassa puheenvuorossani niitä käsittelemään. Nythän on osoitettu, että korkeat terveysmaksut ajavat ihmisiä enenevässä määrin toimeentulotukiluukuille. Ei voi mitenkään olla perusteltavissa, että edelleen korotetaan maksuja potilailta, jotka ovat jo toimeentulotukiluukkujen asiakkaita. Tämän päivän lehdestä tämä on luettavissa.

[7] **Rakel Hiltunen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä myös haluan jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että siihen asti kunnes koko väestö on hammashoidon osalta sairausvakuutuksen korvauksen ja hoidon tuen piirissä, on mielestäni seurattava tarkoin, kuinka maksut kohdentuvat kansalaisiin, nimenomaan ed. Hyssälän puheenvuoroon viitaten. Toiseksi tulee seurata sitä, kuinka työnjako julkisen ja yksityisen välillä asettuu ja miten kansalaisille turvataan tässä asetelmassa myös se, että pitkäaikaiset hoitosuhteet voivat jatkua.

[8] **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Keränen kiinnitti huomiota muun muassa siihen seikkaan, että tätä tärkeää ja hyvää uudistusta rahoitetaan muiden sairaiden kustannuksella. Muistelen vain, että kun tätä asiaa käsiteltiin eduskuntavaalien alla, tätä asiaahan on lobattu tietenkin useidenkin eduskuntavaalien alla, nimenomaan lobbaajat toivat esille, että kun tämä uudistus saadaan toteutettua ja vietyä eteenpäin, yhteiskunnalta säästyy kymmeniä miljoonia muiden sairauksien hoidosta. Nyt kysyisinkin, mistä johtuu, että muiden sairauksien alentuneita kustannuksia ei käytetä tässä täysimääräisesti hyväksi, koska tämähän aiheuttaa sen, että muiden sairauksien määrä vähenee, kun suut ovat paremmassa kunnossa eivätkä bakteerit leviä. Näin minä olisin tasapainottanut asian.

[9] **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt en tiedä, esiinnynkö hallituksen vai opposition edustajana, mutta vastaan faktaperustein. Nimenomaan tästä asiasta keskusteltiin valiokunnassa ja tultiin siihen tulokseen, että tilastollista näyttöä tehdyistä toimenpiteistä ei ole niin paljon, että markkamääriä voitaisiin tilastoida, mutta tulevaisuuden suhteen oltiin luottavaisia siinä mielessä, että näistä säästyy useamman vuoden periodilla niin paljon rahaa, että ehkä tulevaisuudessa asia voidaan hoitaa toisin.

[10] **Leea Hiltunen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan samaa kuin ed. Kerola edellisessä puheenvuorossa totesi haluan korostaa. On erittäin hyvä, että tämä on saatu budjettiesityksenä tässä muodossa. Seurausvaikutukset näkyvät hyvin pitkällä viipeellä. Kun hammashuollon piiriin tulee asiakkaita ja lähdetään hoitamaan suun terveyttä, niin niiden sairauksien, jotka suun sairauksista tulevat, mikäli hampaita ei ole hoidettu, heijastusvaikutukset näkyvät todella vasta pitkällä viiveellä. Toivoisinkin niin, että nyt tässä alkuvaiheessa tähän satsattaisiin myös taloudellisesti ja kunnat omaehtoisesti lähtisivät satsaamaan niin, ettei supisteta terveydenhuollon ennaltaehkäisevää toimintaa.

[11] **Juha Rehula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Minua on moitittu siitä, että annan aika ajoin myönteistä palautetta siitä työstä, jota hallitus ja hallituspuolueet tekevät. Teen sen taas tänään kuitenkin niin, että haluan nähdä, että myös opposition ja keskustankin edustajilla on ollut oma vaikutuksensa siihen, mitä meillä on tällä hetkellä ensimmäisessä käsittelyssä. Tämän palautteen muuten saattoi saada valiokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuorostakin. Onhan sosiaali- ja terveysvaliokunta kirjoittanut lain hammashuollon laajentamisesta yksimielisesti niin, että se koskee koko väestöä viimeistään joulukuussa 2002. Tästä on syytä siis antaa kiitos sinne, minne se sitten kuuluukin. Väestön terveyden kannalta kun ei ole suinkaan vähäpätöi-

nen asia se, että suun sairauksia sekä ennalta ehkäistään että jo syntyneitä ongelmia korjataan.

Se, että keskusta on aikaisemmin lähestynyt asiaa niin, että olisi tullut aloittaa vanhemmista ikäluokista, ei poista sitä tosiasiaa, että nyt aikaansaatu lopputulos, ja niin kuin jo aikaisemmin totesin ja niin kuin jo puheenjohtajan suulla on aikaisemmin todettu, kirjoittamalla lakiteksti niin kuin se nyt on kirjoitettu, on selkeä edistysaskel, jolla on suuri merkitys.

Tosiasiana on muistettava myös se, että jo tänään meillä on lukuisa joukko etupäässä pieniä kuntia, jotka ovat toimineet voimassa olevaa lakia laajemmin. Niihin ei siis tällä lailla suoranaisesti ole palvelujen järjestämisen kannalta vaikutusta. Toisaalta meillä on lukuisia kuntia, lähinnä suuria kaupunkeja, jotka eivät voimassa olevasta laista huolimatta ole toimineet edes likipitäen lain kirjaimen edellyttämällä tavalla. Nyt säädettävä laki toivottavasti lisää niin väestön tasa-arvoa kuin terveyspoliittisestikin merkittävää suun terveyden paranemista.

Myös nykyistä paremman valintatilanteen syntymistä julkisen ja yksityisen sektorin palveluntuottajien välillä voi pitää myönteisenä. Lienevätkö muuten edes kaikki huomanneet, että ainakin minun tulkitsemallani tavalla yksityinen sektori saa yli puolen vuoden etulyöntiaseman kunnalliseen nähden siitä, että laki tulee voimaan 1.4.2001, kun kuntien järjestämisvelvollisuus alkaa 1946 jälkeen syntyneiden osalta tulevan vuoden lopussa ja koko väestön osalta siis joulukuussa 2002. Toisaalta tässäkin voi nähdä myönteisenä sen asian, että kunnat niin nimenomaisesti päättäessään saavat lain toimeenpanoaikaa lisää. Eräs merkittävä yksityiskohtahan valiokunnan mietinnössä on se, että kunnan on nimenomaisesti tehtävä päätös siitä, että se käyttää lain voimaantulosäännöksen edellyttämää aikataulua lain toteuttamiseksi.

Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssämme olevan esityksen suurin heikkous on se tapa, jolla uudistus rahoitetaan. Kuntien ja valtion välisten sopimusten vastaisesti kunnallisen palvelutuotannon lisävaateet sysätään jälleen kerran kuntien maksettavaksi, ja toisaalta toinen vähintäänkin yhtä suuri ongelma on, että hammashuollon laajennuksen rahoittavat myös lääkärissäkävijät omavastuun korotuksen kautta. Hammashuollossahan nostetaan omavastuuta ennalta ehkäisevän hammashuollon osalta. Niin ikään yhtä matkaa kohden suoritettavan matkakustannuksen korvauksen omavastuuta lisätään. Emme me keskustassa tätä tapaa hyväksy. Siksi tulenkin, niin kuin jo ed. Keränenkin totesi, yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään näiltä osin hallituksen esitykseen 155 tarvittavat pykäläkohtaiset muutosesitykset.

Reipas vuosi sitten tässä salissa käytiin vilkasta keskustelua yhden sanan ympärillä. Hallitusohjelmaan kirjattu toteamus "Toteutetaan vaiheittain koko väestön mahdollisuudet saada yhteisistä varoista tuettua hammashuoltoa. Tämä toteutetaan kustannusneutraalisti." Tuolloin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan kuuluvat kirjoittivat mietintötekstissään, että sana "kustannusneutraali" tulee tulkita tavanomaista laajemmin, kun halusimme turvata riittävät voimavarat uudistukselle. Samaan asiaan on viitattu tulevaisuuden osalta myös nyt käsittelyssä olevassa mietinnössä. Tänään meillä on käsittelyssä valtiovarainministeriön tulkinta tästä sanasta, koska nytkin on erittäin vaikea löytää näille omavastuiden korotuksille ainakaan sosiaalipoliittisia perusteita. Tämä tosin noin ideologisesti vastannee erityisesti kokoomuksen viitoittamaa tietä siitä, että se maksaa, joka käyttää. Tämä ei vain aina sovi käytäntöön toteutettavaksi. Muut hallitusryhmät näyttävät tässä asiassa tyytyneen kokoomuksen yksisilmäiseen tahtoon sillä varjolla, että hyväksi ja kannatettavaksi koettu uudistus saadaan läpi ja hyväksytyksi. Näin ei saisi olla. Tähänhän on tosin sosiaali- ja terveysvaliokunta puuttunut aikaisemminkin. Päätimmehän me maksukaton aikanaan niin, että toisessa vaakakupissa olivat maksujen korotukset. Tämäkö on hallituksen sosiaalipoliittinen linja maksuja ja taksoja tarkistettaessa?

Nyt siis tiedämme, mitä tuo kustannusneutraalius hallituksen mielestä tarkoittaa. Taas kerran muun muassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisillä lausumilla pyyhitään pöytää. Tässä yhteydessä lienee miltei turha kysyä sitä, olisiko tämä laki voitu toteuttaa jotakin muuta kautta esimerkiksi vain kansanterveysasetusta muuttamalla.

Arvoisa rouva puhemies! Myös se ongelma tähän lakiin jää, että kunnille tulee selkeästi uusi lisävelvoite. Se ei koske koko kuntakenttää, niin kuin jo aikaisemmin totesin. Onhan maassa lukuisa joukko kuntia, jotka pystyvät hammashuollon osalta palvelemaan kuntansa jokaista asukasta. Kyse on kuitenkin entistä sitovammasta ohjauksesta. Tästä on maininta muun muassa halli-

tuksen esityksen perusteluteksteissä. Tämä käy selvästi ilmi myös muun muassa hallintovaliokunnan asiasta antamassa yksimielisessä lausunnossa.

Tuntuvat jotenkin saivartelulta ne tekstit, joissa todetaan, ettei kunnan järjestämisvelvollisuuden laajennus merkitse sitä, että syntyisi erityinen subjektiivinen oikeus päästä kunnalliseen hammashuoltoon, vaan kyse on samoista periaatteista kuin terveyskeskusten järjestämässä hoidossa. Mielikuva ajaa lakitekstin ohi. Tulemme vielä näkemään tilanteita, joissa voimakkainkin sanankääntein peritään oikeutta päästä julkisten palvelujen piiriin.

Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta lisäsi kuluvan vuoden talousarvioon uuden momentin, jolla osoitettiin 70 miljoonan markan lisämääräraha lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kehittämiseen. Tällä määrärahalla toiminnan vihdoin päästyä eri vaiheiden jälkeen käyntiin on pystytty aikaansaamaan monia merkittäviä myönteisiä lopputuloksia. Hallituksen esityksen mukaan kuntien valtionosuuksien kautta ollaan asianomaiseen toimintaan ohjaamassa lisärahoitusta tulevana vuonna 25 miljoonaa markkaa samanaikaisesti lähettäen kuntakentälle se viesti, että kuntien tulee lisätä omarahoitustaan näiltä osin. Tässäkin yhteydessä joudun toteamaan, että näin tässäkin taas käy. Hyvä asia päätetään täällä. Sysätään vastuu toteuttamisesta niille, joille se ei kuulu. Toivottavasti näiltä osin olen väärässä. Toivon aikaa on vielä yhden viikon verran, että eduskunnasta löytyisi tahtoa tämän tilanteen korjaamiseen. Tämän suuntaisia viestejä toki olen korviini saanutkin.

Itse asiaa lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen edistämisestä voi pitää varsin kannatettavana. Ongelmien lisääntyminen, resurssipula, josta seuraavat muun muassa kohtuuttoman pitkät jonot hoitoonpääsyyn, alueelliset erot ovat asioita, jotka vaativat toimenpiteitä. Eduskunnankin on kannettava näistä asioista oma vastuunsa. Tärkeää on, että jo käynnissä olevat hankkeet, jotka on kuluvan vuoden määrärahoilla liikkeelle saatu, saavat jatkua. Vähintään yhtä tärkeää on, että valiokunnankin mietinnössään esittämät kehittämisehdotukset saavat tuulta alleen. Resurssivajetta on pystyttävä purkamaan. Henkilöstöä on löydettävä ja saatava lisää. Lasten ja nuorten ongelmien tunnistaminen verrattuna aikuisväestöön vaatii omia toimenpiteitään. Huoli on vakava. On pystyttävä toimiin myös käytännön tasolla.

Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan: "Normiohjauksen käyttöönoton tulee valiokunnan käsityksen mukaan olla viimeinen keino palvelujen turvaamiseksi. Sen tulee olla myös tarkoin harkittua, selkeästi rajattua ja luonteeltaan mahdollisuuksien mukaan tilapäistä." Tähän lauseeseen on helppo yhtyä. Nyt käsittelyssämme oleva asia on luonteeltaan sellainen, että myös keskustan näkökulmasta on hyväksyttävissä se, mitä tältä osin asetuksen tasoisena ollaan säätämässä.

12 **Jaana Ylä-Mononen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys 149 on pureutunut kahteen merkittävään asiakokonaisuuteen. Toki se, että samanaikaisesti on täytynyt viedä eteenpäin valiokunnassa niin hammashoitoon kuin ajankohtaisiin ja polttaviin mielenterveyspalveluiden ongelmiin liittyviä uudistuksia, ei ole ollut kovin yksinkertaista. Sanonkin nyt huumorilla, että kerrankin on käsitelty ihmistä kokonaisuutena, kun on keskitytty pään asioihin, siis mieleen ja hampaisiin.

Hammashoidon laajeneminen koko väestöä koskevaksi on ollut pitkäaikainen haave, kuten valiokunnan puheenjohtaja puheenvuorossaan totesi. Kansanterveyden näkökulmasta on ajoittain tuntunut kovin tuskalliselta, ettei suun ja hampaiden hoitoa tai hoitamattomuutta ole ymmärretty. Nyt vihdoin on viesti mennyt perille myös poliitikoille, lieneekö lobbaus ollut riittävän voimallista ennen eduskuntavaaleja. Tupakointi sydän- ja verisuonisairauksien riskitekijänä on kaikille selvä, mutta hoitamattomien hampaiden aiheuttama riski ei ole aiemmin mennyt päättäjille riittävästi perille. Pitkällä aikavälillä hoidetut hampaat vähentävät osaltaan riskiä sairastua. Tämä näkyy tietenkin aikanaan selvänä säästönä muissa sairaanhoitokuluissa. Siihen on myös uskottava, kun nyt otamme selvän ja pitkän askeleen kohti koko väestön mahdollisuutta käyttää joko kunnallisia tai yksityisiä hammashuollon palveluja.

Hallituksen esitys ei totta tosiaan alun perin ollut näin pitkälle menevä, mutta valiokunnassa löytyi tahtoa ja viisautta tehdä hammashuollon osalta laki käytännössä valmiiksi. Tietenkin juuri tänään käy mielessä yliopiston kehittämislain kohtaloa katsoessa, että toivottavasti valiokunta ei mennyt liian pitkälle. Nyt voi tietysti todeta,

että kun riittäviä rahoja ei ole varattu, niin tuskin tässä vaiheessa tämän lain etenemistä enää tyrmätään. Kysymyshän on rahasta.

Oppositiossa olemme tällä kohdin hammashoidon osalta halunneet tukea asian eteenpäin menemistä; niinpä mietintökin on yksimielinen. Joulukuun alusta 2002 koko väestö on lain piirissä. Siirtyminen tapahtuu vaiheittain. Näin nekin kunnat, jotka tähän saakka eivät ole järjestäneet hammashuollon palveluitaan nyt vaadituille tasoille, voivat ryhtyä tositoimiin palvelutason korjaamiseksi.

Toisena kokonaisuutena on käsitelty erityisesti mielenterveyspalveluiden saatavuutta. Tästä valiokunnan puheenjohtaja ei erityisesti puheenvuorossaan maininnut, mutta se ei tarkoittane sitä, että asia olisi vähempiarvoinen. Valiokunnassa on käyty jonkin verran läpi aikuisväestön osuutta, mutta pääpaino on ollut nimenomaan lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kohdalla. Tässä valiokunta on osoittanut oma-aloitteisuutta ja jäntevyyttä edellyttäessään tänä vuonna aloitettujen kehittämishankkeiden jatkamista. Myöskin Kelan toimesta käynnistyneelle kuntoutushankkeelle on löydyttävä varat.

Poliittinen ponnistelu koko eduskunnassa viime ja tämän vuoden aikana on edesauttanut myös kuntia ottamaan vakavasti lasten ja nuorten ongelmat. Harvoin on noin 5 miljoonalla saatu niin paljon kehitystä aikaan kuin Pirkanmaan sairaanhoitopiirissä eduskunnan viime vuonna osoittamalla rahalla. Tämä on, arvoisa rouva puhemies, ollut ainakin allekirjoittaneelle selvä ja voimakas myönteinen palaute.

Odotusaika psykiatriseen tutkimukseen ja hoitoon on varsinkin lasten ja nuorten osalta kohtuuton. Määrittämällä se aika, joka voi kulua odottamiseen lähetteen kirjoittamisesta lukien, saatetaan parantaa tilannetta. Itsestään selvää se ei kuitenkaan ole. On syytä seurata kriittisesti, miten tuleva asetus tältä osin toimii tavoitteiden mukaisesti. Kiireellisyysluokitus lääkärin lähetteessä erikoissairaanhoitoon on periaatteessa mielestäni jopa riittävä arvio hoidon ja tutkimuksen järjestämiseen sallitusta odotusajasta. Se, miksi niin harvoin minkään sairauden kohdalla lähettävän lääkärin kiireellisyysluokitusarviota kunnioitetaan, on toinen kysymys.

Kaksi tärkeää ongelmakohtaa on lasten ja nuorten osalta otettu nyt myöskin arvioitavaksi. Vaikeahoitoisten alaikäisten hoitoyksikön perustaminen on välttämätöntä. Nytkin sellainen toimii epävirallisesti Niuvanniemessä, kuten kuulimme, mutta olisi saatava lailliset puitteet tälle erittäin vaativalle hoidolle. Tätä asiaa on jo sosiaali- ja terveysministeriössä suunniteltu varsin pitkälle. Myöskin insestitutkimukset ovat erittäin työllistäviä ja vaativia. Tampereella on aloitettu lääkäreiden lisäkoulutus lasten oikeuspsykiatriaan, ja nimenomaan edellä mainittujen tutkimusten osalta koulutuksella on tarkoitus taata erikoisosaajien riittävä määrä maassamme. Erilliset insestitutkimusyksiköt vapauttaisivat muun hoito-organisaation tärkeisiin tehtäviin.

Mietinnössä kannetaan huolta palveluiden saatavuuden alueellisista eroista ja osaajien puutteesta. Osassa Suomea lasten ja nuorten asioihin erikoistuneita työntekijöitä on hälyttävän vähän. Sen lisäksi kävi selvästi ilmi, että koko psykiatrian kenttä on tänään niin raskas, että kiinnostus tälle alalle erikoistumiseen on suorastaan romahtanut. Asialle tulee tehdä jotain ja kiireesti.

Arvoisa rouva puhemies! Lasten ja nuorten jonotusajat psykiatriseen tutkimukseen ja hoitoon saattavat eri puolilla maata vaihdella jopa kymmenkertaisesti. On siis alueita, joilla on paljon parannettavaa, ja toisia seutuja, joilla asiat ovat paljon paremmin. Kaikki eivät siis tarvitse keppiä. Joka tapauksessa ihmiset kuuntelevat nyt herkällä korvalla meidän kansanedustajienkin kannanottoja, mitä lasten ja nuorten ongelmien ratkaisuyrityksiin tulee.

Hallituksen esityksen 155 osalta totean, että rahasta on taas puutetta. Vastalauseemme kertoo tästä asiasta. Omavastuiden korottaminen niin matkojen kuin itse hoitomaksujen kohdalla on keskustaopposition näkemyksen vastaista. On kestämätöntä jatkaa tällä tiellä. Omavastuuosuuksia on päästävä arvioimaan myöskin yhden ja yhteisen maksukaton merkeissä.

13 **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain, erikoissairaanhoitolain ja mielenterveyslain muuttamisesta ja niitä koskeva sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö.

Hallituksen esityksessä ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä ensinnäkin ehdotetaan hammashuollon laajentamista koskemaan kaikkia ikäluokkia. Minusta se on hyvä ja periaatteellinen asia, onhan hammashuolto kansanterveyslain säätämisestä vuodesta 1972 alkaen ollut jo kuntien lakisääteinen tehtävä. Vuosi vuoden jälkeen aina on jouduttu lykkäämään väestön ham-

mashuoltoon pääsyä, mutta tällä erää nyt tämä asia tulee kuntoon. Siinä mielessä pidän tätä positiivisena ja myönteisenä. Tosin kritiikkiä aiheuttaa, kuten täällä muutkin ovat todenneet, se, että sairausvakuutuslain puolella yksityisiä palveluja käytettäessä vakuutuskorvaukset ovat jääneet jälkeen. Lisäksi tässäkin tapauksessa, kuten on todettu, asiakkaiden omavastuu on kasvanut ja kustannukset maksatetaan toisilla sairastavilla, mitä ei ole pidettävä oikeana eikä kohtuullisena, joten sairausvakuutuksen korvausperusteet tulisi saattaa mitä pikimmin ajan tasalle.

Itse asiassa asia, josta enempi aioin puhua, on lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuuden turvaaminen, joka mielestäni on hyvin keskeinen ja tärkeä asia ja ennen kaikkea näiden nuorten kannalta ensiarvoisen tärkeä kysymys. Jokaisen sairastuneen kannaltahan on välttämätöntä, että hän saa mitä pikimmiten asianmukaisen tutkimuksen ja sen jälkeen hyvin pikaisesti vaikuttavan hoidon. Sitä on pidettävä hyvän sairaanhoidon periaatteena. Siinä mielessä tämä puoli tässäkin asiassa on kunnossa, kun nyt asetuksenantovaltuuksia laajentaen säädetään asetuksella se aika, jossa asiakkaan on päästävä tutkimukseen ja hoitoon.

Tämä puoli on siis kunnossa, ja valiokunta tehnyt siitä asianmukaisen mietinnön. Mutta kun katselee tätä asiaa tarkemmin, saattaa todeta, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on jättänyt vaille huomiota erityisesti hallintovaliokunnan asiasta antaman lausunnon, jossa on monia mielenkiintoisia kysymyksiä kuntahallinnon kannalta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on todettu, että säädöspohja tässä asiassa sinällään on kunnossa. Tehtävät ovat olleet kunnille jo lailla säädettyjä, ja siinä suhteessa tuo laajentuminen, mikä asetuksenantovaltuuksien kautta tapahtuu, tapahtuu olemassa olevan lainsäädännön puitteissa. Kuitenkin sosiaali- ja terveysvaliokunta on jättänyt itse asiassa vaille huomiota sen, että perustuslakia säädettäessä hyväksyttiin perusoikeuksien ohella periaate, jonka mukaan tulee huolehtia siitä, että kun kunnille annetaan lisää tehtäviä, myös turvataan niiden tosiasiallinen mahdollisuus hoitaa nämä palvelut.

Nimittäin lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen osalta on todettavissa se, että tämän vuoden talousarviossa oli 70 miljoonaa markkaa korvamerkittyä rahaa tähän tarkoitukseen. Ensi vuoden budjettiin on esitetty kuntien valtionosuuksia lisättäväksi tässä tarkoituksessa 25 miljoonalla markalla, mutta samalla on asetuksella säädetty kunnille velvollisuus tämän tehtävän hoitamisesta. Kuten hallintovaliokunta toteaa, tässä on aika pitkälle juuri tiukentuvan normiohjauksen menetelmä. Valiokunnan näkemyksen mukaan normiohjauksen tulee olla viimesijainen keino. Ennen kaikkea se on ristiriidassa sen kunnallisen itsehallinnon kehittämisen kanssa, joka meillä 90-luvulla on ollut vallitsevana. Kunnat itsevastuisesti hoitavat tehtävät, ja niiden on myös kyettävä itse arvioimaan sitä, että palvelut ovat laadukkaat ja riittävät. Yksi kysymys, joka varmasti on suuresti haitannut nuorten ja lasten mielenterveyspalvelujen saatavuutta, on ollut yleinen lääkäripula. Psykiatreista on valtakunnassa suuri puute, ja heitä on ollut erittäin vaikea saada keskussairaaloihin. Tässä on ollut merkittävä tulppa, sanoisin, ei niinkään ole puute ollut rahasta vaan hoitavasta henkilöstöstä.

Yhtä lailla kun nyt lailla säädetään asetuksenantovaltuuksia, hallituksen esityksen perusteluissa on kajottu ainoastaan lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämiseen, mutta itse asiassa tämä lainsäädännön muutos kohdistuu kyllä laajemminkin myös aikuisen väestön mielenterveyspalvelujen hoidon perusteisiin ja hoidon laatuun. Tältä osin itse asiassa lakiteksti menee nyt pidemmälle kuin lain perustelut edellyttävät, joten siinä mielessäkin nuo hallintovaliokunnan näkemykset ovat jääneet huomiotta.

Minä toivon, että vaikka nyt tämä asia menee täällä valiokunnan mietinnön mukaisesti, joka tapauksessa tullaan seuraamaan, mitkä ovat syntyvät todelliset kustannukset kunnille näistä kysymyksistä, ja sen jälkeen saatetaan, mikäli tarvetta ilmenee, valtion ja kuntien kustannusten jako asianmukaisesti ajan tasalle.

[14] **Saara Karhu /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Samaan aikaan käsittelyssä olevissa kahdessa hallituksen esityksessä luodaan vihdoinkin järjestelmä, jolla tosin taloudellisten resurssien rajallisuuden vuoksi asteittain vastataan vanhaan lupaukseen ja saatetaan korvattava hammashoito kaikkien kansalaisten saataville. Lainsäädäntö on siis muokattu valmiiksi tulevaa laajenevaa käytäntöä varten. Mielestäni koko lainsäädäntö on erinomainen asia. Hampaiden hyvän kunnon merkitys on nostettu useissa eri sairauksia koskevissa tutkimuksissa esiin. Selvää on, että hampaiden terveyteen tehty panostus maksaa itsensä takaisin vähentyneinä ongelmina tulevaisuudessa

ja samalla voi sanoa siis: vähentyneinä kustannuksina tulevaisuudessa.

Tärkeänä valiokunnan painotuksena oli, että hammashoidon laajennusta ei saa toteuttaa vähentämällä nyt hoidossa olevien ryhmien hoitoa. Rahaa ja säästöjä haettiin kuitenkin valitettavasti omavastuita nostamalla, näin valiokunnan kovista yrityksistä huolimatta saada rahoitusta muualta. Asia on erittäin valitettava, ja tässä yhteydessä haluan taas nostaa esiin yhteneväisen omavastuuosuusrajan, maksukaton järkevyyden selvittämisen ja, jos asia hyväksi havaitaan, yhtenäisen maksukaton luomisen.

Hallituksen esitykseen 149 liittyvät myös lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut. Asia on akuutti ja tärkeä. Lasten ja nuorten solmuun menneen tilanteen oikaiseminen mahdollisimman varhain on kaikkien inhimillinen etu ja arvatenkin myös kansantaloudellisesti erittäin järkevää ja merkittävää. Eduskunta myönsi vuoden 2000 budjetissa erityismäärärahan, 70 miljoonaa markkaa, lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin. Määrärahalla on aloitettu monia hyviä hankkeita, jotka on syytä viedä päätökseen.

Valiokunta puuttuu mietinnössään hoitojonoihin, jotka vaihtelevat kunnittain, mutta ovat joissain tapauksissa kohtuuttoman pitkiä. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että hoitoon pääsyä ei saisi tulkita pääsyksi ensimmäiseen ammattihenkilön tapaamiseen, jos seuraava hoitotapahtuma voidaan järjestää vasta kuukausien päähän. Tehokkuuden lisääminen ei siis saa olla vain kosmeettista.

Tärkeinä huomioina valiokunnan mietinnössä pidän myös muun muassa valiokunnan toivetta vakavasti paneutua lasten ja nuorten mielenterveysongelmien syihin ja sitä kautta ennaltaehkäisyyn. Nythän hoidetaan seurauksia. Merkittävänä tässä ennaltaehkäisyssä valiokunta piti muun muassa vanhemmuuden ja perheiden tukemista ja lastensuojelutyöhön panostamista. Esimerkkinä voisin oikeastaan kertoa käynnin toistakymmentä vuotta sitten Haukkalan psykiatrisessa sairaalassa. Silloin meidän opastettavaa ryhmäämme johdatellut nuori mies, jonka olen tavannut sen jälkeen myöhemminkin — hän oli pitkään kyseisessä sairaalassa työssä — sanoi yhden merkittävän lauseen, joka on jäänyt mieleeni ihan varmasti loppuiäkseni. Hän totesi silloin murrosikäisistä hoidokeistaan: "Nämä 15—16-vuotiaat ovat aivan liian vanhoja, heille ei pystytä tekemään enää niitä toimenpiteitä, joita pitäisi tehdä. Meidän pitäisi saada nämä lapset tänne viisivuotiaina." Tässä on mielestäni meille kaikille aika paljon mietittävää. No, viisi tai 15 vuotta, pyyhettä ei saa heittää kehään, vaikka selvää on, että pidentyessään ongelmat myöskin syvenevät. Näin erityisesti vaikeahoitoisten alaikäisten hoidon parantamiseksi valiokunta esittikin mietinnössään eri lasten- ja nuortenpsykiatrian alojen asiantuntemuksesta koostuvan valtakunnallisen hoitoyksikön perustamista.

Asian käsittelyn yhteydessä nousi esiin tarve keskittää myös seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn vuoksi tehtävät tutkimukset valtakunnallisesti ryppäälle tutkimustyöryhmiä, jotka toimisivat kenttätyötä tehden esimerkiksi yliopistosairaaloissa. Mielestäni näiden kummankin hyvän ehdotuksen tarkemmat perustelut löytyvät valiokunnan mietinnöstä.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi omalta osaltani kiittää valiokuntaa jouheasta työnteosta vaikeassa ja hyvin monisyisessä asiassa. Työtä tehtiin mielestäni vilpittömästi yhteiseen hyvään ratkaisuun pyrkien siitä riippumatta, oliko kyseisen edustajan puolue hallituspuolue tai oppositiopuolue.

[15] **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Valiokuntamme puheenjohtaja, edustaja Vehkaoja ja muutkin valiokuntamme jäsenet ovat perusteellisesti ja hyvin käsitelleet esitystä ja mietintöämme, enkä käy näitä asioita kertaamaan. Totean vain, että pidän esitystä merkittävänä edistyksenä.

Ed. Karhu puuttui lasten ja nuorten mielenterveysongelmien syihin ja siihen seikkaan, että valiokuntamme katsoi tarpeelliseksi, että syitä pitäisi perusteellisemmin selvittää ja kohdistaa tutkimusta siihen, mistä johtuu näin merkittävä ongelmien lisääntyminen. Valiokuntamme kuuli järkyttäviä kuvauksia siitä, miten huonossa jamassa lasten ja nuorten mielenterveys monin paikoin on. Ajattelen, että pahoinvoinnin lisääntyminen, joka viime vuosina on jatkunut, tulisi ottaa signaalina, todellakin hälyttävänä signaalina, joka kertoo siitä, että yhteiskuntamme rakenteissa on jotakin vialla. Tutkimuksia on tehty muun muassa vanhempien työelämän rakenteiden ja lasten mielenterveyden välisistä syysuhteista, ja todellakin näimme, että vaikka monenlaisia osaselityksiä ilmiölle oli nähtävissä, kokonaisvaltainen selvitys edelleen puuttuu.

16 **Timo Ihamäki /kok:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä on kaksi tärkeää elementtiä: hammashoidon laajentaminen ja mielenterveyspalveluiden järjestäminen. Tarkoituksena on laajentaa kunnallista hammashoitoa sekä parantaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluja.

Kunnallisen hammashoidon järjestämisvelvollisuus ehdotetaan säädettäväksi siten, että hoito tulee järjestää ainakin vuonna 46 ja sen jälkeen syntyneille. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen parantamisen tavoitteena on mahdollistaa muun muassa erityissairaanhoitoon pääsy, säätää enimmäisajoista, jolloin hoitoon on päästävä, ja parantaa hoitoketjun toimivuutta.

Valiokunta muutti hallituksen esitystä siinä, että koko väestö otetaan lainsäädännöllisesti tuetun hammashoidon piiriin, mutta laki toteutetaan portaittain siten, että 1.12.2002 koko väestö on julkisesti tuetun hammashoidon piirissä. Mainittakoon, että tämä oli ministeri Perhon alkuperäinen esitys budjettiriihessä. Siellä se ei kuitenkaan mennyt läpi, vaan budjettiriihessä päädyttiin hallituksen esitykseen lähinnä taloudellisista varovaisuussyistä.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella yksi kolmasosa kunnista järjestää jo nykyisin hammashoidon kaikille asukkailleen. Huolimatta nyt annetusta siirtymäajasta ainakin suurilla kunnilla tulee olemaan vaikeuksia järjestää hammashoito kyseisen siirtymäajan puitteissa, koska ei ole osattu varautua tähän. Aikaa olisi toki kyllä ollut varautua, sillä hammashoidon laajentumista oli lykätty lukuisia kertoja lähes kymmenen vuotta laman vuoksi. Mutta resurssipula on ilmeinen eikä vähiten henkilöresursseissa, ehkäpä hammaslääkäreistäkin on puutetta, mutta myös laite- ja tilaresursseissa.

Laissa on kuitenkin sanonta, että kunnan on järjestettävä hammashoito, ja niinpä ostopalvelumahdollisuus on jatkossakin lain sallimaa. Jatkossa onkin kiinnitettävä huomiota siihen, että hyvä yhteistyö toimii julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Hammashoito on tärkeä terveyssektorille kuuluva asiakokonaisuus, eikä sen pois jättäminen yleisestä kansanterveyden hoitamisesta voi olla ainakaan jatkuvasti perusteltua. Terveydestä huolehtimiseen kuuluu myös hammashoito, ja hyvä hammasterveys vaikuttaa ihmisen kokonaisterveyteen.

Onhan tässä laissa vielä puutteitakin, kuten monissa puheenvuoroissa on todettu. Esimerkiksi protetiikan puute on eräs sellainen. Pääasia kuitenkin on, että laki saatiin vihdoinkin aikaan ja lakia voidaan myöhemmin täydentää. Nyt meillä ollaan tilanteessa, että lapsilla ja nuorilla aikuisilla on ollut julkisesti tuettu hammashoito ja se on toiminut, mutta vanhemmat ikäluokat ovat olleet hammashoidon suhteen retuperällä, ja tähän nyt saadaan toivottavasti mahdollisimman hyvä korjaus.

Mielenterveyspalveluiden saantiin on kiinnitetty myöskin huomiota. Tärkeintä on, että nuorten ja lasten mielenterveyspalvelujen saanti on nostettu esiin myös eduskunnassa viime vuonna ja nyt edelleen. Valiokunta on tähdentänyt, että viime vuonna tarkoitukseen suunnattuihin rahoihin ja aloitettuihin projekteihin pitää saada jatkorahoitusta ja pitää saada jatkotoimintoja. Se, pitääkö kunnille suunnata normiohjausta, on kysymys, joka täälläkin on esitetty. Tähän kysymykseen täytyy saatujen kokemusten perusteella todeta, että ainakin alkusysäyksiä ja mielellään ulkopuolista seurantaa tulee järjestää, niin suuresta ongelmasta on jo kyse. Tässähän asetuksella säädetään, missä ajassa mielenterveyspalvelut tulee järjestää. Yhdyn kuitenkin kritiikkiin, että normiohjaus on ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon periaatteen kanssa, mutta tässä asiassa tarvittiin liikkeellepanevaa voimaa.

17 **Veijo Puhjo /vas:** Arvoisa puhemies! Esillä oleva sairausvakuutuslain muutosehdotus on täällä esillä sen takia, että sairaat pakotettaisiin maksamaan jo kauan odotettu ja nyt vihdoin toteuttava hammashuollon laajennus. On hyvä asia, että hammashuolto tunnustetaan tasavertaiseksi muun terveydenhuollon osaksi. Tämä on kuitenkin jo toinen kerta, kun sairaat pakotetaan maksamaan toisten sairaiden kuluja. Vuosi sittenhän maksukatosta päätettäessä terveydenhuollon asiakasmaksuja korotettiin. Ei ole periaatteessa oikein eikä lainkaan hyväksyttävää, että jotain terveydenhuollon alaa kehitettäessä kulut kerätään muilta sairailta. On lisäksi vaikea ymmärtää, että Suomen kansainvälisesti korkeita omavastuuosuuksia vielä korotetaan matkakustannusten omavastuuta nostamalla, mikä heikentää mahdollisuuksia lähteä hoitoon. Terveydenhuoltoa näin laajasti kehitettäessä rahoitus kuuluu löytää muualta kuin terveydenhuollon sisältä.

[18] **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hammashuoltouudistus on todella tervetullut uudistus. Olen sitä itsekin eduskunnassa kaikki nämä vuodet pitänyt esillä, kaikki vuodet, jotka täällä olen ollut.

Nyt tässä on kuitenkin huomioitava muutamia periaatteellisia seikkoja. Suuret kaupungit — täällä istuu Helsingin edustajakin takapenkillä — eivät varmasti pysty kulumassakaan olevan tai annetun ajan puitteissa koko väestölleen järjestämään kunnallista terveyskeskushammashoitoa, eivät varmasti pysty. Toisaalta meillä on paljon pieniä kuntia, jotka tekevät näin jo tänä päivänä. Eikä varmasti olisi resurssien kannalta oikeudenmukaistakaan eikä tarkoituksenmukaista, että näin tapahtuisi.

Mitä sitten olisi tehtävä? Nyt mielestäni pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota työnjakoon yksityisen ja kunnallisen terveydenhoidon välillä. Vaikka kaikilla helsinkiläisillä, turkulaisilla ja tamperelaisilla onkin jonkin ajan kuluttua oikeus mennä terveyskeskukseen niin sanottuun edulliseen hammashoitoon, se ei vain käytännössä tule onnistumaan, oli laki mikä tahansa, niin paljon ei ikinä pystytä hammastehtaita laittamaan näihin kaupunkeihin; silloinhan niiden pitäisi olla tehtaan kokoisia, että kaikki asukkaat siellä kyettäisiin hoitamaan. Näin ollen korostan työnjakoa julkisen ja yksityisen välillä. Eli niiden potilaiden, jotka jo nyt käyvät yksityisellä, ei ole mitään mieltä siirtyä tai ei ole mieltä heitä siirtää taloudellisin perustein ehkä toiseen hoitopaikkaan, vaan kun nyt suurin piirtein puolet käyttää julkisia ja puolet yksityisiä hoitopalveluja, niin näin varmasti jatkossakin olisi kansantalouden kannalta erittäin järkevää tehdä. Mutta potilaitahan ei voi tietenkään määrätä käymään toisessa tai toisessa paikassa, koska Suomessa saa vapaasti valita hoitopaikan.

Nyt täytyy kuitenkin sitten toimia terveyspoliittisesti fiksusti kuntapäättäjien, meidän kaikkien päättäjien, että tämä siirtymävaihe onnistuisi ja jatkokin toivotulla tavalla. Mielestäni terveyskeskuksen pitää ensisijaisesti hoitaa edelleenkin lasten ja nuorten hammashoito, jossa siellä on hyviä näyttöjä, että se on erityisen hyvin sillä alueella onnistunut. Myöskin laitospotilaitten hammashoidon toivoisin jatkossakin olevan erityisesti terveyskeskusten järjestelmällisellä kontolla ja myöskin vanhusten hammashoidon. Katson, että sellaisten vanhusten, jotka eivät ehkä itse kykene aina sitä aikaa tilaamaan, olisi hyvä olla terveyskeskuksen järjestelmällisen hammashuollon piirissä. On tietenkin muitakin tällaisia ryhmiä, pitkäaikaissairaita, työttömiä jne.

En tiedä, mitä ideaa siinä olisi, että hyvin maksavista potilaista — tarkoitan nyt vaikka itseni ikäluokkaa, hyvin tienaavia potilaita — molemmat sektorit kilpailisivat. Eli terveyskeskukset kilpailisivat hyvin maksavista asiakkaista ja yksityiset kilpailisivat hyvin maksavista asiakkaista. Nythän tänä päivänä jo näin tahtoo olla, että terveyskeskuksetkin haluavat niitä maksutuloja, tietenkin, asiakasmaksutuloja, jolloin heidän ei kannata erityisemmin panostaa sellaisiin potilaisiin, jotka ovat erittäin hitaita hoitaa. Sanotaan nyt jonkun vammaisen, vanhuksen tulo potilastuoliin jo kestää niin kauan, että jos on ihan bisnesajattelu mielessä, niin ei kannata hoitaa, koska menee niin paljon aikaa ja energiaa. Tämän takia juuri toivonkin, että työnjako olisi selkeä, ettei mikään ryhmä yhteiskunnassa jää hoidotta, jotta kaikkia ryhmiä hoidetaan ja kohdellaan tasapuolisesti.

Olin itse viime kesänä kolme viikkoa terveyskeskuksessa hammaslääkärinä ja saatoin todeta ne ongelmat, jotka tähän nyt tänä päivänä käytännössä liittyvät. Ne liittyvät erityisesti niihin hoitoihin, joita useimmat terveyskeskukset eivät anna. Useimmissa Suomen terveyskeskuksissa ei anneta potilaalle proteettista hoitoa eikä myöskään ortodonttista hoitoa muille kuin lapsipotilaille. Siellä ei tehdä kruunuja, siltoja, osaproteeseja, proteeseja, hammasimplantteja eli istutteita, kaikki sellaisia hoitoja, joita kuitenkin esimerkiksi me suuret ikäluokat tarvitsemme. Me tarvitsemme kruunuja ja siltoja. Niitä tahtoo olla jo meikäläisenkin suussa, vaikka on hammaslääkäri. Tätä hoitoa ei terveyskeskuksessa tarjota, joka kuitenkin on ihan jokapäiväistä hoitoa yksityispuolella ja purennan kuntoutus jne., ihan tavallisia hoitotoimenpiteitä jokaisen yksityislääkärin vastaanotolla.

Kun ehdotan siinä kunnassa potilaalle, että nyt täällä kunnassa teidät on hoidettu loppuun, olette saanut sen hoidon, jonka tämä kunta tarjoaa, mutta katson hammaslääkärinä, että teitä ei ole vielä kuitenkaan loppuun asti hoidettu vaan nyt olisi syytä mennä osaproteesia esimerkiksi teettämään yksityishammaslääkärille, kun purennasta on kysymys, jolloin proteettista hoitoa tarvitaan, silloin potilaalla on aika iso kynnys siirtyä terveyskeskusmaksujen piiristä yksityispuolelle,

kun välivaihetta ei ole. Ei ole muuta mahdollisuutta kuin lähettää yksityishammaslääkärille terveyskeskuksesta, ja maksut ovat aivan toista luokkaa. Nythän niihin tulee tietenkin sairausvakuutuskompensaatiota kaikille, mutta valitettavasti ei juuri protetiikkaan. Silloin aika lailla vähävaraisia ihmisiä koskettaa juuri osaproteesien kyseessä ollen tämä hoito. Tämä on vain yksi vaikeus tässä.

Arvoisa puhemies! Jatkossa on myöskin kehitettävä niin sanottua väliportaan hoitoa. Nythän terveyskeskuslääkäri, joka otti seinän takana vastaan potilaita, saattoi lähettää potilaansa, joita hän ei itse kyennyt hoitamaan tai katsoi, että hänen ammattitaitonsa ei muuten ehkä tähän riitä tai että terveyskeskuksessa ei ole mahdollisuutta tehdä laajempaa hoitoa, aluesairaalaan, joka on seuraava aste, jossa on jo erikoislääkäreitä. Ellei aluesairaalakaan tullut kyseeseen, terveyskeskuslääkäri seinän takana saattoi lähettää keskussairaalaan Tyksiin. Mutta mihin minä saatoin lähettää? Tyksissä on tietenkin suutautien poliklinikka, mutta eiväthän kaikki potilaat tarvinneet keskussairaalan elikkä erikoissairaanhoidon polikliinistakaan hoitoa, he eivät olleet erikoissairaanhoidon piiriin kuuluvia potilaita. Siis Tyksin suutautien poliklinikka tarjoaa erikoissairaanhoitoa niin kuin kaikkien sairaanhoitopiirien keskussairaalat, yliopistolliset keskussairaalat.

Selvästi huomasin itse asiassa oikein konkreettisesti, että tästähän puuttuu sellainen paikka, johon minä voisin lähettää potilaat ihan samalla tavalla kuin terveyskeskuslääkäri lähettää aluesairaalaan, joka on kuitenkin halvempi hoitomuoto kuin keskussairaala. Nyt pitäisi kehittää suun terveydenhuollon alueelle myöskin terveyskeskushammaslääkäreille paikkoja, joihin he voivat lähettää potilaita, jotka ovat terveyskeskuksen potilaita mutta joiden kohdalla he katsovat, että heidän ammattitaitonsa ei siihen riitä, koska tarvitaan erikoishammaslääkärin hoitoa mutta ei erikoissairaanhoitoa. Tätä ei ole valiokunta mitenkään käsitellyt eikä mietinnössä tule esille, että meillä on todella suuria haasteita hammashuollon kehittämisessä, että kaikki potilaat saisivat tarvitsemaansa hoitoa oikeilla hoitopaikoilla ja että se myöskin taloudellisesti yhteiskunnalle olisi oikeudenmukaista ja kannattavaa ja että potilaan saama terveyshyöty olisi siitä mahdollisimman suuri.

Tässä on vain eräitä ongelmia, mutta ongelmia tulee olemaan, julkinen kontra yksityinen, erittäin paljon. Meillähän poikkeuksena muista aloista hammaslääketieteellinen tiedekunta on kouluttanut yrittäjiksi aina puolet ikäluokasta. Nythän korkeakoulut vasta ryhtyvät suunnittelemaan tällaista itse asiassa yrittäjäkoulutusta tai sitä tehdään, ja hammaslääkäreillä on siinä pitkät perinteet, koska vuosikymmenet on koulutettu yrittäjiksi puolet. He ovat myöskin toimineet terveysalan yrittäjinä mielestäni hyvällä menestyksellä Suomessa ja ovat kehittäneet ammattitaitoaan, kouluttautuneet, hankkineet laitteita, välineitä, huippukoulutusta, mihin valitettavasti terveyskeskuksissa ei viime vuosina ole ollut taloudellisia mahdollisuuksia. Monissa terveyskeskuksissa laitteisto on, ei nyt jälkeen jäänyttä ja vanhahtavaa, mutta ei ainakaan kovin modernia tai ehkä ihan viimeistä huutoa.

Myöskään hammaslääkärit eivät ole siinä määrin päässeet jatkokoulutuskursseille kuin olisi tarvetta ollut. Tästä on runsaasti valitettu, että he eivät hallitse tämän päivän modernia vastaanottokäytäntöä tai hoitoja kaikilta osilta — totta kai aina on poikkeuksia ja osaajia löytyy — koska jatkokoulutuskurssit ovat niin kalliita ja ne vain tässä ammattikunnassa on kaikki jätetty yhteiskunnan koulutuksen ulkopuolelle. Joko kunnat niitä ostavat tai yksityiset käyvät yksityisillä kursseilla, mutta yhteiskunta valitettavasti ei niitä laita. Tässä on myöskin yksi haaste: jatkokoulutuksen laittaminen joihinkin yliopistoihin juuri sillä tavalla, että kaikki joko velvoitettaisiin tai että olisi jonkin vuoden välein mahdollisuus päästä kouluttautumaan ja tuoreuttamaan tietojaan. Tänä päivänä tällä alalla hammaslääketieteessä mennään todella nopeasti eteenpäin laitteitten, paikka-aineitten ja muitten osalta, koska uutta tutkimustietoa tulee päivittäin.

Arvoisa rouva puhemies! Tässäpä haasteita sitten meille kaikille, jotka eduskunnassa vielä vaikutamme.

[19] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Oli ilo kuulla alan asiantuntijan, odontologian tohtorin Liisa Hyssälän puheenvuoroa. Haluan kannattaa hänen hyviä ajatuksiaan, mutta minun oma näkökulmani ennen muuta tässä on nyt kunnallisen vaikuttajan näkökulma, ja haluan yhtyä muun muassa ed. Nousiaisen puheenvuoroon, jossa hän toi esille sen, että kunnille pitää suoda mahdollisuudet tämän erinomaisen lain toteuttamiseen, jotta kaikilla kansalaisilla myöskin alueellisesti olisi mahdollisimman tasapuoli-

set ja oikeudenmukaiset mahdollisuudet saada niin hammashoitoa kuin kaikkea muutakin hoitoa ja tässä käsiteltäviä mielenterveydenhoitopalveluita. Tämä on hyvin tärkeää. Esitykset ovat aivan myönteisiä. On hyvä, että ikäsyrjinnästä, joka on tällä hetkellä ollut hammashuollon yhteiskunnallisessa tukemisessa, jossa me kaikki olemme maksajia, olemme nyt pääsemässä pois.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että luodaan ne käytännön resurssit, joilla kunnat voivat tässä toimia. Itse tiedän omasta kunnastani. Meilläkin oli yhden hammaslääkärityöparin lopettaminen taloudellisesta syystä esillä, mutta saimme sen jatkumaan, samoin terveysaseman lopettaminen, jossa toimii lääkäri ja hammaslääkäri, mutta toistaiseksi olemme saaneet sen jatkamaan. Kunnille on suotava riittävät resurssit.

[20] **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelyssä olevat lakiesitykset merkitsevät hammashoidon ja mielenterveyspalvelujen sekä erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen parantamista. Tämä on luonnollisesti hyvä ja kannatettava asia jopa kansalaisten yhdenvertaisuusnäkökulmaa silmälläpitäen.

Itse asiassa näitten lakiesitysten sisällöllistä puolta ja uudistuksen tarvetta ja laajuutta on erinomaisen hyvin jo tuotu esille. Minunkin näkökulmani on itse asiassa kunnallisen itsehallinnon ja kuntiin kohdistuvan ohjauksen näkökulma tässä asiassa. Viittaan myöskin ed. Nousiaisen puheenvuoroon, jossa tätä problematiikkaa oli suhteellisen hyvin avattu, sillä tosiasiahan on se, että nämä ehdotukset merkitsevät kiistattomasti kuntiin kohdistuvan normiohjauksen lisäämistä. On myös syytä todeta se tosiseikka, että normiohjauksen ja nykyisin käytössä olevan, pääosin laskennallisen valtionosuusjärjestelmän suhde on monellakin tapaa pulmallinen. Voidaan jopa perustellusti kysyä, soveltuuko normiohjaus lainkaan kyseiseen järjestelmään.

Tähän esitykseen liittyy suhteellisen laaja asetuksenantovaltuus, jota sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä on perusteltu varsin mielenkiintoisella tavalla erityisesti mielenterveyspalvelujen osalta.

Arvoisa puhemies! Nyt haluan oikeastaan kahdesta eri kohdasta hieman tarkastella tilannetta. Valiokunta toteaa, että ehdotettu hoitoonpääsyaikoja koskeva asetuksenantovaltuus on perusteltu, koska hoitoonpääsyajoissa on huomattavia eroja sairaanhoitopiireittäin. Tämä on aivan tiukkaa faktaa, ja se on myöskin tilastollisesti perusteltavissa. Tämän asetuksenantovaltuuden perusteisiin ei varmaankaan ole huomauttamista.

Mutta sitten hieman tuonnempana valiokunta itse minusta toteaa liikkuvansa hieman epävarmemmalla pohjalla, kun se pyrkii perustelemaan asetuksenantovaltuutta myös mielenterveystyön tarkemmasta sisällöstä ja järjestämisestä. Nimittäin valiokunta itse toteaa mietinnössään sanatarkasti näin: "Toinen syy pitkiin odotusaikoihin psykiatriseen hoitoon saattaa olla hoitokäytännössä ja käytettävissä olevien resurssien osittaisessa epätarkoituksenmukaisessa käytössä." Huom. "saattaa olla". Asetuksenantovaltuuden pohjaaminen hieman tämmöiseen mutu-tietoon on mielestäni problemaattinen asia. Yhdyn siinä nimenomaan ed. Nousiaisen esittämään kritiikkiin, että nimenomaan tämä asetuksenantovaltuus menee aika lailla pitkälle.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan puheenvuoroni lopuksi viitata hallintovaliokunnan lausuntoon, jossa todettiin, että normiohjauksen täytyy olla tarkoin harkittua, selkeästi rajattua ja mahdollisuuksien mukaan myöskin määräaikaista. Itse olen sitä mieltä, että ennemminkin kuin normiohjauksen käyttöä pitäisi mielestäni tehostaa informaatio-ohjauksen menetelmiä ja vaikuttavuutta sekä korostaa kuntien itse suorittaman palveluidensa arvioinnin merkitystä.

[21] **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitys kansanterveyslain ja erikoissairaanhoitolain ja mielenterveyslain muuttamisesta koskee todella tärkeitä lakeja, erityisesti kun on kysymys hammashoidon järjestämisestä ja lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämisestä. Nämä ovat mielestäni molemmat todella tärkeitä ajatellen terveyttä näissä asioissa.

Tietysti, kun on kysymys budjettilaista — erityisesti ajattelen lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen parantamista — esitys kohdentuu hoitoon pääsyyn ja siihen, millä tavalla sitä voitaisiin parantaa, että apua saataisiin mahdollisimman ajoissa, ettei olisi kohtuuttoman pitkiä jonoja. On todettu, että odotusajat ovat pitkiä. Se on erittäin tärkeää, koska sillä tietysti pystytään vaikuttamaan siihen, mikä selkeästi meillä Suomessa on tilanne, että on sairaita lapsia. Jos priorisoidaan, terveyden hoitamisessa tärkeintä on ennalta ehkäiseminen. Mutta näen todella tärkeänä sen, että tässä laissa puututaan tähän.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mielestäni erittäin hyvin ja laajasti käsitellyt lakia, siis ei pelkästään ajatellen hoitoon pääsyä ja hoitoaikoja, vaan on tuonut esiin, miten varhainen puuttuminen on lasten kohdalla tärkeää. Mielestäni on tärkeää juuri se, että jatkossa voitaisiin edistää kaikkea sitä, mikä koskettaa lasten terveyden parantamista laajemmin. Valiokunnan mietinnössä on tuotu esille käsite perhetyö ennaltaehkäisevänä työnä. Myös se on tärkeä kysymys, niin kuin jo aikaisemmin tuotiin esille, millä tavalla voidaan kuntia palvelujen järjestämisessä ohjata. Kuntia voidaan ohjeistaa, mutta tämänkin lain myötä jää avoimeksi, miten ohjeistetaan ennalta ehkäisevä työ, perhetyö, lastensuojeluun liittyvä laajempi työ. Se jää odottamaan seuraavaa aikaa.

Valiokunta on hyvin tuonut esille, että tämä erillismääräraha 70 miljoonaa, joka tälle vuodelle saatiin, on käynnistänyt monia hankkeita ja juuri ennalta ehkäiseviä, mielenterveystyöhön laajemmin suunnattuja hankkeita. Nyt varmasti on niin, että tässä budjettilaissa esitetty 25 miljoonaa ei mahdollista kaikkien toteutumista tai jatkumista. Mutta uskon, että tälläkin lailla päästään tässä hoitojonoasiassa eteenpäin.

Mielestäni on valiokunnan mietinnössä myös hyvin tuotu esille se, että hoitoon pääsyn problematiikkahan tulee siitä, että meillä ongelmat ovat lasten kohdalla lisääntyneet. Pidän erittäin hyvänä, että valiokunnan mietinnössä nostetaan esille, että ongelmat eivät pelkästään ole lisääntyneet vaan että ongelmat ovat vaikeutuneet. Pidän kannatettavana ja hyvänä, että voitaisiin viedä eteenpäin sitä, minkä valiokunta käsittelyssään on nostanut esiin, että kiinnitettäisiin erityisesti huomiota vaikeahoitoisten alaikäisten potilaiden hoitotilanteeseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että pikaisesti perustettaisiin valtakunnallinen hoitoyksikkö, jossa olisi oikeuspsykiatrista, lastenpsykiatrista ja nuortenpsykiatrista asiantuntemusta.

Ymmärrän niin, että meillä Suomessa on suhteellisen paljon mielenterveystyön asiantuntijoita ja pitkälle koulutettuja psykiatreja ja psykiatrisen sairaanhoidon toteuttajia. Mutta se, millä tavalla he ovat työtä tekemässä, edellyttää tietenkin paitsi mahdollisesti ohjeistusta myös organisoituja yhteistyömuotoja, joihin monella paikkakunnalla on jo lähdettykin verkostoitumalla vapaaehtoistyön kanssa ja julkisten, hoitoa antavien yksikköjen kanssa. Mutta se vaatii edelleenkehittämistä ja resursointia. Tällä lailla emme tietenkään vielä saa verkostoitumiseen tukea. Jos verkostoja on jo nyt olemassa eri mielenterveystyön alueilla, ne tarvitsevat enemmän rahallista tukea.

Vielä haluan mainita sen, mikä nyt jo tiedetään, että meillä Suomessa toimii kriisityön alueella vapaaehtoistyötä valiokunnan mietinnössä esille nostamalla alueella eli seksuaalisesti hyväksikäytettyjen auttamiseksi. Tiedämme, että esimerkiksi Jyväskylän toimialueella on joudutu tätä työtä tekevän yksikön toimintaa vähentämään ja se on vaikeutunut sen vuoksi, että rahallista tukea ei valtiolta Raha-automaattiyhdistyksen kautta enää tule. Valiokunta on kiinnittänyt kaikkiin näihin selkeästi huomiota. Se on mielestäni erittäin hyvä. Toivon, että näihin jatkossa voidaan enemmän saada rahaa.

Hammashuollon kohdalla täällä on vastalause, jossa selkeästi nostetaan esille juuri matkakorvaukset ja ne puutteet, joita siinä on. On erittäin hyvää ja kannatettavaa, että se on noussut esille. Valiokunnassa on keskusteltu myös siitä, että myöhemmin, muttei vielä, tulee koko väestölle hammashuolto maksuttomaksi. Olisi tietysti ollut hienoa nähdä jo tässä vaiheessa, että olisi lähdetty ehkä ikääntyneemmästä väestöstä liikkeelle ensin. Niin kuin on myös aikaisemmin mainittu, proteettinen hoito ei nyt kuulu myöskään tälle ryhmälle, joka tässä on otettu.

[22] **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa puhemies! Tässä lakiesityksessä on menty hyvään suuntaan, niin kuin monissa puheenvuoroissa on todettu. Valiokunta on tehnyt hyvää työtä — sitä ei voi moittia — molemmissa asioissa: sekä lastenpsykiatriassa että hammashoidon osalta. Linjaus myös siitä, jotta myös tulevaisuuteen valetaan jo formut siitä, mitä tulevaisuudessa tehdään, on hyvä asia. Tämä on niin pitkään killunut täällä erinäköisten syiden takia, jotta sitä ei ole viety eteenpäin. Laki on ollut olemassa, mutta sitä ei ole toteutettu.

Iso linjaus, joka tähän sisältyy, on se, mitä ed. Hyssälä totesi. Tosin minä kyllä näen ihan juuri toisin päin tämän asian. Ed. Hyssälä totesi, että julkinen ja yksityinen tulee olemaan ongelma. Minusta se on todella ongelma. Ed. Hyssälän käyttämä puheenvuoro provosoi oikeastaan miettimään asiaa myös siltä kannalta, että siinä puheenvuorossa on sitä kermankuorintaa, mistä puhutaan monissa yksityistämisjutuissa. Eli yksityinen puoli haluaisi kuoria kermat, helpot nakit päältä. Ed. Hyssälä luetteli, että kaikki vam-

maiset, vanhukset, lapset ja nimenomaan vielä, kun ovat hitaita hoidettavia ja paljon aikaa vieviä, pitäisi ohjata ehdottomasti kunnalliseen ja sitten terveet, rivakat, nopeat, maksavat yksityiseen. Siinä minusta ei ole mitään epäselvää, että totta kai se, kenellä on rahaa, menee yksityiseen.

Silloin meidän pitäisi kyllä kaiken kaikkiaan muutenkin muuttaa tätä systeemiä sillä tavalla, jotta yksityinen olisi yksityistä ja julkinen julkista, jolloin se ongelma poistuisi hyvin paljon, mistä tässä monet puhujat ovat todenneet. Se on rahan puute. Nimittäin nythän tässä käy sillä tavalla, jotta kun Kela tulee jakamaan rahaa molemmille sektoreille, niin tässä jatkuu se sama systeemi. Kelalla on vähän rahaa, ja julkista puolta ei voida kehittää, kun siellä on rahanpuute. Ei voida kouluttaa, ei voida ostaa laitteita. Ed. Hyssälä luetteli ihan oikein ne ongelmat.

Minusta pitää muuttaa tämä juttu jatkossa. Toivon mukaan tässä eduskunnassa löytyy rohkeutta, ja toivon mukaan ihmiset äänestävät tänne semmoisia ihmisiä mahdollisimman paljon, joilla sellainen arvopohja on olemassa, jotta yksityinen yksityistetään, eriytetään, ja julkinen tehdään julkiseksi. Se on veromarkoin tuettua. Mutta ei tueta nimenomaan sitä yksityistä. Joku on pelotellut semmoisella näköalalla, että sitten tilanne eriytyy myös sillä tavalla, jotta tulee rikkaiden paikat ja köyhien paikat.

Mutta ed. Hyssälähän juuri totesi sen, jotta maksukykyiset tulevat yksityiselle. Sitten heikommat ihmiset saisivat parempaa palvelua terveyskeskuksen puolelta, kun sitä olisi varaa kehittää ja maksaa hyviä palkkoja siellä. Sen takia tämä ei ole pelkästään hammashoidon ongelma, vaan tämä on kaiken kaikkiaan koko terveydenhoidon ongelma. Olkoon tämä saarna siltä osin. Toivoisi, ettei sellaista kermankuorintapuhetta hirveän paljon olisi, koska se tuntuu aika häijyltä.

Matkakustannusten omavastuiden osalta: Taitaa kuulua toiseen paperiin, mutta kuitenkin edelliset puhujat ovat siitäkin puhuneet. En tiedä, sanoiko puhemies, että käsitellään 1) ja 2) asia samassa. Mutta minusta tämä on hyvä asia siinä mielessä, jotta valiokuntahan on tähän puuttunut. Onko tässä niin kuin palautettu ennalleen omavastuuosuudet matkakustannusten osalta, mikä on sinällään hyvä asia.

Näet toivoisi myös kehitettävän sitä, mikä joissakin puheissa on täällä vilahtanut, että meille tulisi yksi maksukatto, johon sisällytettäisiin kaikki, niin matka- kuin lääkekulut ja lääkärinhoitokulut ja kaikki, jolloin ihmisillä olisi yksi maksukatto ja sillä sipuli eikä tarvitse monta putkea seurata, onko ollut hoidossa tuolla tai täällä, ja säilytellä kuitteja siinä matkan varrella. Se olisi kaikkein selkein ja yksinkertaisin. Kaikki olisi kaiken lisäksi Kelalla koneella tallessa, jolloin ihmisille tulisi vain tieto siitä, jotta tästä lähtien sinulla on oikeus saada maksutta — tai jos on omavastuu, ne omavastuut vain maksaa — mutta kuitenkin voisi saada maksutta määrätyt palvelut.

[23] **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen pahoillani, että ilmaisin itseäni ehkä väärin. Minun puheenvuorossani oli hyvin asiakaslähtöinen näkökulma. Ajattelin vanhuksia, vammaisia ja muita potilaita tai asiakkaita sillä tavalla, kuka ottaa kokonaisvastuun näitten potilaitten hoitamisesta. Mainitsin juuri esimerkkinä, että jos he eivät pysty edes tilamaan itse aikaa hammaslääkäriin, niin jollakin taholla täytyy olla kokonaisvastuu siitä, että mielenterveyspotilaat ja vammaiset saavat järjestelmällistä hammashoitoa, laadukasta hammashoitoa. Kermankuorimista päältä ei todellakaan tapahdu.

Minä todella toivoisin, että julkinen sektori esimerkiksi voisi potilaille, jotka kärsivät hampaitten menetyksestä, asettaa keinojuuria. Esimerkiksi Tampereelta tuli hiljattain ohjelma, että erittäin vähän pystytään ottamaan, vaikka tarvittaisiin julkisella puolella tätä toimenpidettä sinne Keskussairaalaan, että voitaisiin auttaa näitä potilaita, joilta hampaita puuttuu. Yksityissektori on kantanut toisaalta vastuunsa juuri tällaisissa erittäin vaikeissa ja isoissa asioissa. Työnjakoa sektoreitten välille!

[24] **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minunkin täytyy todeta, että nähtävästi ed. E. Lahtela ymmärsi ainakin osittain ed. Hyssälän käyttämän puheenvuoron väärin joko tarkoituksellisesti tai tahattomasti. Kyllä minun mielestäni ed. Hyssälä puhui aivan oikealla tavalla hammashuollon julkisen sektorin ja yksityisen sektorin työnjaosta. Minun mielestäni on täysin mahdotonta kuvitella, että suuremmissa asutuskeskuksissa hammashoidon korvattavuuden lisääntyminen pystytään millään muulla tavalla hoitamaan kuin tekemällä todella hyvää yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin kesken.

25 **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Esa Lahtela omaan tuttuun tyyliinsä käsitteli tätäkin lakiesitystä. Haluan yhdessä asiassa oikaista, jos näin nuorempana valtiopäivämiehenä sellaisen asian saa tehdä. Hän totesi, että rahoituksen osalta valiokunta on palauttanut sairausmaksujen omavastuiden korotukset ennalleen.

Näinhän ei suinkaan ole käynyt kuin siltä osin, kun on matkakustannusten vuotuinen omavastuuosuus. Sitäkään ei ole palautettu ennalleen, kun tarkkoja ollaan, vaan se on pudonnut hallituksen esityksestä 1 100 markasta vuodessa 935 markkaan. Tässä on kysymys noin 50 miljoonasta, joka otetaan jostakin muualta kuin olisi pitänyt ottaa.

Toisekseen, jos ed. Esa Lahtela haluaa palauttaa tämän asian ennalleen, ilmeisesti huomenna noin kello 13.10 on sopivaa äänestää opposition kanssa, niin asia järjestyy.

26 **Esa Lahtela /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tarkoitin nimenomaan, ed. Rehula, vuotuista omavastuuta, joka on käsitykseni mukaan reilut 900 tälläkin hetkellä.

En ymmärtänyt väärin ed. Hyssälän puheenvuoroa, koska kuuntelin tarkkaan työhuoneessani. Jos pitempää käsittelyä vaativat potilaat ohjataan julkiselle sektorille, se tarkoittaa, että yksi käsittely vie huomattavasti pitempään, ja yksityinen haluaisi tehdä nopeasti. Kuuntelin hyvin tarkkaan. Terveet ja riuskat, jotka nopeasti pukille nousevat, hoitaisi yksityinen, ja voitaisiin verrata, että julkinen on tehotonta ja yksityinen on tehokasta. Näin!

27 **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! Valiokunta on tehnyt hyvää työtä, kiitos siitä! Mietintö on arvokasta luettavaa, ja sitä on ollut hyödyllistä lukea. Todettakoon vain, että minusta hallituksen esitys on ollut hyvä. Muistan nekin ajat, kun edellisellä kaudella olin puolustamassa, niin kuin täällä jotkut muutkin edustajat, sitä, että hammashuoltolainsäädäntöä ei kokonaan kumota. Se on ollut myöskin hyvin tärkeää, koska nyt on ollut helppo sitä jatkaa, kun Suomella menee paremmin ja rahoitusta tähän on.

Mutta minusta on ollut myöskin se hyvä, että valiokunta on niitannut nämä kaksi vuotta yhteen eli tehnyt porrasteisen hoidon. Koko Suomen kansa tulee kahtena vuotena hammashuollon piiriin. Mielestäni sekin on ollut viisas päätös, että valiokunnassa on nämä kaksi vuotta nivottu yhteen. Pidän sitä järkevänä.

Kun kysyin ministeri Soininvaaralta sosiaali- ja työjaostossa, kun siellä käsittelimme hammashuollon osuutta sosiaali- ja terveyspuolen asioista, miten paljon tämä luo kunnille paineita ja nopeassa aikataulussa, hän lausahti, että kyllä kuntien koko hammashuolto voidaan järjestää yksityisen toimesta. Me tietysti tiedämme, ettei semmoista lainsäädäntöä voi eduskunnassa tehdä, mutta periaatteessahan se on mahdollista. Kun olen omassa kunnassani kysynyt ja perännyt, miten te aiotte tehdä, kyllä siellä ajatellaan, ettei niitä potilassuhteita, jotka hammaslääkärin ja asiakkaan kanssa ovat tulleet pitkäaikaisiksi, varmasti sanota irti vaan ne hoidetaan sairausvakuutuksen piiriin tulleella rahoituksella, mikä on hyvä asia. On tietysti henkilöitä, jotka haluavat ehdottomasti saada palvelut terveyskeskuksesta. Sitä varten joudutaan perustamaan ja saadaan perustaa kuntiin hammaslääkärien ja hammashuoltajien virkoja, mutta ei isoihin kaupunkeihin kai niin paljon kuin olisi odottanut. Nähtäväksi tietysti jää, kuinka paljon kansalaiset pyrkivät, kun terveyskeskushammaslääkärinpalvelut ovat pikkuisen halvempia, palaamaan omasta lääkäristään terveyskeskushammaslääkäriin. Sitähän emme kukaan voi vielä laskea, mutta omana epäilynäni pidän epätodennäköisenä, että sinne kovin paljon tulee ruuhkaa. Hyvä asia, että olemme päässeet tässä eteenpäin.

Toinen asia on lasten ja nuorten psykiatristen palveluitten jatko sille, että kuluvana vuonna on saatu rahaa 70 miljoonaa ja 20 miljoonaa kuntoutukseen. Kun sosiaali- ja työjaosto pyysi selvitystä, mitä näillä rahoilla on tehty, täytyy kyllä sanoa, että sairaanhoitopiireillä ja perhetukikeskuksilla, erilaisilla toimijoilla, jotka toimivat lasten- ja nuortenpsykiatrian parissa, on valtavan hienoja projekteja ja aika pienellä rahalla saadaan todella paljon. Erittäin iloinen olin siitä, että ei pelkästään lastenpsykiatrin antamaa sairaanhoitoa vaan myöskin ennaltaehkäisevää työtä ja terapiaa on lähdetty toteuttamaan todella upeissa projekteissa. On tärkeää, että ne projektit nyt saadaan vietyä loppuun. Luulenpa, että kun tiedetään, että aika on kerta kaikkiaan sellainen, että kaikki vanhemmat eivät jaksa hoitaa lapsiansa, eivät jaksa antaa niitä eväitä, kenties toinen vanhempi pystyy antamaan, voi olla, että joudumme vielä seuraavanakin vuonna palaamaan tähän asiaan.

Olen myöskin kunnallispoliitikko ja olen sitä mieltä, että kunnissa on hyviä valtuutettuja ja asiansa osaavia henkilöitä, enkä halua palata mihinkään normiohjaukseen. Se on kuntalain vastainenkin. Tietysti jotkin opetteluvuodet tässä ovat olleet, mutta pääsääntöisesti olen sitä mieltä, että normiohjausta kuntiin ei voi enää tuoda. Tässä asiassa kuitenkin, kun asetuksenantooikeuden nyt annamme lasten ja nuorten psykiatriaan, kovasti sitäkin mietin, mutta kyllä varmasti niin on, että kun eduskunta on viimeksi budjettia käsitellessämme sanonut tästä voimakkaasti ja avannut oman tilin budjettiin lastenpsykiatrian rahoille, niin kyllä meidän velvollisuutemme on sitten asetuksella valvoa, että todella eduskunnan tahto nyt tulee toteutettua ja tämä herkkä, vaikea, eettisesti vaikea asia lasten ja nuorten psykiatrian palveluista täytyy tällä asetuksella varmentaa. Voihan olla, että se on turha toimenpide, mutta kuitenkin se on tärkeä, jotta meidän tahtomme toteutuu.

Mielestäni valiokunnan mietinnössä on todella eettisesti hyvin hienosti sanottu se, että kun tämmöinen asetus annetaan, se ei todella tarkoita sitä, että tapaat lääkärin tai hoitajat lapsesi kanssa, mutta sitten ei tapahdukaan kuukausiin mitään. Sehän ei todella saa olla näin, vaan ymmärrän, että asetuksella tarkoitetaan todella sitä, että lapsi pääsee hoitoon ja saa mahdollisimman nopeasti hoidon. Toivonkin, että valiokunta ja eduskunta kokonaisuudessaan tulee katsomaan sitten, onko tämä todella näin toteutunut. Se on todella tärkeä asia.

Tärkeää on myös se, että laitospaikkoja psykiatrisesta sairaanhoidosta on valtavasti vähennetty. Valiokunta kantaa mielestäni ansiokkaasti huolta siitä, että tämän myös tulisi koskea avopalveluita lasten ja nuortenpsykiatriassa. Ei se riitä, että pääsee laitoksessa poliklinikalle, vaan se tarkoittaa myös, että avopuolen palvelut ja terapia ovat myös tässä asetuksenantovaltuudessa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

---

[28] **Rakel Hiltunen /sd:** Arvoisa puhemies! Tänä päivänä olen erittäin iloinen siitä, että voin olla käsittelemässä tätä lakia, joka tuo suun ja hampaiden terveydenhoidon tasavertaiseen asemaan muun terveydenhoidon kanssa. Tämä asia oli yksi niitä, joita pidin esillä, kun eduskuntaan puolitoista vuotta sitten olin pyrkimässä.

Ed. Hyssälän puheenvuoro kirvoitti täällä mielenkiintoisen keskustelun, ja jatkan hieman sitä. Mielestäni välttämättä ei ole vastakkainasettelua tämän lakiesityksen pohjalta syntymässä julkisen ja yksityisen välillä. Jo nyt tiedämme sen, että monissa paikoissa julkinen sektori ja kunnat eivät pysty itse järjestämään hammashoitoa siten kuin laki edellyttää. Niinpä on hyvä, että julkisen rinnalla on mahdollisuus asiakkailla, asukkailla, valita myös yksityinen hammaslääkärihoito ja saada siihen sairausvakuutuksen korvaus. Tämä valinta tarkoittaa hieman enemmän kustannuksia, mutta kun tiedämme myös sen, että ihmiset ovat odottaneet vuosia ja jotkut jopa kymmeniä vuosia tätä uudistusta, niin monille on muodostunut näiden odotusvuosien aikana pitkäaikaiset hoitosuhteet yksityislääkärillä. Nyt laki mahdollistaa näiden hoitosuhteiden jatkumisen siten, että potilas ja hoidon tarvitsija voi saada siihen sairausvakuutuksen korvauksen.

Kun ed. Hyssälä heitti esiin ajatuksen, että julkinen sektori, kunnat, voisi keskittyä erikoista paneutumista ja hidastempoista hoitoa tarvitsevien vanhusten ja muiden erityisryhmien hoitoon, siinä piilee se vaara, johon täällä on viitattu, että kunnat ehkä tulevat leimatuiksi sellaiseen maineeseen, että siellä eivät asukkaat saakaan monipuolista, nykyaikaista ja tehokasta hoitoa. Kun on myös niin, että terveyskeskuksen hammashoito on eräs hammaslääkärikoulutuksen toimipiste, niin mielestäni tämäkään asetelma ei puolla sitä, että terveyskeskuksen hammashoidossa tulisi tällaista keskittymistä, vaan eikö ole niin, ed. Hyssälä, että tämä nimenomaan puhuu sen puolesta, että meillä on kuntien päättäjinä velvollisuus kehittää kuntien terveyskeskusten hammashoitoa timanttisen nykyaikaiseksi, monipuoliseksi yksiköksi, jotta voidaan myös tämä opetustehtävä hoitaa hyvin?

Minä en ymmärtänyt ed. Hyssälää niin, että hän haluaisi nyt vaikuttaa tai ajatella niin, että yksityinen kuorii kermat päältä. Näen hyvin, että vastakkainasettelua ei välttämättä synny. Mutta kuitenkin tämä on sellainen asia, jota mielestäni pitää hyvin tarkkaan seurata. Uskoisin, että valiokunnalla ainakin ja koko eduskunnalla on tähän tilaisuus, ennen kuin vuosi 2002 on lopussa.

Keskustelussa on noussut esille tämän hienon lakiehdotuksen nurja puoli, ja se on todella se, että osa hammashoidon laajentamisesta katetaan muun terveydenhoidon omavastuita nostamalla. Erityisesti tässä tulee esille matkakustannusten omavastuiden nousu. Tämän kattavat vaikeimmin tai sanotaanko erityisesti pitkäaikaissairaat henkilöt. Minun mielestäni myös tämä seikka on sellainen, jota tulee seurata. Tiedämme jo nyt, että muun muassa sosiaalisia luottoja otetaan tänä päivänä Takuusäätiön avulla hammashoidon laskuihin ja terveydenhoidon omavastuiden kattamiseen myös sellaisten asiakkaiden taholta, jotka ovat julkisen terveydenhoidon asiakkaita.

Omavastuuosuuksien nostamisessa on mielestäni myös kyllä ihan selvä poliittinen vaara. Se on se vaara ylipäätään, menemmekö me terveydenhoidossa sitä kohden, että pyrimme vähitellen nostamaan omavastuita. Se on tarkan harkinnan paikka. Katteelle, joka haetaan nyt terveydenhoidon yhdeltä ryhmältä toiselle, ei ole asiallisia perusteluita. Hallitusryhmän edustajana olen kuitenkin tarkkaan seurannut prosessia, jota sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on käyty, ja tiedän hyvin kipeästi, että emme ole ihan, sanotaanko, oikeilla jäljillä, kun joudumme nyt tämän kompromissin hyväksymään.

Lopuksi, arvoisa puhemies, ed. Ravi ja muutamat muut edustajat ovat ottaneet esille normiohjauksen laajentumisen. Täytyy sanoa, että hiukan olen ihmetellyt sitä, että valiokunta ei lainkaan huomioinut hallintovaliokunnan tästä asiasta antamaa kannanottoa, ja on hyvä, että se on tullut näin voimakkaasti esille eduskunnassa käydyssä keskustelussa. Haluan korostaa sitä, että normiohjauksen tulee todella olla tilapäistä. On vaara, että kunnissa joudutaan sellaiseen hoidon painotukseen, jossa toteutetaan sitten joitakin hoitoalueita, muun muassa hoitoon pääsyn nopeuttamista, hoidon sisällön ja laadun kustannuksella.

Toinen varapuhemies: Yhden minuutin vastauspuheenvuoro, ed. Hyssälä.

Ed. Kalli merkitään läsnä olevaksi.

---

[29] **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Rakel Hiltusen asiantuntevaa puheenvuoroa. Näkee, että hän on ollut kunnallispolitiikassa näiden asioiden kanssa tekemisissä.

Todellakin on niin, että toivon, että terveyskeskuksissa erikoistuttaisiin joihinkin asioihin. Esimerkiksi vammaisten hammashoito on erittäin vaativa, pitkäjänteinen tehtävä ja vaatii kokonaisvaltaista otetta. Mielestäni julkisella puolella on paremmat edellytykset kuin yksityisellä puolella hoitaa näitä ryhmiä. Se ei ole ihan peruskoulutetun hammaslääkärinkään hommaa, vaan siinä vaaditaan, ei nyt erikoishammaslääkäriä, mutta erikoistumista ja vihkiytymistä asiaan. Se on niin vaativaa työtä.

Toivon, oli se sitten yksityinen tai julkinen puoli, että kokonaisvastuu ryhmistä olisi jossain siitä, kuka vastaa laitosvanhuksista jne. Se ei ole niin yksinkertaista, että he kutsuisivat itse itsensä hoitoon.

[30] **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa herra puhemies! Voimme olla todellakin iloisia siitä, että meillä on nyt niin sanottu suun terveydenhuollon kokonaisuudistus, jota voimme käsitellä tänään eduskunnassa. Olin myös viime kaudella sosiaali- ja terveysvaliokunnassa niitä henkilöitä, jotka olisimme halunneet jo silloin viedä tätä asiaa eteenpäin, mutta hyvä, että se on nyt meillä käsittelyssä.

Perusnäkemykseni suun terveydenhuollon kokonaisuudistuksesta on yleisesti ottaen selkeän myönteinen. Tuon kuitenkin joitakin epäkohtia esille, joita oman kaupunkini johtava hammaslääkäri on kertonut minulle. Erityisen tärkeänä näen sen, että suun terveys ja terveydenhuolto rinnastetaan tasavertaisesti muuhun niin sanottuun yleisterveyteen ja yleisterveydenhuoltoon. Tasavertaisuuden tulee näkyä nimenomaan päätettäessä yhteiskunnan tarjoamista palveluista, niiden rahoituksesta ja potilaiden saamasta tuetusta hoidosta. Tässä suhteessa ollaan nyt lopultakin astumassa aimo harppaus oikeaan suuntaan. Terveyspoliittisesti hoidon kohdentaminen tarveperusteisesti koko väestöön ilman jyrkkää ikäkarsinointia on oikean suuntainen linjanveto. Uskon, että suun terveydentilan yleisen parantumisen myötä voidaan vaikuttaa samalla laajemmin väestön kokonaisterveydentilan parantumiseen. Tästähän on olemassa runsaasti tuoretta tutkimuksellista näyttöä.

Toisaalta hammashuollon uudistus ei saa missään tapauksessa hukata lasta pesuveden mukana. On voitava varmistua siitä, että lasten ja nuorten suun terveys säilyy vähintään nykyisellä tasolla. Mielellään toivoisi, että suun terveyden suhteen huonoimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten nykytilanteeseen saataisiin vielä tuntuvaa parannusta. Onnistuminen tältä osin edellyttää lisää tutkimusta ja aikaisempaa tuloksellisempaa tutkimustulosten käyttöön soveltamista.

Herra puhemies! Porin kaupungin, niin kuin varmasti monen muunkin suuren ja keskisuuren kunnan osalta, rahoitus on ongelmallisin myöskin toteutettaessa hammashuoltoa. Myöskin tiukka aikataulu tällä hetkellä aiheuttaa joitakin ongelmia. Porissa meillä on laskettu, että lisäkustannuksia tulee noin kolme miljoonaa markkaa pelkästään palkkauskuluihin. Mikäli joudutaan investoimaan työtiloihin, kustannukset kasvavat tuntuvasti. Myös mahdollinen laajempi työaikojen porrastaminen työtiloja lisäämättä edellyttäisi lisähenkilökuntaa ja tuntuvia kalustehankintoja. Hammaslääkärien niin sanotun lisätyön kasvattamisella olisi ainakin tilapäisesti vähäisessä määrin edullisesti lisättävissä hoitokapasiteettia.

Toisaalta menojen vastapainona tulee huomioida asiakasmaksutulojen lisääntyminen, joka voi olla hammaslääkäri—hoitaja-työparia kohden jopa 300 000 markkaa per vuosi. On kuitenkin todettava esimerkiksi oman kaupunkini kireä taloustilanne. Meillä on erittäin korkea työttömyysaste vieläkin. Terveydenhuollon kokonaismenojen kasvupaine monivuotisten tiukkojen ja karsittujen talousarvioiden jälkeen ei anna juuri mahdollisuuksia lisäpanostuksiin nopealla aikavälillä suun terveydenhuollon palvelutarjonnan laajentamiseen.

Arvoisa puhemies! Keskeisimpinä toiminnallisina ongelmina me näemme Porissa ainakin kaksi asiakokonaisuutta. Ensinnäkin monissa terveyskeskuksissamme ei ole riittävän laajaa ja ajantasaista kokemusta keski-ikäisten aikuisten hampaiden hoitamisesta täydessä laajuudessaan. Nimenomaan osaksi hampaansa menettäneiden aikuisten purennan proteettinen kuntoutus nykyaikaisin keinoin edellyttää tuntuvaa koulutuksellista lisäpanostusta. Lisäksi ientukikudossairauksien uudet hoitokäytännöt ja niin sanottujen purentaperäisten kiputilojen hoidot ovat haastavia osaamisalueita. Pelkästään ensiapuluonteisia ratkaisuja suosimalla ei kovin pitkälle päästä, vaan tuloksellinen ja tehokas hoito edellyttää laajaa osaamista potilaan kokonaishoidon toteuttamiseksi. Tältä osin olisikin toivottavaa, että valtiovalta, lääninhallitus ym. vastuulliset tahot tehostaisivat koulutustoimintaansa nimenomaan uudistuksen haasteisiin vastaamiseksi. Varmasti julkisen sektorin lisäksi, niin kuin on kuultu, monet yksityispraktikot olisivat kipeästi tällaisen koulutuksen tarpeessa.

Toinen kysymys on työnjaollinen. Voittopuolisesti hammaslääkärityövoimaan tukeutuva hoitojärjestelmä on kallis ja osittain tehoton. Aikuisväestön ehkäisypainotteisen hoitokäytännön toteutukseen tarvitaan monissa terveyskeskuksissa lisää suuhygienisteja. Heidän panoksensa on keskeinen, kun tavoitellaan pysyviä ja pidemmän aikavälin terveyshyötyjä. Lisäksi sen ansiosta, että heidän lisätyöpanoksensa suuntautuu lasten ja nuorten hoitoon, on edelleen mahdollisuus suunnata hammaslääkärien työpanosta vaativaankin aikuishoitoon.

Puhemies! Jotta hallituksen hyvä esitys ja valiokunnan mietintöön saadut hyvät asiat voitaisiin käynnistää tehokkaasti ja viivytyksittä, tulisi myös kunnissa riittävästi panostaa taloudellisesti juuri tähän käynnistysvaiheeseen, jotta koko hammashuolto lähtee siinä laajuudessa liikkeelle, kuin hallitus sitä edellyttää.

[31] **Timo Ihamäki /kok:** Arvoisa puhemies! En malta olla tulematta puhujakorokkeelle, sillä niin suurta innokkuutta on muutamissa puheenvuoroissa nostettu esiin kunnallisen itsehallinnon tärkeyttä silmälläpitäen.

Etenkin mielenterveystyön kohdalla on esitetty kritiikkiä siitä, että kuntien normiohjaus lisääntyy ja se on ristiriidassa kunnallisen itsehallinnon periaatteen kanssa. Tosiasia kuitenkin on, että kunta, maakunta tai sairaanhoitopiiri saattavat seurata verraten subjektiivisesti omaa toimintaansa. Mielestäni kukaan ei voi täysin objektiivisesti seurata omaa toimintaansa. Kansalaisilla ja kuntalaisilla taas on vaikeus suorittaa arviointia kunnan palvelujen suhteen, sillä niin suuri saattaa olla tietoero kunnan viranomaisen ja kuntalaisen välillä. Kuka suojelee kuntalaisia, jos kunnan hoitokäytännöt tai hoitorutiinit ovat menneen kauden lumia?

Virkamiehiä ei voi kovin helposti vaihtaa, valtuusto vaihtuu vain kerran neljässä vuodessa, ja aina on vaara, että valtuutetut eivät riittävästi kiinnitä huomiota tiettyihin asioihin tai asianlaitoihin. Mielestäni ei ole pahasta, että esimer-

kiksi kuntien toimia verrataan toisiinsa ja kuntia seurataan, ei syyttävästi eikä moittien, vaan rakentavasti. Seurannalta ja normiohjaukselta tietysti vältytään, jos asiat hoidetaan, eikä se aina ole rahasta kiinni. Joskus seurantaan ja normiohjaukseen on tarve, eikä itsemääräämisoikeus voi olla niin tärkeä, että kansalaiset sen johdosta kärsivät. Toimintaa voi aina kohentaa ja sysätä, jos tarvetta ilmenee, kuten nyt on ollut asianlaita esimerkiksi lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen suhteen.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

2) Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 155/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 34/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 34. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

3) Hallituksen esitys laeiksi yrittäjien eläkelain 1 ja 9 §:n sekä työntekijäin eläkelain 10 a ja 19 c §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 194/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 32/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 32. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

4) Hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 104/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 37/2000 vp
Lakialoite LA 69/1999 vp, 54, 96/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 4, 53, 140, 145, 194/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Lakiesityksen tarkoitus on edistää perheyrityksien sukupolvenvaihdoksia. Tämä on pieni askel aivan oikeaan suuntaan. Valiokunta edellyttää mietinnössä myös eräitä jatkotoimia, jotka olisivat tarpeen sukupolvenvaihdoksien vauhdittamiseksi. Yrittäjyyden ja työllisyyden edistämisen kannalta on hyvin tärkeää, että perheyrityksillä on sujuvat mahdollisuudet sukupolvenvaihdoksiin. Tavallaan tämä asia liittyy myös suurten ikäluokkien eläkkeelle jäämiseen. Lähivuosina 5—10 vuoden aikana tulevat ajankohtaistumaan sukupolvenvaihdostilanteet lukuisissa perheyrityksissä. Arvioiden perusteella noin 40 prosenttia perheyrityksistä harkitsee sukupolvenvaihdosta tulevien viiden vuoden sisällä. Esimerkiksi kaupan alalla on erityisen paljon tämän tyyppisiä perheyrityksiä. Sukupolvenvaihdosten kannalta erityisesti perheyrityksissä verokysymykset ovat hyvin olennaisia. Kovin kireä perintö- ja lahjaverotus näissä tilanteissa voi vaikeuttaa yrityksen liiketoimintaa ja työllistämismahdollisuuksia ja tulevaisuuden toimintamahdollisuuksia.

Perheyritykset ovat tässä suhteessa erilaisia kuin pörssiyritykset. Pörssiyrityksillä on mahdollisuus realisoida tai pörssin kautta hankkia lisää varoja, myydä osakkeita, mutta perheyrityksissä jälkeläisten, joille veroja koituu, on vaikeampi irrottaa yrityksestä varoja veron maksuun ja voidaan joutua realisoimaan yrityksen tuotanto-omaisuutta, mikä sitten taas haittaa yrityksen kehitystä. Kun on selvitetty, mistä syistä sukupolvenvaihdokset yleensä voivat epäonnistua, niin verotuksen ja veroseuraamusten kireys on yksi yleinen epäonnistumisen syy.

Monissa Euroopan maissa onkin käytössä monia erilaisia keinoja myös verotuksen puolella sukupolvenvaihdoksien helpottamiseksi. Myös Suomessa näitä keinoja on ollut jo vuosikymmenien ajan, mutta tässä tilanteessa nämä nykyiset voimassa olevat keinot ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja niihin toivottaisiin parannusta.

Hallituksen esitys on pieni, myönteinen askel hyvään suuntaan. Sillä helpotetaan perheyrityksen osakkaan mahdollisuuksia saada huojennusta perintö- ja lahjaverosta. Perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä on säädetty siitä, että tietyin edellytyksin on mahdollista jättää lahja- ja perintövero sukupolvenvaihdoksen tekijältä tai jälkeläiseltä maksuunpanematta tai veron maksuaikaa voidaan pidentää. Yksi tähän liittyvä edellytys on se, mikä on perinnönsaajan tai jatkajan omistusosuus yhtiössä. Tällä hetkellä 55 §:n mukaan edellytetään, että jatkajan omistusosuus on vähintään 20 prosenttia, jotta veronhuojennusta voidaan soveltaa. Nyt esitetään, että minimiomistusosuus alennettaisiin 10 prosenttiin. Tämä helpottaa sukupolvenvaihdoksia erityisesti vanhoissa perheyrityksissä, joissa omistus on voinut useiden sukupolvenvaihdoksien vuoksi pirstoutua varsin pieniinkin osiin. Samaten tämä tietysti mahdollistaa sen, että yritys voidaan luovuttaa jatkajille pienemmissä erissä, jolloin myös veronmaksu voi tasaantua sitäkin kautta usealle vuodelle.

Tällä muutoksella ei ole juuri mitään merkitystä veron tuottoon, elikkä se on valtiontalouden kannalta varsin neutraali, vähäinen. Suuret, myönteiset vaikutukset ovat työllisyyden ja yrittäjyyden edistämisen puolella. Tämän pienen muutoksen osalta valiokunnan esitys on tosiaankin yksimielinen.

Asiantuntijakuulemisessa tuli kuitenkin esille muita jatkotarpeita, jotka liittyvät erityisesti perheyritysten varallisuuden arvostamiseen sukupolvenvaihdoksessa. Sukupolvenvaihdosten tekemisen houkuttelevuus on verotuksellisesti heikentynyt paljon 90-luvulla, koska osakkeiden verotusarvon määrittelytapa on muuttunut ja sitä kautta verotusarvot ovat nousseet. Osakkeen verotusarvohan määritellään ihan mekaanisesti niin, että se on yrityksen varat vähennettynä yrityksen velat. Aikaisemmin verotusarvon määrittelyssä otettiin myös yrityksen tuottoarvoa huomioon. Maksettava vero lasketaan niin, että siinä käytetään varallisuusverotuksessa sovellettavia verotusarvoja eli verosta annetaan anteeksi osakkeen käyvän arvon ja sitä alemman verotusarvon välinen ero. Käytännössä tämä ero on nyt 90-luvun aikana tullut hyvin pieneksi. Elikkä aikaisemmin 80-luvulla verotusarvot olivat aika pieniä suhteessa käypään arvoon, jolloin sukupolvenvaihdokset olivat edullisempia, mutta nyt verotusarvot ovat mekaanisen laskentatavan myötä nousseet, jolloin käytännössä tätä verohuojennusta sukupolvenvaihdoksen tekijöille taikka jatkajille eli yritykselle jää erittäin vähän.

Asiantuntijakuulemisessa useiden eri tahojen osalta esitettiin, että samaista 55 §:ää muutettaisiin myös siten, että maksuun panematta jätettävää veron määrää laskettaessa veronalaisiksi varoiksi katsottaisiin 30 prosenttia lainkohdassa tarkoitetun varallisuuden verotusarvosta. Samaa menettelytapaa on käytössä myös muissa verojärjestelmämme osissa. Valiokunta katsookin, että olisi selvitettävä mahdollisuudet ottaa tämäkin keino käyttöön, ja on sisällyttänyt mietintöön lausuman, jossa edellytetään hallituksen selvittävän mahdollisuudet uudistaa perintö- ja lahjaverolakia tarpeellisilta osin siten, että sukupolvenvaihdoksia voidaan hallitusohjelman mukaisesti edelleen edistää.

Mietintöön liittyy vastalause, joka on keskustan edustajan ja kristillisen liiton edustajan jättämä. Siinä itse asiassa esitetään 55 §:ään konkreettista muutosta, joka toteuttaa varallisuusarvioinnin muutoksen sillä tavalla kuin valiokunnan mietinnössä edellytetään tulevaisuudessa tehtäväksi.

[2] **Reijo Kallio /sd:** Herra puhemies! Väestön ikääntymisellä on monenlaisia seuraamusilmiöitä. Yksi niistä on yritysten sukupolvenvaihdosaalto, johon ed. Aulakin puheenvuorossaan viittasi. Useat selvitykset osoittavatkin, että lähivuosien aikana tullaan tekemään ennätyksellisen

paljon sukupolvenvaihdoksia. Erään arvion mukaan jopa 60 000:ta yrittäjää odottaa sukupolvenvaihdos seuraavan viiden vuoden aikana. Monien selvitysten mukaan sukupolvenvaihdoksessa verotuksella on tärkeä ellei peräti ratkaiseva vaikutus. Tähän myös ed. Aula viittasi. Kaikkinensa sukupolvenvaihdos tietenkin on yrityksessä erittäin laaja ja monitahoinen prosessi. Siinä tulevat verotusnäkökohtien lisäksi esiin myös rahoitukselliset ja inhimilliset tekijät. Esimerkiksi jatkajan löytäminen ei ole aina ongelmatonta. Perheyrittäjyys ei välttämättä houkuttele monesti koulutetumpaa ja kansainvälistyneempää jälkipolvea.

Sillä, miten tulevissa sukupolvenvaihdoksissa onnistutaan, on äärettömän suuri merkitys kansantaloudellemme ja työllisyydellemme. Sukupolvenvaihdos on yrityksessä tilanne, jossa vuosien, ehkä vuosikymmenien ajan rakentuneiden työpaikkojen tulevaisuus on puntarissa. Onkin selvää, että Suomella ei ole varaa näiden jo olemassa olevien kannattavasti toimivien yritysten ja työpaikkojen menettämiseen. Uusien yritysten perustaminen aina maksaa ja vie vuosia, ennen kuin niistä kehittyy kannattavia pk-yrityksiä.

Onkin erittäin hyvä, että hallitusohjelmassa ja hallituksen käynnistämässä Yrittäjyys-hankkeessa sukupolvenvaihdokset ja niiden edistäminen ovat esillä. Kun sitten ajatellaan verotuksellisia toimenpiteitä, joita voitaisiin tehdä, kyllä tietysti perintö- ja lahjaverolain säädökset ovat sangen keskeisiä. Erityisesti lain sukupolvenvaihdoshuojennukset ovat tässä mielessä oleellisia. Niillähän pyritään turvaamaan maatilatalouden tai muun yritystoiminnan jatkuvuus silloin, kun varallisuus siirtyy perintönä tai lahjana toimintaa jatkavalle perilliselle taikka lahjansaajalle.

Ed. Aula hyvin kuvasi sitä, mitä on tapahtunut vuoden 1979 jälkeen. Silloinhan nämä huojennukset vielä todellakin toimivat, mutta tällä hetkellä ne ovat menettäneet merkityksensä. Itse asiassa olisinkin nähnyt, että tärkeämpää olisi todellakin ollut korjata lahja- ja perintöverolain 55 §:ää kuin nyt käsittelyssä olevaa 57 §:ää. Totean tyydytyksellä kuitenkin sen, että valiokunta on tätä problematiikkaa käsitellyt ja siihen puuttunut. Näyttää siltä, että monet asiantuntijatkin ovat olleet sitä mieltä, että juuri lahja- ja perintöverolain 55 §:ää tulisi korjata. Omalta osaltani toivonkin, että valiokunnan lausumaehdotus vauhdittaa asiaan palaamista pikaisella aikataululla.

Sinänsä tietysti 57 §:ään tehtävä muutos on ihan hyvä ja oikean suuntainen askel sukupolvenvaihdoksia edistettäessä, mutta se askel on kuitenkin vielä kohtuullisen lyhyt.

[3] **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Todellakin, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja esittelypuheenvuorossaan kävi käsittelyssämme olevaa perintö- ja lahjaverolain muutosesitystä läpi, kyse on pienestä, mutta sinänsä tärkeästä muutoksesta. Hallitusohjelma ja sen Yrittäjyys-hanke ovat kirjanneet sukupolvenvaihdoksen yhdeksi keskeiseksi toimintalinjakseen, jota pyritään edistämään myöskin verotuksellisin toimenpitein. Tämä on todellakin tärkeä asia, koska tiedetään käytännössä se, että niin kuin suomalainen yhteiskunta ikärakenteeltaan vanhenee nopeasti, myös suomalaisen yrittäjäkunnan keski-ikä kasvaa. On ollut nähtävissä selvästi se, että sukupolvenvaihdostilanne tulee todella monen yrityksen eteen. On arvioitu, että noin 40 prosenttia perheyrityksistä tulee tämän tilanteen eteen jo lähimmän viiden vuoden sisällä. Tämä on varsin merkittävä asia, aivan niin kuin ed. Kallio ja myöskin valiokunnan puheenjohtaja Aula totesivat, koska on tärkeää se, että toiminnan jatkuvuus voitaisiin turvata, että myöskin työpaikat voisivat säilyä ja yritys siirtyisi terveessä kunnossa uudelle jatkajalle. Se on tietysti se keskeinen ajatus, jota koko tässä sukupolvenvaihdosongelmatiikassa ollaan hakemassa.

On selvää, että ongelmia tämän asian osalta on varsin paljon. On tehty useita selvityksiä niistä syistä ja ongelmista, jotka sukupolvenvaihdostilanteessa tulevat. Yksi keskeinen on tietysti verotuksellinen ongelma ja toisaalta rahoitusohjelma, mutta aivan keskeistä on myöskin se, että noin 40 prosenttia yrittäjistä esimerkiksi Pirkanmaalla tehdyn selvityksen mukaan on ilmoittanut, että heillä ei ole jatkajaa tiedossa. Tämäkin on mielestäni tärkeä havainto. Sen takia esimerkiksi Pirkanmaalla on käynnistetty yhdessä työvoima- ja elinkeinokeskuksen sekä yrittäjäjärjestön kanssa erityisprojekti, jolla pyritään rakentamaan tietty rekisteri, jossa ollaan avustamassa jatkajien etsimistä näille yrityksille, koska, aivan kuten ed. Kallio totesi, uuden yrityksen perustaminen on aina mahtavasti arvokkaampi ja raskassoutuisempi asia. Siinäkin mielessä tämä on tärkeä hanke.

Jatkajakysymyksen osalta on aivan oikein, niin kuin esityksessäkin on nähty, lähdetty liik-

keelle verotusratkaisun käytöstä. On selvää, että silloin, jos jatkaja esimerkiksi omasta perheestä on liikkeellä, työpaikan ostaminen velaksi itselle on aika raskas lähtö itsensä työllistämiseen. Tämän osalta on tietysti erinomainen asia, että päästään osin tämän esityksen kanssa liikkeelle, nyt omistusosuusmielessä pieni askel, ja sitten on se toinen kysymys, joka tässä asiassa on valiokunnan lausumaehdotuksen puitteissa tullut esiin, eli varallisuusosuuden arvostaminen. Tämän osalta toki kuultiin asiantuntijoita ja tietysti haettiin valmiutta jo tässä vaiheessa löytää ratkaisua, mutta koska siihen hallituspuolueiden pelisääntöjen puitteissa ei vielä linjausta löytynyt johtuen siitä, että hintalappu asialle oli määrittelemätön, päädyimme yksimielisesti ponsiesitykseen. Ymmärrämme erinomaisen hyvin sen, että asia pitää nopeassa aikataulussa viedä eteenpäin, niin että myöskin tämä toinen osa prosessia eli varallisuusverotuksessa olevan omaisuuden arvostamiseen liittyvä kysymys saadaan myös vietyä myönteiseen päätökseen ja toivon mukaan mahdollisimman nopeassa aikataulussa.

Todellakin on tarkoitus se, että tässä maassa löytyisi toimivaa ja menestyvää yritystoimintaa, koska on selvää, että meillä jo kansainvälisten tutkimusten puitteissa on nähty, että meiltä puuttuu pieniä yrityksiä ja erityisesti perheyrityksiä. Meillä Suomessa yritystiheys tuhatta asukasta kohden on 27 yritystä, kun vastaavasti EU-alueella on 39 yritystä tuhatta asukasta kohden. Eräiden tutkija-arvioiden mukaan meillä on noin 100 000 yrityksen vaje. Senkin takia nämä toimet, jotka esimerkiksi sukupolvenvaihdostilanteeseen liittyvät, tulee vakavasti huomioida.

[4] **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Lahja- ja perintöveron muutosesitys on perusteltu, ja vielä perustellumpi on valiokunnan lausuma ja siihen lisättynä vielä ainakin keskustalaisten kannanottoja.

Suomalainen yrityselämä on ollut aina verottajan silmätikkuna. Verottaja haluaa joka liikkeestä verottaa. Jos ajatellaan sukupolvenvaihdostilannetta, jossa perheyritys on siirtymässä isältä pojalle, toivottavasti niin, siinä tapauksessa perheen jäsen joutuu ostamaan työpaikkansa. Useimmiten yritykseen kerätään perheen varallisuus. Tässä yhteydessä tulee todella vakava harkinta, myydäänkö joitain osia yrityksestä, jotta saadaan verot maksettua, ja millä tavalla verotuksesta johtuvia rahoituksen aukkoja paikataan.

Mielestäni meidän pitäisi kehittää edelleen lainsäädäntöä niin, että sukupolvenvaihdos onnistuu silloin, kun aidosti ollaan jatkamassa yritystä entisessä muodossaan ja entisessä laajuudessaan. On nähtävä yhteiskunnan taholta tietynlainen optio siinä, että kun yrityksessä tapahtuu sukupolvenvaihdos, nuori yrittäjä useimmiten on aktiivisempi kuin jo kaavoihin kangistunut vanhempi ja näin ollen tämä innokkuus ja innovatiivisuus saattaa poikia lisää toimeliaisuutta. Toimeliaisuuden ylläpitämiseksi ja mahdollistamiseksi yrityksessä tarvitaan kaikki ne rahat, jotka siellä ovat, ja yrittäjä tarvitsee oman rahansa. Näin ollen tästä ei liikene valtiolle maksettavaksi mitään. Valtiolle tulisi maksaa vasta siinä vaiheessa perintö- ja lahjaveroa, kun yrityksestä aidosti otetaan pääomia ulos omaan yksityiseen tarkoitukseen. Mutta niin kauan kuin rahat palvelevat yritystä, ne olisi voitava säilyttää yrityksessä.

Koenkin asian sillä tavalla, että kun meillä nyt on yrityksiä, jotka ovat kaikeksi onneksi kasvaneet aika suuriinkin mittasuhteisiin, jopa niissä yrityksissä olevien työntekijöiden edun mukaista on, että sukupolvenvaihdoslainsäädäntöä kehitetään juuri edellä kuvaamaani suuntaan, niin että ei vaaranneta myöskään niitä työpaikkoja, joita on aikanaan luotu. Voidaan vain ottaa esimerkkinä jokin puolen miljardin arvoinen yritys. Se on tietynlainen itseisarvo, se on itseisarvo omistajalle. Omistaja kuitenkin tarvitsee siitä vain pieniä siivuja tullakseen itse toimeen, mutta henkilöstöä saattaa olla 500:kin ihmistä töissä, ja jos sieltä uudelleenjärjestelyjen kautta poistuu 100 työpaikkaa, se tulee yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi kuin se saa tietynlaisen sukupolvenvaihdosveron myötä.

Arvoisa puhemies! Nyt esillä oleva asia on hyvä, mutta toivon, että asiaan palataan ja valmistellaan lainsäädäntöä ja kirjanpitolakia siltä pohjalta, että mahdollistetaan juoheva yrityksen vaihtojärjestelmä. Ainoastaan siinä tapauksessa, kun tulee todellista luopumista yritystoiminnasta, joudutaan maksamaan verot ihan oikean progression mukaan.

[5] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverolain 57 §:n muuttamisesta on oikean suuntainen, ja opposition, keskustan ja kristillisten jättämä vastalause vielä parantaa sitä. Toivoa sopii, että päästäisiin vielä jatkossa entistä enemmän

sellaisiin ratkaisuihin, joilla edesautettaisiin yrityksen, myös maa- ja metsäyrityksen, sukupolvenvaihdosta.

Itse olen tehnyt tähän asiaan liittyen näillä valtiopäivillä toimenpidealoitteen n:o 145. Toivon, että jossakin vaiheessa päästäisiin tuon aloitteen suuntaviivojen mukaiseen ratkaisuun, jossa vältyttäisiin siltä tilanteelta, että yrittäjän, olkoon hän perheyrittäjä millä alalla tahansa tai maa- ja metsätalousyrittäjä, tarvitsee työpaikastaan tai yritystoiminnastaan maksaa. Tässähän itse asiassa on kysymys siitä, että yrittäjä maksaa työpaikastaan perintö- ja lahjaveron muodossa aika tavalla. Aivan kuten ed. Mauri Salo edellä toi esille, usein ne perheen varat ovat kiinni tässä yritystoiminnassa, ja kun tulee perintöveron maksaminen, silloin näistä joudutaan kovastikin maksamaan.

Vastalauseessa esitetyt parannukset ovat hyvin huomionarvoisia myöskin. Kymmenen vuoden pidennetty aika veron maksamisen osalta olisi hyvin mielekäs parannus juuri sen takia, että varat ovat usein kiinni ja niitten nopea irrottaminen saattaisi haitata yritystoimintaa ja vaikeuttaa sen elinkelpoisuutta jatkossa.

Monissa Euroopan yhteisön maissa saattaisi olla hyviä malleja otettavaksi myös meille Suomeen. Toivottavasti tätä asiaa jatkossa voitaisiin käsitellä niin, että katsottaisiin Euroopan yhteisön maiden käytäntö vastaavissa tilanteissa ja tällä tavalla voitaisiin edesauttaa yritystoiminnan ja myöskin maa- ja metsätalousyrittäjyyden, olkoon missä muodossa tahansa, jatkuvuutta sukupolvelta toiselle.

Yleiskeskustelu päättyy.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

5) Hallituksen esitys vuoden 2001 veroasteikkolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 101/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 35/2000 vp
Lakialoite LA 165/2000 vp

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 5) asia.

6) Hallituksen esitys laiksi varallisuusverolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 103/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 36/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 36. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys käsittelee pääosin eri sijoituskohteiden arvostamista varallisuusverotuksessa. Tällä on tarkoitus yhtenäistää näiden sijoituskohteiden arvostamista, koska nyt tilanne on se, että kotimaiset pörssiosakkeet arvostetaan 70 prosenttiin markkina-arvostaan, kun taas ulkomaiset vastaavat osakkeet ja sijoitukset sekä muut julkisesti noteeratut arvopaperit ja sijoitusrahasto-osuudet, esimerkiksi korkorahasto-osuudet, arvostetaan täyteen markkina-arvoonsa. Samaten tähän täyteen markkina-arvoon on tähän mennessä arvostettu myös työsuhdeoptiot. Tällä siis alennettaisiin hieman tästä nykyisestä tilanteesta näiden ulkomaisten pörssiosakkeiden, korkorahastosijoitusten ynnä muiden rahastosijoitusten sekä työsuhdeoptioiden arvostamista verotuksessa. Tämä hiukkasen vähentää valtion verotuloja, erittäin vähän, mutta on nähty, että on tärkeää, että nämä vaihtoehtoiset sijoitusmuodot on verotuksessa neutraalisti ja yhdenmukaisesti kohdeltu.

Valiokunnassa tuli esille myös ajatuksia siitä, onko 70 prosentin arvostus työsuhdeoptioille liian suurikin, koska voihan käydä niinkin, että näitten optioiden arvo itse asiassa laskee eikä nouse, jolloin tässä pitäisi olla enemmän ikään kuin varovaisuusvaraa. Mutta valiokunta katsoi, että 70 prosenttia nyt tässä tilanteessa kuitenkin on ihan kohtuullinen. Mietinnössä kuitenkin kiinnitetään huomiota työsuhdeoption käyvän arvon määrittelemisen ongelma-asioihin ja tämmöiseen piilevään verovelkaan, jota voi juuri tästä työsuhdeoption arvon alenemisesta aiheutua. Sitä varmasti ed. Kantalainen puheenvuorossaan enemmän käsitteleekin.

Toinen osa tätä esitystä koskee osakkeen verotusarvon ja matemaattisen arvon laskentaa. Tämä liittyy yrityksen nettovarallisuuden arvon laskemiseen verotuksessa. Tähän valiokunnalla ei ollut mitään huomauttamista. Esitämme, että tämä hyväksytään yksimielisesti.

[2] **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa puhemies! Aivan kuten valiokunnan puheenjohtaja, ed. Aula totesi, kyse on asiasta, jossa on tavoitteena siirtyä julkisesti noteerattavien arvopapereiden ja sijoitusrahasto-osuuksien yhtenäiseen ja neutraaliin arvostamiskäytäntöön. Tällä esityksellä ei ole tarkoitus laajentaa nykyistä varallisuusverolain soveltamisalaa, mutta siihen liittyen työsuhdeoptioproblematiikka lievästi kuitenkin nousee esille tässä asiassa. Sen takia se on myöskin meidän mietinnössämme esillä.

Tässä esitetään varallisuusverolakiin uutta 20 a §:ää, jonka mukaan tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitetun työsuhdeoption verotusarvo olisi 70 prosenttia käyvästä arvosta silloin, kun työsuhdeoptio noteerataan julkisesti tai kun se oikeuttaa julkisesti noteerattuihin osakkeisiin. Työsuhdeoptioiden varallisuusverokohtelun osalta näin ollen tulee esille problematiikka soveltamisalan laajentamisen suhteen, koska nykyisten säännösten perusteella voidaan pitää tulkinnanvaraisena sitä, voivatko työsuhdeoptiot ylipäätään olla varallisuusverolaissa tarkoitettuja veronalaisia varoja. Työsuhdeoptioita koskevan tuloverolain 66 §:n mukaan työsuhdeoption tuoma etu katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona työsuhdeoptiota käytetään. Etu käsitellään ansiotulona. Tämä merkitsee sitä, että käytännössä optioetujen kohdalla tuloveron määrä nousee noin 60 prosenttiin veronalaisen edun määrästä. Mikäli työntekijä ei käyttämisjakson alettua realisoi optioitaan vaan säilyttää ne, hänen varallisuuteensa voivat useankin verovuoden päättyessä kuulua käyttämättömät työsuhdeoptiot, joiden käyttämisjakso on ennen verovuoden päättymistä alkanut. Näissä tilanteissa työsuhdeoptiot ovat luonteeltaan tuloverotuksessa vielä realisoitumattomia työsuhde-etuja. Itse työsuhdeoptio ei ole omistajalleen sijoitus vaan optio, joka voi tuottaa omistajalleen etua vain käyttövaiheessa kertyvänä ansiotulona.

Varallisuusverolain 10 §:n mukaan veronalaisia varoja eivät ole lykkäävän ehdon täyttyessä voimaantuleva oikeus ja sellainen oikeus, jota verovelvollinen voi vasta tuonnempana käyttää hyväkseen. Näin ollen yleisten verotusperiaatteiden mukaan työsuhdeoptioita ei voida lainkaan käsitellä varoina, koska tulot eivät voi kerryttää varallisuutta, ennen kuin tulot ovat maksuperusteisesti kertyneet yksityishenkilölle. Eli ei voi olla oikein, että ensin kertyvät varat ja myöhempinä vuosina se tulo, jolla tuo varallisuus hankitaan. Tämä on se ongelmatiikka, joka meillä asiantuntijakuulemisessa nousi esille, ja koska asia on tällä hetkellä eräiltä osin korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltävänä, päädyimme mietinnössä siihen, että kun näemme, mikä kho:n päätös tulee jatkossa olemaan, saattaa tulla eteen lainsäädännöllisiä toimenpiteitä tämän oikeustilan korjaamiseksi, koska siinä on kyse varsin suurista varallisuusverovaikutuksista tapaustasolla katsottuna. Myöhemmässä vaiheessa lieneekin tarvetta arvioida, miten kokonaisuus tältä osin kehittyy.

Arvoisa puhemies! Tältä osin todella jäämme katsomaan kho:n päätöstä ja näin ollen pitäydymme tässä vaiheessa tämän esityksen puitteissa. Kannatan hallituksen esitystä.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

7) Hallituksen esitys laiksi aikuiskoulutustuesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 150/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 11/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

[1] **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Kyseinen hallituksen esitys aikuiskoulu-

tustuesta ja eräistä siihen liittyvistä lakiesityksistä on osa niin sanottua koulutusvakuutuskokonaisuutta eli sen kolmas vaihe, joka nyt etenee ymmärtääkseni yhtenä osana tulopoliittisen ratkaisun kokonaisuutta. Siltä osin tätä on myöskin työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnassa käyty läpi. Tässä on syytä huomata muutamia keskeisiä linjauksia, eli haluaisin muutamia ajatuksia tähän nostaa.

Elinikäisen oppimisen tavoite on se laajasti hyväksytty koulutus- ja työvoimapoliittinen tavoite. Tätä omalta osaltaan ollaan myöskin tukemassa. Avoimilla markkinoilla on selvää, että osaaminen kilpailutekijänä on kasvanut ja se on yksi keskeinen asia, joka on vakavasti noteerattava. Samoin on ollut nähtävissä, että väestöstä yli 40 prosenttia on vailla minkäänlaista ammatillista koulutusta. Näin ollen tämänkin johdosta aikuiskoulutus on tarpeen eri ikäryhmien koulutuserojen kaventamiseksi. Erityisesti Suomessa vanhempien ja nuorempien ikäluokkien välinen koulutusero on huomattava. Näin ollen aikuiskoulutuksen tarve tältäkin osalta on kiistaton.

Työnantajien palkansaajille tarjoaman aikuisten ammatillisen täydennyskoulutuksen osalta Suomi on varmastikin yksi maailman huippumaista. Esimerkiksi yli 45-vuotiaista miehistä neljännes ja saman ikäisistä naisista yli viidennes saa vuosittain työkykyä ylläpitävää ja parantavaa koulutusta. Työvoimapoliittista aikuiskoulutusta saa noin 70 000 henkilöä. Lisäksi opetusministeriö rahoittaa mittavaa ammatillista aikuiskoulutusta. Sekä työvoimapoliittista koulutusta että ammatillista aikuiskoulutusta voidaan pitää koulutusmuotoina, jotka parhaiten palvelevat palkansaaja-asemissa olevia ja palkkatyötä hakevia henkilöitä.

Huolimatta siitä, että lähinnä työntekijöille tarjolla olevat mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen ovat verrattain laajat, on katsottu tarpeelliseksi parantaa nykyisestä mahdollisuuksia myöskin omaehtoiseen aikuiskoulutukseen. Tässä tarkoituksessa on kehitetty niin kutsuttu koulutusvakuutusjärjestelmä turvaamaan riittävä ansioihin sidottu toimeentuloturva opiskelun ajaksi. Palkansaajien omaehtoisen aikuiskoulutuksen edistäminen ja työvoiman koulutustason parantaminen on periaatteessa myös pienten työnantaja-asemassa olevien yrittäjien edun mukaista. Tässä mielessä onkin hyvä todeta, että tässä lakiesityksessä myöskin yrittäjät ovat tulossa mukaan.

Arvoisa puhemies! Tähän esitykseen liittyi paljon keskustelua valiokunnassa nimenomaan siitä, millä tavalla voimme vakuuttua siitä, että koulutus kohdentuu ja sen resursointi osuu mahdollisimman oikein. Hallituksen esityksessä arvioidaan aikuiskoulutustuen käyttäjiä olevan vuositasolla alkuvaiheessa noin 1 500 ja siirtymävaiheen jälkeen noin 5 500. Koulutusvaiheen aikaisempien vaiheiden perusteella valiokunta on suhtautunut varauksellisesti esitettyihin arvioihin. Siihen varmasti on syytä. Olemme nimittäin käyneet läpi myöskin kaksi edellistä vaihetta. Koulutusvakuutuksen ensimmäisestä ja toisesta vaiheesta antamissaan mietinnöissä valiokunta on todennut, että arviot käyttäjien lukumäärästä ovat olleet perusteettoman optimistisia. Kritiikki on osoittautunut perustelluksi, sillä esimerkiksi toisessa vaiheessa tavoitteeksi asetettu 10 000 koulutukseen osallistujaa ei ole toteutunut. Selvitysten mukaan tämän vuoden helmikuun loppuun mennessä työttömien koulutuspäivärahaa oli käyttänyt vain noin 2 600 henkilöä.

Tämän takia on mielestäni tärkeää, että tässä lakiesityksessä huomioidaan myös niitä näkökohtia, jotka liittyvät sivistysvaliokunnan lausuntoon korjausesityksistä, ja niiden osalta valiokunta on omalta puoleltaan ottanut kaksi lausumaesitystä ja suorittanut tiettyjä korjauksia. Lausumaesityksissä olemme selkeästi lähteneet siitä, että nämä koulutusaikaiset tukijärjestelmät sovitetaan entistä tarkoituksenmukaisemmalla tavalla yhteen siten, ettei määräaikaisessa palvelussuhteessa olevia aseteta ilman hyväksyttävää syytä eri asemaan kuin niitä, joilla on toistaiseksi voimassa oleva palvelussuhde. Tämä asia tuli sivistysvaliokunnan lausunnossa erityisesti esille. Samoin toinen ponsiesityksemme on, että aikuiskoulutustuen tavoitteiden toteutumista seurataan ja mahdollisesti nyt ilmenevät puutteet korjataan esimerkiksi lyhentämällä ansainta-aikavaatimusta.

Näillä ajatuksilla katson, että tätä hallituksen esitystä voidaan viedä eteenpäin. Todella on tärkeää, että sen vaikuttavuutta ja seurantaa hoidetaan systemaattisesti, jotta kohdentuminen on paras mahdollinen ja sitä kautta myös pysyminen työelämässä säilyy pidempään.

[2] **Kaarina Dromberg /kok:** Herra puhemies! Oli erittäin ilahduttavaa kuunnella ed. Kantalaisen esille tuomaa asiaa siitä, että kun sivistysva-

liokunnassa näitä asioita on käsitelty, ne on otettu huomioon, mutta haluan vielä tuoda meidän oman lausuntomme eräitä kohtia esille. Sivistysvaliokunta on lausunnossaan käsitellyt aikuiskoulutustukea koulutuspoliittisista lähtökohdista ja tehnyt ehdotuksensa sen mukaisesti.

Valtioneuvosto hyväksyi vuoden 1999 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 1999—2004, jonka mukaan työelämän muutosten aiheuttamien osaamistarpeiden ratkaiseminen on keskeinen aikuiskoulutustehtävä työvoimaan kuuluvien 2,5 miljoonan ihmisen osalta, jotta turvataan työelämän muutosten takia välttämätön ammatillinen joustavuus ja liikkuvuus. Yhteiskuntakehitys ja työelämän vaatimukset edellyttävät, että ylläpidetään korkeaa ammattitaitoa ja että sitä hankitaan koko työiän ajan. Aikuinen on nuoruusiän opintojen jälkeen työelämässä lähes 40 vuotta, ja työkaaren toivotaan entisestään pidentyvän. Muun muassa työelämän nopea muutos ja teknistyminen ovat jo johtaneet siihen, että enää harva selviytyy työssä ilman opiskelua. Myös työssäjaksamisen ongelmat korostuvat työtahdin kiihtyessä. Tästä syystä on tärkeää parantaa kansalaisten mahdollisuuksia hankkia omien tavoitteidensa mukaisesti ja omaan elämäntilanteeseensa soveltuvaa omaehtoista aikuiskoulutusta.

Erityisen kannatettavaa on esityksessä se, että sillä pyritään nykyistä selkeämpään ja ajallisesti pysyvämpään järjestelmään. Eri aikoina eri tarpeisiin luodut aikuisten koulutusajan toimeentulon tukijärjestelmät ovat epäyhtenäisiä ja osin päällekkäisiä ja siten aikuisopiskelijan kannalta sekavia. Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset helpottavat aikuisten opintoihin hakeutumista. Pitkäjänteisyyteen ja nykyistä järjestelmää parempaan hyväksyttävyyteen pyritään kokoamalla nykyiset omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen toimeentuloturvan tukimuodot pidemmällä aikavälillä yhteen ja ottamalla uuteen järjestelmään myös eräitä niin sanotun tilimallin piirteitä. Keskeisin uusi piirre ehdotuksessa on se, että oikeus toimeentuloturvaan kertyy omien elinikäisten työvuosien perusteella.

Sivistysvaliokunnan mielestä tilimallin toimivuutta tulee kuitenkin seurata, ja siitähän me kuulimme, että näin tulee tapahtumaan. Myös mallin luonteen selvittäminen opiskelijoille on epäselvyyksien välttämiseksi tärkeää. Valiokunta pitää myönteisenä myös sitä, että hallituksen ehdottamat muutokset parantavat osaltaan myös pienyrittäjien sekä heidän henkilöstönsä mahdollisuutta hakeutua omaehtoiseen koulutukseen.

Yksityiskohdista valiokunta on käsitellyt määräaikaisia työpalvelussuhteita ja aikuiskoulutustuen ansainta-aikaa sekä tehnyt opintotukea koskeviin säännöksiin toimeenpanoa helpottavia ehdotuksia. Määräaikaisessa työsuhteessa olevien henkilöiden jäämistä työssäkäyvien aikuisten omaehtoisen aikuiskoulutustuen ulkopuolelle on perusteltu sillä, että heillä on mahdollisuus käyttää työttömien koulutusvakuutusjärjestelmää. Ongelmalliseksi määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevien kannalta tilanteen tekee se, että työttömän koulutusvakuutusjärjestelmän piiriin pääsemiseksi tulee työttömyyttä kestää vähintään neljä kuukautta opintoja edeltävien kahdentoista kuukauden aikana. Näin ollen määräaikaisten on koulutustuen piiriin päästäkseen jättäydyttävä työttömiksi, millä voi olla passivoivaa vaikutusta työmarkkinoiden kannalta.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että aikuisopintotuen käyttäjätavoitteiden kannalta siirtymäajan kymmenen vuoden työhistoria saattaa olla ongelmallinen erityisesti siitä syystä, että lain voimaan tullessa samanaikaisesti poistuu nykyinen aikuisopintotukijärjestelmä, joka on antanut koko aikuisväestölle 30 vuotta täytettyään laajasti mahdollisuuden lähteä opin tielle. Siirtymäajan työhistoriavaatimus voi nousta esteeksi nuorempien aikuisten omaehtoiselle koulutukselle tuona aikana.

Sivistys- ja koulutuspoliittisista lähtökohdista valiokunta on huolissaan siitä, muodostuuko ehdotetusta järjestelmästä toimiva ja tarkoituksenmukainen. Sen vuoksi sivistysvaliokunta katsoi, että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan olisi tullut vielä harkita, onko työntekijän ammattitaidon ylläpitämiseksi tarkoituksenmukaista säätää mahdollisuus siirtyä määräaikaisen työsuhteen päättyessä aikuiskoulutustukeen oikeuttavaan koulutukseen, ja harkita, onko kymmenen vuoden työhistorian vaatimus siirtymäaikana tarkoituksenmukainen, ja selvittää, muodostuvatko äitiys- ja vanhempainrahakauden huomioon ottamista koskevat säädökset ongelmallisiksi vanhempien kouluttautumismahdollisuuksien kannalta.

Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta ehdottaa mietinnössään lausumaa, jossa kiinnitetään huomiota juuri määräaikaisessa palvelussuhteessa olevien asemaan verrattuna pysyvässä palvelussuhteessa oleviin. Koulutusvakuutuksen ensim-

mäinen ja toinen vaihe eivät käytännössä onnistuneet. Toivottavasti tämä lainsäädäntö myös käytännössä helpottaa työssäkäyvien koulutukseen hakeutumista.

[3] **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! Aikuisille tarkoitetun lisäkoulutuksen saaminen on hyvin moninaista meidän lainsäädäntömme piirissä. Sivistysvaliokunta käsitteli myös tätä, koska se alkaa jo olla aikamoinen ongelma, mihin koulutukseen aikuinen hakeutuisi silloin, kun hän haluaa omaehtoista lisäkoulutusta. Jos ajatellaan, että meillä on nyt vanhalla nimellä koulutusvakuutus, tiedämme ne ehdot, millä siihen pääsee. Sitten meillä on omaehtoinen aikuiskoulutusjärjestelmä, joka on erittäin laaja, ja nyt on tulossa vielä uusi kuntouttavaa työllistämistä käsittelevä laki, joka on sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä. Olisikin erittäin tärkeää, että jossain vaiheessa pysähdyttäisiin ja katsottaisiin, mistä putkesta loppujen lopuksi on tulossa aikuiskoulutukseen rahaa. Ne ovat aika isoja rahasummia, kun ottaa vielä huomioon työvoimapoliittisen koulutuksen, jossa on myöskin paljon rahaa. Koulutusjärjestelmien pitäisi voida verkostoitua, ja tulisi katsoa, mitä yhteistä näillä koulutuksilla on, ettei niitä joka niemessä ja notkossa annettaisi — se on kallis järjestelmä.

Minusta on erittäin hyvä, että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta käsittelyssään on ottanut huomioon sivistysvaliokunnan lausumat ja toiveet määräaikaisista työsuhteista. Kun niitä asioita myöskin selvittelimme, asia on varmasti sen kaltainen, että varsinkin naiset tulevat kärsimään tästä. Jos ajatellaan sitä, kuka tavallaan juuri tarvitsisi aikuisille tarkoitettua lisäkoulutusta, ne ovat varmasti ne, jotka ovat pitkään olleet määräaikaisissa työsuhteissa, välillä pois työstä ja välillä takaisin työssä. Se olisi varmasti heille todella hyvä. Luulen, että vakinaistumisiinkin se varmasti vaikuttaisi.

Toinen on ansainta-aika. Aikoinaanhan aika oli viisitoista vuotta ensimmäisessä koulutusvakuutusosuudessa, ja sen surkean menestyksen tiedämme. Se ei oikein myynyt eikä sitä käytetty. Nyt tähän on laitettu kymmenen vuoden työhistoria. Sivistysvaliokunta mietti myöskin, minkä tähden se ei voisi olla myöskin alempi. Valiokuntamme puheenjohtajan suulla tuli esitettyä juuri se, että tästäkin todennäköisesti kärsivät ne naiset, jotka haluaisivat nopeammin päästä koulutusvakuutuksen piiriin, ja siinä tullaan siihen, että katkoja tulee naisille äitiysloman aikana, eikä se välttämättä ole tasa-arvon kannalta oikein hyvä.

Tiedän, ja myöskin valiokuntamme sen selvitti, mitä nämä maksaisivat. Muutokset eivät ole ilmaisia, ja varmasti työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntakin selvitteli niitä. Suurista rahoista on kyse, jos tällaisia lausuman ehdottamia muutoksia tehdään. Mutta kun sivistysvaliokunta on nyt säikytellyt opetusministeri Raskia ja koko maan hallitustakin, säikytellään vielä vähän. Toteankin täältä korokkeelta, että tämmöinen omaehtoinen aikuiskoulutuksen kenttä tulisi tavalla tai toisella yhtenäistää. Kerran pitäisi jonkun uskaltaa laittaa kaikki nämä järjestelmät pöydälle ja katsoa, mitä tämä oikein tarkoittaa, kun tarjoamme hyvin monesta putkesta aikuisille koulutusta. On erittäin hyvä, että sitä tarjotaan. Tarkoitan tässä myös työvoimapoliittista koulutusta. Se pitäisi ottaa näiden kahden kolmen järjestelmän rinnalle tasavertaiseksi asiaksi.

[4] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Minusta esitys aikuiskoulutustuesta on hyvä askel eteenpäin, mutta olen aivan samaa mieltä ed. Tulosen kanssa siitä, että aikuiskoulutuksen opintotukijärjestelmä ja myös koulutuksen tuottamispuoli oppilaitoksissa on erittäin sekava. Usein vaatii aikuiselta oppijalta aikamoista salapoliisitaitoa, että hän pääsee perille siitä, mihin järjestelmään hän kuuluu, ja turhan usein käy tilanteita, että jotakin pykälää ja edellytystä hän ei sitten täytäkään ja jää ilman tukia. Esimerkiksi juuri ammattikorkeakouluissa opiskelussa on tullut esille paljon näitä ongelmia lisäkoulutukseen osallistumisessa. Samoja ongelmia on edelleen myöskin työttömien kouluttautumisessa, sekään ei ole vielä kunnossa. Tarvittaisiin todella kokonaisvaltainen selvitys opintorahan puolelta, kouluttautujan opintojen aikaisen turvan puolelta ja myöskin oppilaitosten puolelta, ja siinä pitäisi olla sekä opetusministeriön että työministeriön nykyisten järjestelmien mukana.

Arvoisa puhemies! Lisäksi toivon, että kehitellään ennakkoluulottomasti myöskin tapoja, joilla palkansaajat ja kouluttautujat itse voisivat investoida omaan opiskeluunsa. On ollut esillä ajatus, että voitaisiin luoda yksityinen koulutusvakuutus, joka voisi olla jossakin tapauksessa myöskin verovähennyskelpoinen. Mielestäni näitä pitäisi nyt rohkeasti kehitellä, koska jos ajatellaan tulevaisuutta, niin meillä on erittäin suu-

ret elinikäisen oppimisen tarpeet ja olisi hyvä rohkaista myöskin kansalaisia itse investoimaan omaan oppimiseensa.

[5] **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa puhemies! Minusta ed. Aula edellä käsitteli hyvin tärkeitä asioita. Minusta kokonaisuus, joka nyt tämän kolmannen vaiheen kautta tavallaan rakentuu koko koulutusvakuutusta ajatellen, pitää sisällään kyllä jo tässä vaiheessa monia todettavia epäkohtia.

Aikaisemmat kokemukset ovat selvästi osoittaneet, että koulutusvakuutuksen käyttö ei ole noussut alkuunkaan sille tasolle, mitä alun alkaen ajateltiin. Voisiko sanoa näin, että tätä järjestelmää edelleen leimaa tuotantolähtöisyys? Me emme ole rohjenneet pysähtyä riittävästi todella siihen, mitä aikuiskoulutuksen tarpeet todella merkitsevät. Sen vuoksi toivoisi, että eheyttävä kokonaistarkastelu saataisiin mahdollisimman nopeasti aikaan. Tähän liittyy mielestäni myös yksityisten kouluttajatahojen selvä mukaan ottaminen. Ne todella palvelevat myös aikuisten uusia ammattivalmiuksien koulutustarpeita, ja ne pitäisi ottaa nykyistä avoimemmin mukaan.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

8) Hallituksen esitys vuoden 2000 kolmanneksi lisätalousarvioksi

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys HE 191/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 34/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34.

Ensin sallitaan yleiskeskustelu lisätalousarvioesityksestä kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on tehtävä yleisperusteluja koskevat ehdotukset.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä esitellään ehdotusten tekemistä varten ensin menot pääluokittain ja luvuittain, sitten tulot osastoittain ja luvuittain ja sen jälkeen talousarvion tasapainoa koskeva lausuma. Lopuksi esitellään mietinnön toinen ja kolmas ponsi, jotka koskevat lisätalousarvion julkaisemista ja soveltamista.

Jos mietintöä ei muuttamattomana hyväksytä, lähetetään asia työjärjestyksen 59 §:n 4 momentin mukaisesti takaisin valtiovarainvaliokuntaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Yleiskeskustelu:

[1] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta esittää kolmatta lisätalousarviota hyväksyttäväksi erittäin lyhyen kaavan mukaan. Tähän esitykseen ei myöskään liittynyt yhtään lisätalousarvioaloitetta.

Tämän vuoden kolmannen lisätalousarvion keskeinen sisältö liittyy tuloveron tuoton arvioitua nopeampaan kasvuun. Tuloveron tuotto on kasvanut 4,5 miljardia markkaa vielä siitä, mitä toisessa lisätalousarviossa arvioitiin. Lisäksi tässä on mukana eräitä osinkotuloja, joiden jälkeen ylijäämäksi jää runsaat 5,3 miljardia markkaa, mikä esitetään käytettäväksi velkojen kuolettamiseen.

Verotulojen kasvu on tietysti myönteinen asia. Verolähteet, joista tämä ylimääräinen tai tavallaan odottamaton verotuotto on tullut, ovat sen tyyppisiä, että niitä on varmaan ollutkin aika vaikea ennakoida. Ne ovat juuri optioiden tuottamia lisäverotuloja, jäännösveroja, erilaisten pääomatulolähteitten veroja, varallisuudesta, luovutusvoiton verotuksesta jnp. tulleita verotuloja.

Toinen erä, joka tähän liittyy, on 900 miljoonaa markkaa yhteisöveron tuoton lisäystä. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion, kunnan ja seurakuntien eli yhteisöveron jakajien, veronsaajien, väliset maksuunpano-osuudet ovat olleet alkuvuodesta sellaiset, että valtio jää tässä saamamieheksi 900 miljoonan markan verran eli perii sen verran yhteisöveroja takaisin nyt vielä kunnilta ja seurakunnilta.

Mietinnöstä käy ilmi, että tämän lisätalousarvion jälkeen tänä vuonna valtion velan nettokuoletukset nousevat siis peräti reiluun 28 miljardiin markkaan, joka on tietysti aika kunnioitettava ja mittava rahasumma.

Talousarvioehdotuksessa esitetään nettokuoletuksiin käytettäväksi 5,3 miljardia markkaa. Toteutuuko erä tämän suuruisena summana, se jää itse asiassa vielä loppuvuodesta nähtäväksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan puolet nettokuoletusten summasta toteutuu sillä tavalla,

että jätetään lyhytaikaista velkaa ottamatta. Toinen puoli tästä on riippuvainen siitä, millä tavalla onnistuu valtion joukkovelkakirjoista järjestettävä seuraava niin sanottu huutokauppa, jossa pyritään valtion velkapapereita ostamaan ennenaikaisesti pois markkinoilta niiden nykyisiltä haltijoilta. Sen perusteella, onnistuuko tämä vaiko ei, nähdään, mikä aivan lopullinen nettokuoletusten määrä on. Jos nämä huutokaupat eivät onnistu, sitten loppu, reilut pari miljardia markkaa, jää valtion kassaan ja on käytännössä tämän lisätalousarvion ylijäämää.

On sinänsä mielenkiintoinen kysymys, onnistuuko näiden velkojen takaisinosto, koska tästä lisätalousarviostahan käy selville, että valtion lainojen takaisinostoja tänä vuonna ei ole pystytty tekemään aivan siinä tahdissa kuin on ajateltu, jonka seurauksena niin sanottu pääomatappioiden määrä jääkin 250 miljoonaa markkaa vielä tähän asti arvioitua pienemmäksi. Tämä johtuu siitä tietenkin, että ainahan ei hinnalla millä hyvänsä kannata näitä lainoja takaisin ostaa, vaan on tietysti olennaista, että toiminta on myös omalta osaltaan kustannustehokasta. Mutta tästä nyt ei valtiolle sinänsä mitään suurempaa ongelmaa koidu, vaan ne paperit jäävät sinne velkasalkkuun ja niitä kaupataan sitten jonakin toisena, otollisempana hetkenä uudelleen.

Arvoisa puhemies! Tähän loppuu valiokunnan mietinnön esittely. Ihan henkilökohtaisena näkemyksenä vielä lopuksi valtiontalouden ylijäämästä.

Varmasti jatkossa ja ensi vuoden aikana on syytä eduskunnassakin arvioida ja miettiä, miten valtiontalouden ylijäämää loppujen lopuksi halutaan käyttää. Minusta on ihan selvää, että sitä on ensinnäkin käytettävä valtion velan lyhentämiseen. Se luo pitkällä tähtäimellä mahdollisuuksia hyvinvointipalveluittenkin parantamiseen, ja velkaa on edelleen aika paljon. Toiseksi sitä on käytettävä verotuksen alentamiseen. Se luo myös tulevaisuuden mahdollisuuksia työllisyyden ja yrittäjyyden kautta. Kolmantena tulisi myös miettiä, tulisiko ylijäämää käyttää nykyistä hiukkasen enemmän myös palveluiden puutteiden korjaamiseen ja erityisesti alueellisen kehityksen tasapainottamiseen sekä yliopisto-opetuksen, perustutkimuksen ja yleensä tutkimuksen ja kehittämisen voimavarojen parantamiseen.

Nämä kaikki kolme asiaa, tutkimus- ja kehittämisvarat, alueellisen kehityksen voimavarat, julkisten palvelujen voimavarat ovat sellaisia, että niillä kuitenkin pitkällä tähtäimellä luodaan myös kasvun edellytyksiä. Jos julkisissa palveluissa, aluekehitysvaroissa tai tutkimus- ja kehitysvaroissa on kovin pitkään puutteita, ongelmat myöskin kertautuvat valtiontaloudessa ja yhteiskunnan kehityksessä, eli niitä alueita pitäisi myös kyetä aikanaan ja hyvissä ajoin korjaamaan. Varsinkin ne investoinnit, joita kohdennettaisiin aluekehityksen tasapainottamiseen, toisaalta tulisivat myös takaisin sitä kautta, että ne vähentäisivät erityisesti kuntien menoja, koska kyllähän täällä Pääkaupunkiseudullakin palvelurakenneinvestoinnit ovat valtaisat siitä syystä, että muuttoliike on tällä hetkellä niin nopea.

[2] **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Eduskunta käsittelee kolmatta lisätalousarviota varsin nopeassa aikataulussa. Niin kuin valiokunnan puheenjohtaja ed. Aula esittelyssä totesi, tässä korjataan tulo- ja varallisuusverokertymää jo kolmannen kerran tänä vuonna. Kuten tiedetään, tämän vuoden ensimmäisellä lisätalousarviolla tulo- ja varallisuusverokertymää nostettiin 5 miljardilla markalla ja toisella lisätalousarviolla 600 miljoonaa markkaa sekä kolmannella 4,5 miljardia markkaa eli yhteensä 10 miljardia 100 miljoonaa markkaa.

Tämän vuoden talousarvioesityksessä, vertailun vuoksi voidaan mainita, tulo- ja varallisuusverokertymäksi ennakoitiin 67 miljardia 201 miljoonaa markkaa. Eli voidaan todeta, että vuosi sitten eduskunnan hyväksymässä tämän vuoden talousarviossa tulo- ja varallisuusverokertymä arvioitiin 15 prosenttia liian pieneksi, kun nyt tiedossa olevat muutokset nostavat koko vuoden tulo- ja varallisuusverokertymän 77 miljardiin 301 miljoonaan markkaan.

Puhemies! Tämän lisäksi tiedämme, että eduskunnassa on parhaillaan käsittelyssä ensi vuoden talousarvioesitys, jossa tulo- ja varallisuusveroa arvioitiin kertyvän alkujaan ensi vuonna 71 miljardia 645 miljoonaa markkaa. Tätä korjattiin hallituksen esityksellä marraskuun puolivälissä niin, että tulo- ja varallisuusverokertymän oletetaan ensi vuonna olevan 74 miljardia 715 miljoonaa markkaa eli arviolta 2,5 miljardia markkaa vähemmän kuin me nyt hyväksymme kolmannessa lisätalousarviossa. Totta kai tässä on kysymys siitä, että verohelpotuksia on tiedossa, mutta toisaalta — tulen vähän myöhemmin siihen — myöskin talouskasvun odotetaan edelleen olevan ripeää, ja kyllä me ilmeisesti ja toivottavasti

olemme siinä tilanteessa, että saamme ensi vuonnakin korjata ylöspäin näitä lukuja. Minun arvioni on, että näin tapahtuu.

Olen ymmärtänyt täällä parillakin kyselytunnilla ministeri Niinistön huolen siitä, että talouskasvu maailmalla on jonkin verran hiipumassa ja sillä on myöskin vaikutusta Suomeen. Se on aika todennäköistä. Esimerkiksi tällä hetkellä on selvästi nähtävissä, että myyntivoittoja ja optioita ei kerry enää samassa määrin kuin on parin viime vuoden aikana kertynyt, joten tässä on varmasti jonkin verran muutosta tapahtumassa. Silti kaikesta huolimatta, niin kuin tiedämme, esimerkiksi lokakuussa valtiovarainministeriö vielä ennusti talouskasvun jatkuvan siten, että tänä vuonna talouskasvu olisi 4,2 prosenttia.

Puhemies! Kun katsellaan menoja, voidaan todeta, että kolmannen lisäbudjetin ylijäämä ohjataan, niin kuin ed. Aula totesi, kokonaan velan maksuun. Niin kuin hän sanoi, kaiken kaikkiaan tänä vuonna velkaa lyhennetään 28,3 miljardia markkaa, kun alun perin hallituksen esitys tälle vuodelle oli 5,9 miljardia markkaa. Eli kaiken kaikkiaan, herra puhemies, me pystymme viisinkertaisesti maksamaan sen, mitä vuosi sitten ajateltiin, nettokuoletuksina valtion velkaa.

Se on varmasti sinänsä, niin kuin ed. Aulakin totesi, myönteistä, mutta kyllä ed. Aulan näkemykseen yhdyn siitä, että eduskunnassa pitää pohtia myöskin niitä erilaisia seurauksia. Tulen, herra puhemies, siihen asiaan, mistä ed. Aula puhui, nimittäin tämän velan ehkä voi nyt sanoa yllättävästä ja odottamattomasta takaisinmaksusta koituviin mahdollisiin vaikutuksiin. Minulla on Kauppalehdestä lokakuun 5. päivältä eräs lehtileike, jossa Valtiokonttorin johtaja Satu Huber toteaa, että valtiolle koituu ylimääräisiä menoja siitä, että valtionvelkaa lyhennetään arvioitua nopeammassa aikataulussa. Hän toteaa näin: "Viime keväänä markkinoilla alettiin odottaa jopa kymmenien miljardien markkojen kertamälliä, kun keskustelu Soneran myynnistä pääsi vauhtiin. Seurauksena oli, että esimerkiksi valtion 10 vuoden lainan hinta nousi selvästi. Lainapapereiden haltijat eivät olleet entiseen tapaan halukkaita myymään niitä ennen aikojaan valtiolle. Uusi tilanne näkyi korkoeron supistumisena Saksaan. Ero oli kapeimmillaan 0,1 prosenttiyksikköä. Jos valtio olisi tässä tilanteessa ostanut liian innokkaasti lainoja takaisin, olisi veronmaksajille tullut tuntuva tappio." Näin toteaa siis Valtiokonttorin johtaja Satu Huber.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta, että kansanedustaja Antero Kekkonen on tämän vuoden maaliskuussa jättänyt kirjallisen kysymyksen tästä asiasta, ja hänen kysymyksensä loppuosa kuului näin: "Kuinka nopeasti olisi mahdollista lyhentää esimerkiksi puolet valtionvelan määrästä ja kuinka paljon siitä koituisi ylimääräisiä kustannuksia?" Vastauksessaan ministeri Niinistö toteaa seuraavaa: "Velan ennenaikaisesta takaisinmaksusta ei aiheudu lisäkustannuksia. Julkisuudessa esitetty ajatus lisäkustannuksista perustuu väärinkäsitykseen, että edellä kuvattu velan markkina-arvon eroavuus nimellisarvosta aiheuttaisi sinänsä lisäkustannuksen."

Puhemies! Niin kuin totesin, ainakin minä olen jotenkin ymmärtänyt, että Valtiokonttorin rahoitusyksikön johtajan Satu Huberin näkemys on toinen. Hänen mielestään valtiolle aiheutuu lisäkustannuksia siitä. Ehkä tässä yhteydessä on syytä korostaa sitä, mikä mielestäni kuuluu nimenomaan eduskunnalle, ja lainaus: "Satu Huberin mukaan järkevää voisi olla, että valtio sijoittaisi ainakin osan äkkiä tulevista suurista summista vaikkapa Italian, Saksan ja Ranskan muutaman vuoden joukkolainoihin. Huber korostaa, että sijoitusvaltuuksien muuttaminen on poliittinen kysymys, joka pitää ratkaista eduskunnassa. Eduskunnan mietittävää on myös se, kuinka suuren kassan valtio tarvitsee."

Puhemies! Minun mielestäni tämä on asia, jonka toivoisin ed. Aulan kautta ainakin välittyvän valtiovarainvaliokuntaan. Valtiovarainvaliokunta voisi tätä asiaa ehkä perusteellisemmin selvittää, mitä tässä olisi tehtävissä ja onko tämä rahoitusyksikön johtajan Satu Huberin esitys sellainen, joka pitäisi ottaa huomioon.

Puhemies! Ihan lopuksi vielä yhdyn hyvin pitkälti niihin näkemyksiin, joita ed. Aula esitti siitä, että valtion velan maksu on tärkeää. Me saatamme tulla muutaman vuoden sisällä siihen tilanteeseen, että me emme enää pystykään velkaa lyhentämään ollenkaan, emme siis tässä tahdissa, mutta ehkä emme ollenkaan. Riippuu enemmän siitä, miten maailmantalouden veturin Yhdysvaltojen kehitys menee, koska se nyt näyttää ratkaisevan. Jokaista pörssiyötä Amerikassa seuraa samanlainen pörssipäivä Suomessa. Me olemme hyvin riippuvaisia tällä hetkellä maailmantalouden kehityksestä. Minäkin olen sitä mieltä, niin kuin ed. Aula totesi, että julkisten palvelujen kehittäminen, tutkimukseen ja kehitykseen edelleen lisäsijoittaminen ja aluekehitys

ovat sellaisia asioita, joita pitäisi vakavasti huomioida.

Puhemies! Otan vain yhden esimerkin, tiet. Kyllä aivan selvästi joka puolelta maata kuuluu viestejä siitä, että kun tiet päästetään riittävän huonoon kuntoon, tulee paljon kalliimmaksi sen jälkeen, kun tiet joudutaan sitten uudelleen kunnostamaan. Sama koskee tietysti rautateiden kehittämistä. Esimerkiksi kun vertaa eurooppalaiseen rautatieverkkoon, mehän olemme selvästi jäljessä nopeitten junien osalta. Me tietysti ymmärrämme, että Suomen infrastruktuuri on vähän erilainen. Me olemme suuri maa, ja täällä on vähän asukkaita. Joka tapauksessa paljon on tehtävissä. Järkevällä tavalla rahaa sijoittamalla me voimme säästää tulevaisuudessa. Tässä suhteessa toivoisin tosiaan, että eduskunnassa käytäisiin myöskin vähän laajempaa keskustelua siitä samalla, kun kerran vielä sanon, että ymmärrän ministeri Niinistön huolen siitä, että maailmantalouden tilanne on muuttumassa ja mekin saatamme joutua Suomessa aika nopeastikin uuden tilanteen eteen.

Puhemies! Ihan lopuksi lainaan kuitenkin vielä ehkä sen lausunnon pohjaksi, jonka olen pari kertaa eduskunnan istunnossa sanonut, kun olen väittänyt, että Suomi noudattaa Euroopan unionin kireintä talouspolitiikkaa, seuraavaa. Meillä oli viime perjantaina suuren valiokunnan kokouksessa Ecofinin kokouksen valmistelu, joka pidettiin 27. päivänä, siis tällä viikolla. Lausunnossa todetaan Suomen vakausohjelmasta muun muassa: "Lausuntoluonnos tukee valittua finanssipoliittista strategiaa, joka tähtää 4,5 prosentin suuruisen julkisen talouden ylijäämän säilyttämiseen samalla, kun verorasitusta pyritään keventämään."

Puhemies! Kun tiedetään, että esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa edelleen julkinen talous on jonkin verran alijäämäistä, sillä, että me olemme Suomessa näin puhdasoppisia ja varmasti omalla tavallaan ihan oikeallakin tiellä, ei valitettavasti esimerkiksi euron kehitykseen kovin paljon vaikuteta. Ei euro heilu Suomen kireän tai vähemmän kireän talouspolitiikan takia sinne eikä tänne, vaan se on erityisesti Saksasta, mutta myöskin Ranskasta osaksi kiinni. Sen takia ehkä sittenkin me voisimme ajatella, että hyvinvointipolitiikkaa voitaisiin harrastaa.

Lopuksi sanon vain sen, että kun nyt eduskunta on päättänyt 200 miljoonan markan lisäyksistä, jotka koskevat eläkeläisten aseman parantamista, niin tässä nyt jo jotkut varoittelevat siitä, että me olemme samalla tiellä kuin kymmenen vuotta sitten. Puhemies, me olemme aivan eri tilanteessa kuin kymmenen vuotta sitten. Minusta on vähintä, mitä eduskunta nyt voi päättää, se, mitä hallituspuolueitten ryhmänjohtajat ovat sopineet.

[3] **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Muutama ajatus tästä lisäbudjetista, vaikka edustajakollega Aula sitä varsin hyvin jo esitteli ja hyvin analyyttisen puheenvuoron käytti myöskin ed. Elo käsitellessään asiaa. Niin kuin tässä todetaan, tässähän selkeästi on kysymys siitä, että meillä arvioidut verokertymät ovat olleet niin mittavat, että hallitusryhmien yhteisen linjauksen mukaisesti niitä sitten käytetään velan lyhennykseen pääsääntöisesti. Siinä mielessä linja on aivan oikea, että meillä edelleenkin on lähes 400 miljardia valtiolla velkaa, joka on se hyvinvointipuskuri, jonka käytimme lama-aikana hyväksemme. Sitä on syytä nyt tässä vaiheessa, kun taloudellinen kehitys on jo seitsemättä vuotta myönteinen ja talouskasvu edelleenkin runsaat 4 prosenttia, jatkaa, jotta voisimme sitten myöskin varautua väistämättä eteen tulevaan huonoonkin suhdannevaiheeseen. Siitä me emme pääse ympäri.

Tässä mielessä 28,3 miljardin velan lyhennykset ovat merkittävä ja tärkeä asia. Mutta aivan niin kuin ed. Elo totesi mainitessaan verokertymäarvioita, ylitämme arvioita noin 15 prosentilla. Siitä ehkä muutaman luvun voisin ottaa. Optiotulojen osalta on kertymää arviolta noin 5,7 miljardia. Tiedetään, että niiden osalta saattaa olla, että ensi vuonna löytyy vielä lisäpotkua, saattaa olla, että jos suhdanteet menevät huonosti niin kuin eräissä yrityksissä ovat menneet, ne eivät myöskään laukea. Toisaalta toinen merkittävä asia, joka paljolti mielestäni on aiheuttanut merkittävää ylitystä tulo-odotuksissa, on luovutusvoitot, vähän runsas 17 miljardia. Tässä on kasvua noin 57 prosenttia edelliseen vuoteen nähden. Tämäkin on sellainen erä, joka todennäköisesti on kertakäyttöerä mieluummin kuin sellainen, josta voitaisiin arvioida, että se vuosittain tapahtuu. Näin ollen joudumme katsomaan, että on varsin hankalaa ollut arvioida näitä tulokertymiä. Toivon mukaan nyt elämme vaihetta, jossa kasvu edelleenkin meille olisi suotuisaa.

On oikeastaan ollut miellyttävää nähdä se, että Lipposen hallitus on kuitenkin pitänyt kiinni aika

sitkeästi siitä ohjelmasta, joka on perustunut siihen, että talous tervehdytetään. Näin on tapahtunut. Me teemme jo toista kertaa ylijäämäistä budjettia. Samanaikaisesti on päästy lyhentämään velkaa, mikä on mielestäni aivan erinomaisen merkittävä asia juuri sen puskuriefektin takia, ja nimenomaan myöskin niin, että velan lyhentäminen ja sitä kautta tapahtuva korkomenovähenemä antaa meille liikkumavaraa muuhun talouden hoitoon. Yhtä lailla merkittäviä mielestäni ovat veronkevennykset, jotka ovat varsin mittavat niin ensi vuodelle ajateltuina kuin myöskin vielä seuraavalle vuodelle. Nämä ovat kysymyksiä, joiden kautta pyritään varmistamaan, että myönteinen kasvu-ura tapahtuisi.

Mutta meidän tulee myöskin muistaa, että verokertymissä on tulossa epäilemättä eteen vaihe, jossa joudutaan tarkastelemaan asioita toisellakin tavalla. Me olemme harmonisoimassa verotusta, minkä johdosta eräät arviot lähtevät siitä, että lähivuosina veropohjaan olisi tulossa useiden miljardien lovi ajatellen muun muassa alkoholiverotuksen ja autoverotuksen harmonisointia. Totta kai, sitä mukaa kuin myöskin ansiotulojen verotusta kevennetään, siellä syntyy tilanne, joka toisaalta vie pohjaa, mutta toisaalta mahdollistaa työllisyyden ja siten työttömyysmenojen vähenemisen kautta sen, että tämä on mielekäs ratkaisu. Tässä mielessä on aivan hyvä, että olemme kurinalaisesti etenemässä myöskin jatkossa.

Yhdyn myöskin siihen ajatukseen, että meidän tulisi selkeästi katsoa tulevaisuuteen. Hallitus omalta osaltaan viime keväänä antoi paljon puhutun tulevaisuuspaketin. Se on mielestäni yksi linjaus siihen suuntaan, että ainoastaan järkevästi investoimalla tulevaisuuteen voimme olla kehittämässä sellaisia tilanteita, sellaisia mahdollisuuksia ja olosuhteita, joissa kehittyy Nokian kaltaisia ilmiöitä. Tämän tyyppisiä tulevaisuusinvestointeja meidän tulee viedä eteenpäin.

Yhtä lailla täytyy miettiä, millä tavalla muilta osin voimme vastata siihen haasteeseen, joka lähivuosina eteen tulee. Ikääntyminen, eläköityminen ja sitä kautta odotettavissa olevat aika laajat haasteet sosiaaliturvan ja eläketurvan rahoitusten osalta ovat ongelmia, joita ei myöskään mielestäni pidä ohittaa, vaan tässä mielessä näen, että talouspolitiikan tulee olla jäntevää, sen tulee olla kurinalaista. Löysään, populistiseen linjaukseen meillä varmastikaan ei ole varaa.

Itse näen lähitulevaisuudessa ehkä suurimpana peikkona inflaation, joka valitettavasti meillä on johtanut siihen, että olemme ajautuneet Euroopan unionin alueella niin sanotuksi korkean inflaation maaksi. Tämän takia on tärkeää, että esimerkiksi palkkaratkaisuissa voitaisiin entistä selkeämmin noudattaa maltillista linjaa ja sitä kautta olla ehkäisemässä palkkainflaatiota, koska tämä on todellakin kilpailukykymme ja työn hinnan osalta aivan keskeinen asia.

Arvoisa puhemies! Niin kuin alkuun totesin, linjat ovat hyvät ja jäntevät, ja uskon, että ensi vuoden budjetin yhteydessä meidän on aivan hyvä käydä keskustelua niistä ajatuksista ja painotuksista, mitä eteen on rakentumassa, pitäen mielessä kurinalaisuuden ja sen, että myöskin maailmalla on selviä indikaatteja, selviä merkkejä, siitä, että suhdanteet ovat taittumassa. Muun muassa USA:n suunnalta on varsin selkeitä merkkejä puhumattakaan Aasiasta, jossa Japanin talous on vieläkin erinomaisen suurissa vaikeuksissa. Tässä mielessä holtittomuuteen meillä ei ole varaa.

4 **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Tässä salissa on puhuttu varsin paljon köyhyydestä ja etenkin vanhusten huonosta tilasta ja huonosta ja epäinhimillisestä hoidosta ennen vuoden 99 eduskuntavaaleja ja jälleen ennen vuoden 2000 kunnallisvaaleja, mutta väliaikoina vähemmän. Nyt onneksi valtiovarainvaliokunta on tehnyt ed. Elon mainitseman lisäyksen eläkeläisten hyväksi ensi vuoden budjettiin. Tämä on varsin vaatimatonta, kun ajattelemme 200:aa miljoonaa verrattuna edustajien mainitsemaan 28 tuhanteen miljoonaan markkaan, joka tänä vuonna on tullut lisätuloja, jotka on pääasiassa suunnattu valtionvelan pienentämiseen.

Tietysti kertaluontoiset tulot ovat sellaisia, että niiden päälle on vähän hankalaa pysyvää menojärjestelmää rakentaa, mutta joka tapauksessa, kun valtionvelka pienenee tällaisella vauhdilla, on tietysti selvää, niin kuin ed. Kantalainen mainitsi, että velanhoidon kulut pienenevät, jolloin jää pelivaraa. Se pitäisi suunnata nimenomaan niiden suomalaisten hyväksi, joilla on vähemmän taloudellisia menestymisen mahdollisuuksia ja jotka elävät todellakin taloudellisesti tiukkaa elämää tämän hetken korkeasuhdanteessa. Se on tietysti se etiikka, jonka uskon meidän kaikkien jakavan.

Näin ollen kannatan ed. Elon esiin nostamaa ja muidenkin mainitsemaa taloudellisen väljyyden suuntaamista myös peruspalvelujen ylläpitämiseen, mihin myös ed. Aula viittasi, ja pidän sitä hyvin tärkeänä, nimenomaan tiestöä ja rautateitä ja myös innovatiivisia uusia avauksia infrastruktuurin kannalta, esimerkiksi uusia rautatielinjauksia.

5 **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Tulo- ja varallisuusveron tuotto on kuluvana vuonna muodostumassa lähes kuudenneksen arvioitua suuremmaksi. Se on sinällään hyvä. On kuitenkin todettava, että työllisyyden paraneminen ei ole tapahtunut tasaisesti. Meillä on edelleen alueita, joilla työttömyyden taso on huolestuttavan korkea. Meillä on myös paljon niitä väestöryhmiä, joiden tulokehitys on hyvästä talouden tilanteesta ja talouskasvusta huolimatta päinvastoin alentunut. Sitten meillä on suuri joukko niitä, jotka silloin kun Lipposen ensimmäinen hallitus aloittaessaan teki säästöbudjetin, menettivät omista jo niukoista tuloistaan, mutta eivät ole hyötyneet myöskään hyvinvoinnin kasvun hedelmistä. Tässä mielessä, arvoisa puhemies, on syytä keskustelussa nostaa esille ne toimet, joilla hyvinvoinnin jakaantumista sekä alueiden että väestöryhmien välillä kyettäisiin parantamaan ja tasapainottamaan.

Sinällään suuri linja on oikea. On tarpeen luoda valmiutta talouden kasvun heikkenemisen varalle lyhentämällä valtionvelkaa. Se on kuitenkin tehtävä järkevästi ja niin, ettei tapahdu menetyksiä, joihin ed. Elo omassa puheenvuorossaan viittasi. Ei ole mitään järkeä siinä, että valtio lyhentää sellaisia lainoja, joista joutuu suhteellisesti sitten maksamaan ylimääräisiä kustannuksia tilanteessa, jossa kassan tuotto olisi saatavissa muualtakin ja käytettävissä hyvinvointipalvelujen ja alueellisen kehityksen tasapainottamiseen.

Toisena on tärkeää, että verotuksessa edetään, kuten ed. Aula totesi, alentamisen tietä. Tässäkin on syytä painottaa toimenpiteet oikein. On tarpeen antaa myös niille, jotka ovat kantaneet raskainta vastuuta talouden kehityksen eteen, kasvun eteen, ja tehneet hyvinvoinnin kannalta tärkeää työtä. Pienituloisten ja keskituloisten tai myös niiden, jotka eivät suoranaisesti verotuksen alentamisesta hyödy, asemasta on huolehdittava.

Kolmantena ed. Aula otti esille tavoitteet, joita keskusta on pitänyt tärkeinä ja jotka olivat muun muassa presidentinvaalien alla ja nyt myös kunnallisvaalien alla hyvin näyttävästi esillä kaikillakin puolueilla, eli hyvinvointipalvelujen säilyttämisen, alueellisen kehityksen tasapainottamisen ja niiden puutteiden korjaamisen, joita nyt on laman seurauksena merkittävästi edelleen yhteiskunnan eri osissa ja eri väestöryhmien kohdalla.

On tärkeää, että säilytetään infrastruktuuri kautta maan, palveluvarustus ja se peruskunto tiestö ja myös tietoliikenneyhteydet esimerkkinä mainiten. Tähän liittyy myös se selkeä tavoite, että luodaan edellytykset tasapainoisemmalle alueelliselle kehitykselle ja työllisyyden tasapainoisemmalle kehitykselle. Se on varminta toimintapolitiikkaa myös lähestyviä vaikeampia talouden aikoja ajatellen. Kukaan meistä ei tietenkään lamakausia toivo, mutta niitä vain sattuu. On todennäköistä, että hyvän talouden kasvun jälkeen on tulossa hitaampi kasvu, vaikeammat ajat, ei vain meillä Suomessa, vaan erityisesti johtuen lähinnä maailmantalouden ja meille tärkeiden talouksien kehityksestä.

Kasvun edellytyksistä on siis huolehdittava ja hyvinvointipalvelujen järjestämisestä kautta maan. Tässä mielessä tulee selkeästi esiin myös kuntien talouden tilanne. Nehän vastaavat pääosaltaan hyvinvointipalveluista. Eriytyminen kuntatalouksien välillä on huolestuttavan suuri. Tähän samaan ryhmään kuuluvat myös seurakunnat, jotka tekevät hyvin tärkeää työtä. Monien seurakuntien talouden tilanne on merkittävästi heikentynyt erityisesti vuosi sitten tehdyn yhteisöveron leikkauksen seurauksena. Jopa viidenneksen ja enemmänkin on ollut seurakuntien talouden menetys muun muassa Pohjois-Karjalassa useissa seurakunnissa.

Mielestäni taloudellisten voimavarojen suuntaaminen näihin ongelmakohteisiin on sittenkin koko yhteiskunnan etu. On tarpeen tässäkin tilanteessa korostaa, että silloin kun on taloudellisesti parempaa aikaa, silloin pitää kaikkien siitä myös saada osansa. Silloin pitää nimenomaan tasapainottaa kehitystä ja hyvinvointipalvelujen saatavuutta ja kansalaisten tasavertaisuutta myös taloudellisessa mielessä. Monessa tilanteessa tiukat säästöt voivat koitua tulevina vuosina moninkertaisina kustannuksina yhteiskunnan maksettaviksi. Sekin olisi syytä tässä arvioida. Mielestäni on siis nähtävä se, että yhteiskunnan kokonaisetu ei voi olla hyvin kapeasti tarkasteltuna se,

millä tahdilla valtionvelkaa kyetään lyhentämään.

[6] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Halusin vastata ed. Elolle, joka käsitteli valtion velanhoitopolitiikkaa. Valtiovarainvaliokunnassa ja sen verojaostossa on kyllä aika moneen kertaan keskusteltu siitä, että velanhoidon täytyy olla nimenomaan kustannustehokasta. On selvää, kun näitä velan lyhennysmahdollisuuksia tulee aika lyhyellä aikavälillä, se aiheuttaa ongelmia, koska määräänsä enempää ei voi valtionvelkaakaan lyhentää. Lyhennysmäärähän riippuu luonnollisesti siitä, paljonko kunakin vuonna velkapapereita erääntyy ja kuinka paljon niitä ostetaan ennenaikaisesti pois markkinoilta. On varmasti niin kuin ed. Elo sanoi, että jos aletaan puhua, että valtio tulee ostamaan niin ja niin paljon velkapapereita takaisin, niin ne, joilla hallussaan papereita on, nostavat sitä hintaa, jolla he ovat halukkaita ne myymään. Varmasti osittain juuri tästä johtuu, että niin sanottuihin pääomatappioihin varattua määrärahaa ei ole tarvinnut kokonaan käyttää, koska Valtiokonttori on varmaan arvioinut, ettei kannata määräänsä enempää tarjotakaan takaisinostoista. Valtiovarainvaliokunta on aikaisemmassa mietinnössä ehdottanut pohdittavaksi, tulisiko ylijäämää ja myöskin valtionyhtiöiden myyntituottoja esimerkiksi rahastoida, jotta ne olisivat joustavammin käytettävissä ja velanhoitoa voitaisiin suunnitella pidemmällä aikataululla eikä se olisi näin tempoilevaa. Toisaalta syksyllä säädettiin semmoinen laki, jolla mahdollistettiin kassaylijäämän käyttö entistä joustavammin myöskin velkojen lyhentämiseen.

Arvoisa puhemies! Vielä ihan lopuksi, totta kai tämän ylijäämän taustalla on monia poikkeuksellisia tekijöitä: Soneran myynti ja Pohjolan osakeanti. Kyllä kaikki konsensusarviot valtiontalouden kehityksestä tulevina vuosina lähtevät siitä, että ylijäämää tulee olemaan 10—15 miljardia normaalilla talouskehityksellä. Kyllä aikamoinen mullistus pitäisi tapahtua, että miinuksen puolelle mentäisiin.

[7] **Mauri Pekkarinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Kuuntelin tätä mielenkiintoista keskustelua jonkin aikaa työhuoneestani käsin, ja pari ajatusta ehkä tähän lisäksi. En tiedä, ovatko ne välttämättä ristiriidassa, eivät välttämättä edes täydentäviä, mutta sellaisia näkökulmia joka tapauksessa aion avata, jotka eivät tähän asti esillä ole olleet. On tietysti tavattoman hyvä, että voidaan kirjata verotulojen ennakoitua huomattavasti parempia lukemia lisätalousarviossa. Ilman muuta näin on asian laita. Keskustelu siitä, mikä näitten myönteisten lukujen takana on tai mikä on niiden anatomia, mitä niitten takaa löytyy, talouspoliittisia ilmiöitä ja tekijöitä, on jäänyt vähän vähemmälle.

Oecd:n tutkijat kävivät taannoin tutkimassa Suomen taloutta. Erään raportöörin ja arvion mukaan ainakin yksi kolmasosa Suomen talouden viime aikojen kasvusta on seurausta heikosta eurosta. Näin kuuluu väite Oecd:n suunnalta. Tämänsuuntaisia arvioita tehdään myöskin Euroopan keskuspankin suunnalla. Arviot suuruudesta ovat vähän erilaisia. Kaikki eivät yhdy välttämättä yhteen kolmannekseen, mutta joka tapauksessa kaikista EU-maista, ennen kaikkea kaikista euromaista, Suomi kuuluu kahden eniten heikosta eurosta menestyneen maan joukkoon. Haluan korostaa, että Suomen talouden omat perustekijät, fundamentit, eivät missään tapauksessa olisi edellyttäneet Suomen valuutan devalvoitumista sillä tavalla, niin kuin nyt on tapahtunut. On muun Emu-alueen talouden tilanteen saldoa ja satoa se, että markkamme, euron kansainvälisen ilmentymismuodon — sitähän se direktiivin mukaan tällä hetkellä on — on käynyt niin kuin sen on käynyt.

Välttämättä mitään vaaraa tällaiseen asiantilaan ei liittyisikään, mikäli Suomen kansantalouden tuottavuus olisi kehittynyt ja kasvanut reippaasti enemmän kuin muiden vertaistemme, tässä tapauksessa muiden EU-maiden kohdalla viime vuosien aikana on käynyt. Mutta niin paljon paremmin ei Suomen taloudellinen tuottavuus ole kehittynyt kuin muiden, että se poistaisi ne ongelmat, ne vaarat, jotka mielestäni kumminkin liittyvät kasvun anatomiaan. Jos se tällainen on, tai jos merkittävä osa siitä on tämän tapaista kuin tässä yritän kertoa, jos tämä pitää paikkansa, jos ne arviot, jotka on tehty meistä, Suomen taloudesta, jos ne pitävät paikkansa, vielä kertaalleen, väitän, että tuohon anatomiaan liittyy vissi vaara tulevaa aikaa ajatellen.

Ensinnäkin täytyy muistaa, kun nyt katsotaan ja tarkastellaan, mihin ovat kasvun hedelmät suuntautuneet, niin kuin monissa puheenvuoroissa on todettu, että hedelmät eivät ole jakautuneet kansantalouden sisällä kovin tasapuolisesti. Päinvastoin ne ovat kasvattaneet kansalaisten so-

siaalisia ja taloudellisia eroja tavalla ja mittasuhteissa, joita koskaan ennen Suomen historiassa ei ole nähty. Aineelliset erot ovat kasvaneet tavattoman nopeasti. En väitä, että absoluuttisesti kovin monien väestöryhmien tulot olisivat suoranaisesti vähentyneet, mutta sellaisiakin, niin kuin ed. Väistö kertoi, erityisesti maatalousväestöstä löytyy paljon, tuhansia sellaisia henkilöitä, joiden kohdalla näin on käynyt. Työttömiksi joutuneiden, erilaisten sosiaalietuuksien varassa elävien joukosta löytyy sieltäkin toki paljon sellaisia, joiden kohdalla on käynyt kerrotulla tavalla.

Myös alueellisesti on käynyt tavalla, josta ed. Matti Väistö teki hyvän kuvauksen. Erot myös taloudellisessa mielessä ovat kasvaneet. Erityisesti kuntakentän kesken on käynyt kummallisella tavalla. Lähes 300 kuntaa teki viime vuonnakin miinusmerkkisen tilinpäätöksen. Samaan aikaan neljän viiden parhaimman kunnan kohdalla kunnan kassaan kilahtaa huikea määrä sellaisia miljoonia, jopa miljardeja, jotka pahan päivän tullen siellä ovat apuna auttamassa pahimpaan varautumista. Tavoitteeni onkin sanoa, että talouden kasvun kansantalouden sisällä eri osa-alueille tuottamat puskurit eivät ole jakaantuneet oikein. Osalla kansantaloudesta puskurit ovat vahvistuneet ottamaan heikon päivän iskuja vastaan, mutta osalla kansantaloutta — se tarkoittaa alueita ja sosiaaliryhmiä, tulonsaajaryhmiä — osan kohdalla puskurit eivät juurikaan ole vahvistuneet hyvien vuosien aikana.

Jos tämä arvio vastaavasti pitää paikkansa, tähän liittyy vaara tulevasta. Se vaara on nimenomaan siinä ja sitä, ettei euron kurssi suhteessa dollariin, jeniin ja muihin maailman valuuttoihin ole lopullisesti niitattu siihen, mitä se tällä hetkellä on. Euro voi jokin päivä vahvistuakin tästä. On erittäin todennäköistä, että näin käy. Jos euro vahvistuisi vaikkapa 25 prosenttia, neljännekselläkään, vaikkapa 2—3 kuukauden aikana, jos niin kävisi, sen vaikutus Suomenkin talouteen olisi tavattoman suuri. Samalla tavalla kuin aikanaan euron heikkeneminen on vaikuttanut meihin enemmän kuin muihin EU-maihin, samalla tavalla kävi sitten päinvastaisessa tilanteessa: euron vahvistuminen vaikuttaisi Suomen talouteen enemmän kuin muiden maiden kohdalla EU:ssa tai Emu-alueella konsanaan käy. Tämä taas johtaisi nopeasti siihen, että verotulot vähenisivät. Kun verotulot vähenisivät, oltaisiin äkkiä uusien leikkausten kierteessä, tai jos ei välttämättä leikkausten kierteessä, uusia paikkauskonsteja kansantalouden niihin osa-alueisiin, jotka ovat muutenkin vähän heikosti toimeentulevia ja selviytyviä, uusia paikkausrahoja ainakaan niihin kohtiin välttämättä ei löytyisi.

Mikä minun johtopäätökseni tästä kaikesta on? Johtopäätös on, että finanssipolitiikassa tulisi nyt entistä määrätietoisemmin varautua siihen tosiseikkaan, että ainakaan se osa kasvusta, joka on nimenomaan heikon euron saldoa ja satoa, ei automaattisesti vedä Suomen talouden kasvua ja Suomen taloutta eteenpäin kovin monta vuotta tästä eteenpäin. Ainakin jollakin tavalla silmä pitää pitää auki myös siihen suuntaan, jossa näköpiirissä on euron vahvistuminen ja siitä seuraavat äsken kerrotun kaltaiset vaikutukset Suomen talouteen. Tämä ennen kaikkea edellyttäisi sitä, että nyt, kun kerran talous kasvaa, nyt kun kerran tavallaan Emu-puskureitten rakentamiseen ainespuita on, niitä ainespuita pitäisi käyttää nimenomaan kansantalouden heikompien osa-alueitten, väestöryhmittäin heikompien väestöryhmien, maantieteellisten alueitten kannalta heikompien maantieteellisten alueitten ongelmien poistamiseen tai pienentämiseen, tämän epätasaarvon pienentämiseen eikä suurentamiseen, niin kuin tällä hetkellä tapahtuu. Tämä lisäbudjetti ei anna tähän kaikkeen, mitä tässä toivon, nyt erityisiä mahdollisuuksia. Ne ovat muut asiayhteydet, missä tämän tyyppisten toiveitten toteuttamiselle edes teoriassa syntyy mahdollisuuksia. Varsinainen budjetti ensi vuodelle ja siihen liittyvät lait ovat tietysti sellaisia. Varsinaisen budjetin ja sen sisällön käsittelyn aika tulee muutaman päivän päästä, mutta kun se aika tulee uudestaan, aion palata siinä yhteydessä uudestaan tähän aihepiiriin, koska mielestäni äsken sanotussa on paljon sellaista, mihin meidän pitää Suomen finanssipolitiikassa varautua.

[8] **Mikko Elo /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen kiinnitti huomiota pariin mielenkiintoiseen tekijään.

Ensinnäkin, mitä tulee euroon, siitä meillä ei varmasti ole erimielisyyttä. Euro saattaa hyvinkin nopealla aikataululla, en kyllä, ed. Pekkarinen, usko, että kahden kolmen kuukauden aikataululla, mutta ehkä vuoden parin aikana vahvistua merkittävästikin, jolloin se tietysti merkitsee hyvin paljon meidän vientiteollisuutemme kilpailukyvylle. Jos nyt leikkisästi sanon, niin Amerikassa pörssi laskee varmasti eri syistä, mutta varmasti myös siitä syystä, että presidenttiä ei

saada valituksi, ja mitä kauemmin Amerikassa odotellaan presidenttiä, sitä todennäköisempää on se, että eurokin vahvistuu, koska euron vahvistuminen on selvästi taas sidoksissa Yhdysvaltojen talouden heikkouteen tai vahvuuteen.

Puhemies! Se toinen osa, josta ed. Pekkarinen puhui vähemmän, ehkä minun mielestäni on vielä mielenkiintoisempi: tuottavuuden kasvu. Olisi mielenkiintoista täällä eduskunnassa pohtia — ja ehkä tämäkin, ed. Aula, voisi olla valtiovarainvaliokunnan erään pohdinnan aihe — miten tuottavuus lasketaan. Meillä esimerkiksi viime vuoden tuottavuuden kasvu, muistan sen luvun ulkoa, oli 5,9 prosenttia. Siinä samassa todettiin, että julkiselle sektorille on laskettu nollakasvu, koska julkisen sektorin tuottavuuden kasvua ei pystytä mukaan mittaamaan.

Todellisuudessahan meillä tapahtui erittäin voimakas julkisen sektorin tuottavuuden kasvu 90-luvun alkuvuosina, kun ihmisiä lomautettiin ja irtisanottiin sekä valtion että kuntien palveluksesta. Tässä suhteessa kyllä Suomen eri sektorit eroavat. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa, it-teknologiassa, on 20 prosentin tuottavuuden nousu, perusteollisuudessa ehkä parin kolmen prosentin nousu. Entä julkinen sektori? Minä väitän kyllä, että julkisen sektorin tuottavuutta on erittäin vaikea laskea. Nyt monet kunnat jo lisäävät väkeä taas samoihin tehtäviin. Siellähän ei varsinaisesti synny mitään uutta tuottoa, mutta kuitenkin parempaa hoitoa. Miten me sitten mittaamme taas tämän paremman hoidon?

[9] **Mauri Pekkarinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin, minäkin haluan vielä alleviivata sitä, että kyllähän Suomessa tuottavuuden kasvu on ollut aika ripeätä, ja siinäkin suhteessa me olemme kulkeneet nopeampaa ja parempaa tietä kuin monet meidän kilpailijamme Euroopassa muusta maailmasta puhumattakaan, ehkä amerikkalaisia nyt lukuun ottamatta.

Toinen asia: Oikeastaan en ole varsinaisesti eri mieltä, mutta haluan vain täsmentää äsken sanomaani. Ensinnäkin en tarkoittanut missään tapauksessa sitä, että euron merkittävä vahvistuminen voisi tapahtua tästä edespäin kolmen kuukauden aikaa. Pidetään hyvin paljon mahdollisena, että muutaman lähivuoden aikaan voi tapahtua merkittävä vahvistuminen, ja jos vahvistuminen alkaa, niin ed. Elo on ihan oikeassa siinä, että neljänneksen vahvistuminen ei varmasti tapahdu kolmen kuukauden aikaan. Siinä sanoin varmasti huolimattomasti äsken, kun tähän tapaan ilmaisin.

[10] **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Julkisen sektorin tuottavuuden arvioinnista: Sitä kyllä voidaan tehdä valtiovarainvaliokunnassa esimerkiksi Valtiontalouden tila -kertomuksen yhteydessä. Siellähän on arvioita julkisen sektorin tuottavuuden kasvusta. Kun tätä kertomusta valiokunnassa aloitettiin käsitellä, kiinnitettiinkin huomiota tähän, että julkisen sektorin tuottavuus on ainakin näennäisesti kehittynyt negatiivisesti. Mutta tässähän on esimerkiksi sosiaali- ja terveyspuolella syynsä. Otetaan nyt vaikka esimerkiksi vanhusten palvelut. Meillä on siirrytty enempi avopalveluihin ja pyritään siihen, että vanhukset asuisivat kotona mahdollisimman pitkään. Se johtaa siihen, että laitoksissa olevat vanhukset ovat entistäkin huonokuntoisempia, mikä tavallaan näyttää lukuna, että palvelun tuottavuus heikkenee, koska tarvitaan enemmän hoitotyövoimaa ja työpanosta näitten vanhusten hoitamiseen. Tästä voidaankin tulla siihen, että yksityisen sektorin tuottavuuden mittausmenetelmät eivät varmaan oikein sovellu julkiselle puolelle. Täytyisi kehittää muita menettelytapoja. Tietysti esimerkiksi työntekijöiden jaksaminen ja heidän hyvinvointinsa on yksi semmoinen asia, jota varmaan pitäisi seurata aikaisempaa enemmän.

[11] **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Elo otti minusta esille hyvin tärkeän näkökohdan, eritoten julkisen sektorin tuottavuuden ja palveluiden arvioinnin. Minusta sen tyyppinen tulosjohtaminen ja sellaiset tulostavoitteet kuin jossakin teollisuudessa tai tuotannossa, jossa tuotetaan tuotteita selvästi mitattu määrä per työtunti tai työssä oleva henkilö, eivät välttämättä sovi todella julkisen sektorin tehtäviin. Ajateltakoon vaikkapa turvallisuuspalveluja, Rajavartiolaitosta, poliisia tai hoitoalaa, jossa tarpeet muuttuvat, hoidettavien ikäjakauma ja myös hoidon tarve voivat olennaisesti muuttua. Kuten ed. Aula viittasi, myös palvelurakenne, hoidon toteutus, siellä olennaisesti muuttuu. Tässä mielessä pitäisi kyllä varoa muuhun tuotantotoimintaan rinnastettavaa työn tuottavuuden arviointia näillä aloilla. Herkästi ajaudutaan sellaiseen hyvin mekaaniseen toimintamalliin, jossa jää todella yhteiskunnan keskeisin asia sivuun, näiden palvelujen

tuottaminen, ja arvioidaan vain rahaa, markkoja ja henkilötyövuosia, mutta ei sitä, ketä varten palvelua suoritetaan ja mikä on hoitotyytyväisyys ja hoidon laatu, saatavuus, palvelujen saatavuus esimerkiksi. Tässä mielessä pitäisi kyllä olla mielestäni hyvin varovainen.

[12] **Pentti Tiusanen /vas:** Herra puhemies! Ed. Elo otti tärkeän asian esille, julkisen sektorin tehokkuuden kysymyksen, ja mielestäni sekä ed. Aula että ed. Väistö analysoivat sitä hyvin.

Kuntiin, jotka nimenomaan tuottavat julkisia palveluja, on tuotu liikekirjanpito tilinpidoksi. Kunnat ovat joutuneet sen takia jo vaikeuksiin. Aivan oikein: Millä tavalla ihmisarvo on laskettu, esimerkiksi inhimillinen kohtelu? Ed. Aula sanoi aivan oikein, että pitäisi ottaa esimerkiksi henkilöstön jaksaminen mukaan erääksi mittariksi. Myös muullakin tavalla pitäisi etsiä suureita, joilla mitattaisiin niiden vanhusten hyvinvointia, joita hoidetaan, eikä vain tehokkuutta. Pitäisi päästä pois siitä tilanteesta, että esimerkiksi kunnissa, kuten laajemminkin koko yhteiskunnassa, terveydenhoito, sairaanhoito ja vanhustenhoito ovat olleet se joustaja, joilla on taloudellista tasapainoa haettu. Niissä on joustettu, että oltaisiin päästy liikekirjanpidonkin edellyttämiin tavoitteisiin.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Eduskunta ryhtyy lisätalousarvioehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Esitellään menot.

Pääluokka 28

Valtiovarainministeriön hallinnonala

Luku 39 Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle hyväksytään.

Pääluokka 36

Valtionvelka

Luku 01 Markka- ja euromääräisen velan korko ja luku 06 Valtionvelan kuoletukset hyväksytään.

Esitellään tulot.

Osasto 11

Verot ja veronluonteiset tulot

Luku 01 Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot ja luku 10 Muut verot hyväksytään.

Osasto 13

Korkotulot ja voiton tuloutukset

Luku 03 Osinkotulot hyväksytään.

Mietinnössä oleva talousarvion tasapainoa koskeva lausuma hyväksytään.

Mietinnön toinen ja kolmas ponsi, jotka koskevat lisätalousarvion julkaisemista ja soveltamista, hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 a §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 193/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 35/2000 vp
Lakialoite LA 52/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

10) Hallituksen esitys laiksi vuodelta 2001 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 132/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 36/2000 vp
Lakialoite LA 104, 109, 116, 147/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 16, 29, 52, 103/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

11) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 154/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 37/2000 vp
Lakialoite LA 17, 131, 132, 152, 157/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 51, 57, 63, 222, 231, 232/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 22.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio